

શ્રી સ્વામીજીના આશ્રમના આચાર્યશ્રી શ્રી રમેશચંદ્રના આશ્રમના આચાર્યશ્રી

નર્મકવિતા.

અંથ ૩.

ખંડ ૬.—પ્રીતિસંબંધી.

ખંડ ૭.—વિવિધવિષયસંબંધી.

(દિહરો.)

પ્રીતીથી કુમળું બને, હૈયું ટેક આણાય ;
વિવિધવિષયઅનુભવ વધે, સારાસાર જાણાય—૧.

નર્મદાશંકર લાલશંકર

છંપાવ્યો.

અંબઈ, — યુનિયન પ્રેસ.

સપ્ટેમ્બર, સને ૧૮૬૨.

કિંમત ૩. સ્તા.

સરવે લોકોને જાણુ કરવામાં આવેછે કે “નર્મકવિતા”
એ નામ ધરાવતા કવિતાના તમામ ગ્રંથોનો મેં કુપીશર્ટ
લીધો છે એટલે સને ૧૮૪૭ ના ૨૦ માં આકૃષ્ટ પ્રમાણે
મરકારમાં હક નોંધાવ્યો છે માટે “નર્મકવિતા” એ નામ
ધરાવતો કોઈપણ ગ્રંથ અથવા તે ગ્રંથમાંનો કોઈપણ ભાગ
મને પૂછ્યાવના કોઈએ છાપવો છપાવવો નહીં.

નં ૯૧૦.

૨૫
૪૯૧.૩૧
દેવેન
(નર્મ)

પૃષ્ઠ.

માયદિતું ખાંધે ધણુ.	૩૩૩	માયદિતું ખાંધે ધણુ.	૩૩૩
પ્રીત પ્રીતથી પ્રીતડી૦૦૦	૩૨૨	મૈત્રી મોટી માની૦૦૦	૩૩૪
રસ ડૂબેલા દોસ્તને૦૦૦	૩૨૩	અમ્મઅ હાથે સાચિ૦	૩૩૫
ડાહપણુ ભણતર ગુણ૦	૩૨૪	શ્રીજિજ્ઞન્મથી શ્રીદશે૦	૩૪૦
પ્રેમથક્રી પેદા થયો૦૦૦	૩૨૫	દિલમાં દલગીર અને૦	૩૪૮
જય કવિતા મેં તૂજમું૦	૩૨૭	પ્રભુ કદી પાઈશમાં૦૦૦	૩૪૮
ઓ પ્યારી મુજપર૦૦૦	૩૨૯	પ્રભુ નીત પાજેરે પ્રીત૦	૩૪૯
ગુંપડીમાં રહેતારી એ૦	૩૩૧	આ શું જોએરે આંખ૦	૩૫૦

પૃષ્ઠ.	પૃષ્ઠ.
ધીરજ દેજે રે ખલ તૂં. ૩૫૧	અરધાગે છળ દીધોરે. ૩૭૦
હવે તૂં લઘવેરે મૂળ. ૩૫૨	પ્રીતીમાં પાછો લેતીરે. ૩૭૦
વાહાલી તે ઘેલો ક્યમ. ૩૫૩	વીજ્ઞેગી ખાણો વાગ્યાં. ૩૭૧
ઓ પૂનેમી આંદા અટ. ૩૫૪	વાલીડા વેલા આવોરે. ૩૭૧
અમાસનો સૂરજ હૂં. ૩૫૫	મેરે દીલોજનન રે. ૩૭૨
પ્યારી તૂં માહારી પર. ૩૫૬	રસીલી રસ પાય તૂં. ૩૭૩
રીખાઈ રીખાઈ મરવું. ૩૫૭	રે સૈયાં મેં સંગી રેહુંગી. ૩૭૪
રડતાં રડતાં જીવડાં. ૩૫૮	પ્રીતીમય સહુ જગતમાં. ૩૭૪
આ શી તારી થઈ ગ. ૩૫૯	ધર કર હરિ હર. ૩૭૬
ઠાલી શું કહું મને. ૩૬૧	પ્રીડા પામતી પીળિ રે. ૩૮૬
ઠાલી બેનડી કહું તે. ૩૬૨	નાળાં નંદીનું જળ. ૩૮૮
નંદકુમાર પૂરી હવે. ૩૬૩	ઘડિ ઘડિ તડકો ને. ૩૯૫
ધીક ધીક રે પ્રીતડિ. ૩૬૪	ઓ બેનિ વાહાલી પિ. ૪૦૬
પ્રીતી તીરે વીંધાયાં. ૩૬૫	ઝાંઝૂ ઉડ્યું ને થઈ. ૪૧૨
કાં ઓ મૂરખ આશક. ૩૬૫	દાસી આપે ઓઢવા. ૪૧૪
જાત રંગ ને રૂપ ન મ. ૩૬૭	વળિ રત બદલાઈ. ૪૧૬
મારી પ્રીતી વિશે શક. ૩૬૭	આહા આ શી લીલા. ૪૨૪
ગોપીઓ બેચાઈ. ૩૬૮	સાથે તૂં લે ઠાલીડા. ૪૨૬
વાહાલી તે ઘેલો કીધો. ૩૭૦	

અંક ૭.

થળને ઠામે જાલ કરે. ૪૨૯	ધંન છે ધંન છે ધંન છે. ૪૪૦
કેવાં દિપે જો સહુ. ૪૩૦	ન તે જાતી જોનાં. ૪૪૦
સરસ પતન ટહાડો. ૪૩૨	દેખિયે શુભ લટકતું. ૪૪૧
તૈયારી છે ચુપચુપ. ૪૩૪	કેતકિ રાત દિવસ. ૪૪૨
પ્રેમચંદાની બલીહારી. ૪૩૭	ધન્ય જન્મ વિકટોરિયાં. ૪૪૩
ઉડો બેહેની સાહેલડી. ૪૩૮	દેશદિવો ધરજન ને. ૪૪૬
ખલખાલા ખૂખી. ૪૩૮	જોસક પાટન હિતૂ. ૪૪૯
ફૂલો ફૂલથી ફાગ. ૪૩૯	જરતોસ્તી જે જે કાર. ૪૫૦

	પૃષ્ઠ.		પૃષ્ઠ.
ખુદ હજરત જરતોસ્ત	૪૫૧	નિમેલીજ વેજે	૪૮૩
કાગળ વાંચી તાહરો	૪૫૩	સહુથી પુજ્ય પે	૪૮૩
કવિતા તુંથી થડક	૪૫૪	રોણે કરી સારી પઠે	૪૮૩
ખહુ કેહેવાયે જે સુધ	૪૫૫	અભાગિયો ક્રિયો	૪૮૪
ગુણી પુત્ર પાપાણચિ	૪૫૭	પંખીમાં નૌતમ ગુણી	૪૮૪
રૂડી પુસ્તકશાળા	૪૫૮	મંડલી સુસાન દેત	૪૮૫
થયાં પૂરાં આજે	૪૫૯	સખ જગ પ્રાનીયો	૪૮૫
સાહે સતી સ્ત્રીયોના	૪૬૩	સુત દેવ ઈષ્ટ મેરે	૪૮૫
જોધને ચેલીતણું મુખ	૪૬૪	હોરમજદ ખેહેમન	૪૮૬
લાલજી દુઃખોને ના	૪૬૪	રસ પંકજકો	૪૮૬
આવે લાલજી તો	૪૬૪	ખહુ ખહુ થયાં	૪૮૭
તેનાં ધોતીયાં લેવાયાં	૪૬૫	સ્વજન્મી જે ભૂ	૪૮૭
આવ્યો આવ્યો રે સુર	૪૬૫	વસ્તી દેશ વધી	૪૮૮
જે જે જે થયો તે આ	૪૬૬	રૂડા દેશી સજ્જનો	૪૮૮
ઓ ધ્રુવરાજ	૪૬૭	સુવર્ણયુગના દિ	૪૮૯
પત્ર વગર પલા	૪૬૭	જય વિશ્વાધારી	૪૯૯
હરી મને તું તો છોડિશ	૪૬૮	હું બની બનાવું	૪૯૯
હરી તું મૂકે મને હુ	૪૬૮	બ્રહ્મચારિ બ્ર	૪૯૦
ખસો ખસો સહુ	૪૬૮	નાના શિવલિંગો	૪૯૦
ધનવંત ઘેરે જન્મે	૪૭૩	ડરત ડરત કંર	૪૯૦
ખુટરો કોથળિ	૪૭૫	ધન વિદ્યા અધિ	૪૯૦
નાખોબહેલા રૂડી છાંડી	૪૭૬	રવી સોમ મંગળ	૪૯૧
જય જય જય જગ જી	૪૭૭	કડવો કટાણો ને	૪૯૧
રીત ભાત પરદેશી	૪૮૦	ઉગે પુષ્પ સોહા	૪૯૧
ધિક્ક સભાકો નામ	૪૮૧	ઉત્તમ નર સહુકો	૪૯૧
સરવદાનમાં શ્રેષ્ઠ	૪૮૧	સ્ત્રી કવિતા ગાય	૪૯૧
મામલો સુધરેલનો	૪૮૧	થઇ નિરાસ ભમ	૪૯૧
ધર હિંમત અંગ	૪૮૨	સહુથી ઉમદા ખ્યા	૪૯૨
તમે કેમ જાણો	૪૮૨	ઘણું કષ્ટ હું ભોગવું	૪૯૨

નર્મકવિતા.

ખંડ ૬.

પ્રીતિસંબંધી.

શ્રીમંત મિત્રપ્રતિ ગરીબનું બોલવું.

(દાહરા.)

માયા તું બાંધે ઘણો, રંકનિ સાથે એસ ;
રડાવવા રૂં આપરે, કહિ દે સાચું કેમ ? ૧.
બહુ બીહંછૂં મંત્રમાં, કરતાં પુજાં પ્રીત ;
આહું પડે વળિ સેજમાં, એ મોટાની રીત. ૨.
પ્રીત થવી તો સેલ છે, નિભાવવી નહિ સેલ ;
પીતાં દેહ પડે મઝો, જીવતાં મુશ્કેલ. ૩.
ગિલોર વાપરવો ભઝો, પણ ટકવે નહિ ઠીક ;
નિર્મળ નદિ તે પ્રીતની, થાગે ગંદી નીક. ૪.
જનમ ધરી અનુભવ્યું નથી, બાહ તરફનું સૂખ ;
એ સૂખ લેવા બહુ ફસ્યો, દીઠું સગળે દૂખ. ૫.
ઈશ્વરની મરજીયકી, પુજ મુજ થયો મિત્રાપ ;
નથી થયો કંઈ નેનતે, સેજે ઈશ્વર આપ. ૬.

એથી હું જાણું છઉં, પ્રીતી નિમશે સાર ;
 જોર જીલુમની પ્રીત તે, ના ના ટકે લગાર. ૭.
 જે જે મરણ થાય તે, કહિં દે અંટ નિઃશંક ;
 આશા પુરિ કરશે પ્રજા, સત કહુંછું હું રંક. ૮.

પૈસાની વાતથી પ્રીતિ ટકતી નથી.

પ્રીત પ્રીતથી પ્રીતડી, પિંડ બંધાએ પ્રાણ ;
 તે જીવે જમિ પ્રીતને, નહિં જમિ જરને જાણ. ૧.
 જીગાર જીસો જોર જર, જમિન જીવંતીનાર ;
 વનસ્પતી ઝેરી ઘણી, આણે પ્રીતડિકાળ. ૨.
 રાયરંક જરથી જીદા, હોરમજ તે નરમૂદ ;
 એકરૂપ એ પ્રીતથી, હોરમજ તે નરમૂદ. ૩.
 મોટે મોટી પ્રીતડી, આ સંસારે સાર ;
 સમજ સજ્જન સમવયો, નિત નિત તેજા વધાર. ૪.
 બક્ષિસ આપે તું ઘણું, એ મોટો ઉપકાર ;
 ઝીલું ક્યમ આ ખારને, દાખવ રે સરદાર. ૫.
 આગળથી જાણત વળી, કરત વિચારી કાજ ;
 કિંધા પછી પસતાવ તે, થાય મને બહુ આજ. ૬.
 રામમાં નાખે મને, હોરમજ રૂડું નામ ;
 દિલગિર થકતે માનુંછું, તારે મોટું કામ. ૭.
 હું નથિ જીખ્યો દ્રવ્યનો, પ્રીતજીખ્યો છું સાર ;
 સમજીને પ્રિય ચાલજે, પ્રીત ટકે બહુવાર. ૮.
 પરમેશ્વર જાણું તુને, સર્વ પ્રીતના પાપ ;
 રાયરંકની પ્રીતડી, અમર અમર કરિ થાપ. ૯.

જુદાઈના દરદથી રીખાતા દોસ્તને દીલાસો.

૧. રસડૂળેલા દોસ્તને, કહાડૂં હું શી પેર;
૨. કેમ કરી આણું કરી, ઝટ તેને નિજ ઘેર.
૩. મુઝો નથી પણ પાણિમાં, લીલાં રાતાં જોય;
૪. બહુબહુ તે મૂઝાય છે, થાડ્યો ગુંગળ્યો રોય.
૫. માથાને જળ ડાખતું, દ્વારોમાં જળ જાય;
૬. જિવ ચિકણો જામે નહીં, હોલાયે નહિં લાય.
૭. તરફડ તરફડ બહુ કરે, જિવવાને ના રહાય;
૮. મોતમું મળવા આકળો, મોત ન તેને સાય.
૯. ઘણા આઘતી મોત પણ, સુખિ કરવાનેકાજ;
૧૦. તેને લઈ લેશે અરે, પછિ મારી શી લાજ.
૧૧. હું તારો અનુભવિ છતે, ક્યમ કુખવા દહં યાર;
૧૨. હરિ મુઝાડ જુકતી મને, પ્રેર હામ આ ઠાર.
૧૩. કિયે હામ ડૂખ્યો વળી, તે હું જાણું સાચ;
૧૪. ઘસડાઈ અન્દર ગયો, ના જાણું તે ખાંચ.
૧૫. હરિનું ધ્યાન કીધા પછી, વિચારતાં ઊપાય;
૧૬. સૂઝી આપ્યા તે અરા, જોયી સંકટ જાય.
૧૭. મન મારી ધીરો થશે, રાખી હરિ વિચાસ;
૧૮. ઊગરસે તે ધાતથી, નહિં ખીજનની આરા.
૧૯. ધીરજ ધીરજ રાખવી, ગાવાં હરિના ગૂણ;
૨૦. શી માયા છે તેહની, નાંચિ તેમાં કુંઘ ઊણ.
૨૧. રસદરિયો હરિયે કર્યો, મુખ દુખ માને સમાન;
૨૨. દુખમાં પણ મીઠાસ રે, અંશિ કરે રસપાન.

એ રસ પીતાં જે જનો, જે ગભરાયા જાણુ;
 દુખિયા તે હંમેશનાં, નહિં આરો નિરવાણુ. ૧૨.
 શુભ વિચાર જે મેં કસ્યો, મિત્રે કીધો તેજ;
 હરી કૃપાથી ઊગસ્યો, મુખી થયો તે સેજ. ૧૩.
 માટે તૂને પણ કહું, તે નહિં જોડી લેશ;
 ધીરજ રાખી રામને, સંભારે મુખ લેશ. ૧૪.
 જીવાનિને વશ નવ થવું, ખુબ વશ કરવી તેહ;
 ભવસાગર ખીલામણો, સમજી સાવધ રેહ. ૧૫.

દોસ્તી નિભાવી રાખવા વિષે.

ડાંહપણ ભણતર ગુણ ધણા, તેણે ડોળ્યું ચીત;
 મંથનથી તરિ નીકળી, લગનનિ મરજિ ખચીત. ૧.
 ચાતુરિ બાબદ રાક હતો, પણ જેઠીજ અપાર;
 ચતુરો પણ ચૂક્યો ખરે, છે તું જીવન ધાર. ૨.
 તપ કીધું મેં રાત દિન, પૂરા મહિના પાંચ;
 સફળ મનોરથ માહરો, નહિં આવે કો આંચ. ૩.
 રાતે જે હિંમત ધરું, હીસે નાસી જાય;
 એવી ગીતે પળપળે, પેટે બિંનું થાય. ૪.
 થઈ મરણિયો આખરે, હિંમત કીધો કાલ;
 પસ્તાયો પછિ કે રખે, નહિં હોએ તુજ જહાલ. ૫.
 ખાર ધણો જે મંનમાં, નથી લખાતો પ્રાણ;
 મુખદુખનો તું ભાગિયો, ખરેખરો દિલ જાન. ૬.
 ચતૂરને ના હોય પણ, યાદ કરું શીખ;
 ચતુર જનની રાખજે, મૂરખની નહિં ખીક. ૭.

પ્રેમતણે મ્હાસાગરે, વિધનો અપરમપારે;
 ને-ડર ખાધો લવ કંઈ, કુખિનનતાં નહિ વાર. ૮.
 તરતાં રેવું રંગમાં, એકમેકને નેહ;
 રેવું સાવધ સર્વથી, નહિ તો મરવું રોહ. ૯.
 ભીતરની અરિ પ્રીતડી, દેખડાવ નહિ પ્હાર;
 રહિયે જડે પાણિ ને, તોજ પ્રીતનો પ્હાર. ૧૦.
 ઘણી નમ્રતા દાખવે, તેથી બહુ શરમાઈ;
 મનશુદ્ધિ તૂં રાખજે, કે ક્રિડિ સુખિ હુ થાઈ. ૧૧.
 એક દુઃખ તો વીસસ્યો, ખીજૂં ના વિસરાય;
 વખત મળેથી સામટું, વિરતારે કેવાય. ૧૨.
 ઘણું આજે લખતો નથી, કાંકે નયિ પરવાર;
 સુખમાં રાખે રામજી, એ આશિષ નિરધાર. ૧૩.

પ્રેમીકીડો.

પ્રેમયકી પેદા થયો, પ્રેમે ઉછર્યો નેહ;
 પ્રેમયકી જીવી મરે, પ્રેમીકીડો તેહ—૧.
 પ્રેમ કુંડમાં કેલિ તે, કરતાં સુખિ દુખિ થાય;
 તરતાં કુપકી મારતાં, થાકી તળિયે જાય—૨.
 જારે તળિયે જાય તે, સુખિ દુખિ ના દેખાય;
 સક જન સહુ હરખાય ને, રસિક દીલ દૂખાય—૩.
 પ્રેમકેલિને અનુભવી, મયિ મયિ વરણે તોય;
 થઈ નિરાસ હૂએ ખરે, અથાક કુંડે તોય—૪.
 મનમાં તો બહુ છે ખરું, મોડે ના બોલાય;
 તોપણ છુડિ મરતાં કહે, ને ને તેને થાય—૫.

હશે વીત્યું તે જાણશે, ખીજા જૂઠું કેહ ;
 નથી તમા કંઈ કોઈની, અજાણ સીજ છે એહ—૬.
 બલિહારી તો એજ છે, અનુભવિ જાણે ઝેર ;
 તોપણ અમૃત માનિને, પિંઈ મરે નહિં ફેર—૭.
 પ્રીત કરવિ તે પામવા, અતિરાય પીડા મોત ;
 ધારિ કરાએ નહિ અરે, થઈ જઈ તજવે પોત—૮.
 મરવું સંપાઈ વળી, એવું જોડે હોય ;
 તોપણ તે ગણિ લાગતી, હોંસે પ્રેમી જોય—૯.
 પ્રીતકરી રડવું અને, માયું ફૂટવું રોજ ;
 તોપણ છોડાએ નહીં, એજ તેહની મોજ—૧૦.
 પ્રેમી ખોડિત જોઈને, પ્રેમી ખોડિત થાય ;
 જાણી જોઈ નહિં અરે, પ્રીતથકીજ થવાય—૧૧.
 આંખ નાકનાં સીકણાં, પાણી જે ઉભરાય ;
 પ્રીત ભીંત તેનાથકી, ખુબ મજબૂત ચણાય—૧૨.
 ધન ધન ઈશ્વરકેરિ એ, માયા અપરમ પાર ;
 માયાની માયા જુંડી, પાઈ મારે ઠાર—૧૩.
 દુઃખ ઘણું રતિ સાગરે, તોપણ અંશી રહાય ;
 જોણે એ જાણ્યું નહીં, ફોગટ જાયો જાય—૧૪.
 એ અનુભવ વણુ ઈશ્વરી, પ્રીત નાજ ખંધાય ;
 એક તરફિ જો હોય તો, જલદી તૂટી જાય—૧૫.
 સંધા કેછે પાપ બહુ, પ્રીત કરતાં થાય ;
 પાપ નથી તે પુણ્ય છે, તપથી સંપાદાય—૧૬.
 સંધા કેછે દેવ તહિં, કરશે શિક્ષા મહોટ ;
 વાત જૂઠિ તે જાણવી, અહિં નથિ મુકતો આંધ—૧૭.

પ્રીત કસાતી જુલમિ છે, જાણે કૂર કસાઈ;

અતિ કુમળિ કસાયા પછી, શુદ્ધ ઈશ્વરી બાઈ—૧૮.

દુઃખ ધણૂં વીજોગનૂં, તોપણ કંઈ નહિ જાણ;

પાસ છતે ન મળાય તો, દુઃખ મરણતુલ માન—૧૯.

એ વેળા ગભરાયથી, ઘણો થાય ઉત્પાત;

ગાજવીજ વંદોળિયો, પણ નહિ રે ધનપાત—૨૦.

એવી વેળા અનુભવી, પીથે પાણી યાર;

જોર કરી ધીરો થશે, દઈ દીલાસા સાર—૨૧.

તજવીજે જીડી જશે, પ્રેમિ પ્રેમિયા દૂર;

દૂર છતે મથિ કામમાં, મચી જશે ભરપૂર—૨૨.

ગમે ન કરવું તોપણ, કરવું જરૂર જાણ;

નહિ તો કોઈ પ્રેમિની, ધાત યાય પરમાણ—૨૩.

એક કદાપી જાણશે, મરણે છૂટું બાઈ;

જે દુખથી ખીજે મરે, એપણ છે સાચાઈ—૨૪.

આવે મરણ ન માગતાં, તન દૂખે મનસાય;

ફળ પાકે મોડું અને, આવે મોડું હાય—૨૫.

ગભરાએ નહિ કાયદો, સમજ મન મરાય;

થાય કાયદો કાયદો, ધીરજથી સુખ થાય—૨૬.

દશા ફરે છે સર્વેની, ઈશ્વર કરશે સાહ્ય;

પ્રથમ દુઃખિ તે સુખિ પછી, એવો સાચો ન્યાય—૨૭.

કવિતાજી ખરો દિલદાર દોસ્ત છે.

જ્ય કવિતા મેં તૂજસું, પૂરણ ખાંધી પ્રીત;

સુખ આપ દુખ આપ વા, હું હોરે વરા નીત—૧.

- જય કવિતા હૂં તાહરાં, રોજ ગાઉં ગુણગીત ;
 આંખિ કરી હૈડે પુનૂં, જહાંલગિ મનમાં વીત—૨.
- જય કવિતા ઈશ્વરચક્રી, ભય દુખડાં ન ખસીત;
 નિભાવ જાહેવું દાખવે, પ્રોવાયું મુજ સીત—૩.
- જય કવિતા વીજેગની, આડિ પડે કદિ ભીંત ;
 ક્ષણ વિસરું નહિં તૂજને, ખરા પ્યારની સીત—૪.
- જય કવિતા ગમતી મને, અવર વાતની છીત;
 પ્રેમ પરસ્પર સત હશે, મળશે મનવાંછીત—૫.
- જય કવિતા ગુણ તાહરા, કહાડે તનમન પીત;
 જાંતી લીધો તે ખરે, હૂં તો હતો અજીત—૬.
- જય કવિતા તું સમજાવે, મુજને આત્તાંકીત;
 થઇરા થયો છું તૂંચકી, જગમાં નામાંકીત—૭.
- જય કવિતા હૂં તૂજપર, રાખું સીસ કવસીત;
 માફ કરી કરજે ધિરો, ગાઈ ગીત કવીત—૮.
- જય કવિતા ખીજ ભણે, થાઉં વેરિ નહિં સીત;
 યોગ્ય હોઉં તો રાખજે, મુજપર પ્યાર અમીત—૯.
- જય કવિતા સંકટ સમે, કર ઉપાય ઊઘીત;
 શત્રુ શીરપર આલતો, કર છઉં નીરાશ્રીત—૧૦.
- જય કવિતા વણ વાંક જો, કરિશ મને વર્જીત;
 ઘર છોડી રખડ્યાં કરું, ઘેલો થઈ અતીત—૧૧.
- જય કવિતા હૂં તૂજથી, થયો છર્જી નવનીત;
 પથર રૂપે રહિ વળી, કરતો કામ અનીત—૧૨.
- જય કવિતા મુજસૂં જડી, કુંદન નંગ જડીત;
 ખંડિત પ્રીછે મુરખ ના, પ્રીતિ રહે મંડીત—૧૩.

જ્ય કવિતા તુજ બહાલને, જોઈ થયો વિસ્મીત;

ભાવીનો કંઈ શોક રૂં, થશે હશે સર્જીત—૧૪.

જ્ય કવિતા મન તાહરે, રોજ કરે પીડીત;

બદલામાં ખુશ રાખતી, ખાર ન કરે ચલીત—૧૫.

જ્ય કવિતા છે તોહરી, મુંદર જાત લલીત;

કે હી જોઈશ તૂજને, થયલી પ્રજ્વલીત—૧૬.

જ્ય કવિતામું દેખતાં, ચમકે ચિત્ત તડીત;

કહારે પડશે પાણિ કે, સુખથી સુજી નચીત—૧૭.

જ્ય કવિતા ઉત્તમ સુધડ, હું તો હીણ પલીત;

ચંતુર ડાહિને ધર્મિ તૂં, હું તો મૂઢ પતીત—૧૮.

જ્ય કવિતા કરવીશ માં, કોઈ કાજ અધરીત;

ગુંચવણમાંથી કહાડજે, કરવિ કાજ નિવમીત—૧૯.

જ્ય કવિતા મા ખેનરે, બેઠિ વહુ રોબીત;

નીતિ લાડમાં રાખજે, રોજે જ યથાસ્થીત—૨૦.

જ્ય કવિતા રસમાં પૂરી, કરતી જો વિપરીત;

ધન નર્મદનું આહિં તહીં, ખરે કરે બહુ હીત—૨૧.

માશુકની બેવકાઈથી આશકના ખુશ હાલ થયા તેવિયે.

ઓ ખારી મુજપર જીલુમ, શો કીધો આ હાથ!

ગળખ કુચ્છો તે રેક પર, ક્યમ મેંથી સંખાય—૧.

પ્રીત પરસ્પર બહુ છતે, જૂઠું પડવું થાય;

તે દુખ તો આંતી કને, છેક ડખાઈ જાય—૨.

આગળથી પ્રીતી કરી, પછી ખસેડી દેઅ;

સાચા આશકને વળી, એ દુખ તો ક્યમ સેહ—૩.

ને પ્યારી ભિમંગથી, મૂને દેતી ગાલ;
 પાસે લેતી ગાલ તે, દે હમણાં બહુ ગાળ—૪.
 ને પ્યારી ભિમંગથી, જોતી મૂને સાચ;
 તે ફેંકીદે મૂજને, જાણી ફૂટ્યો કાચ—૫.
 ને પ્યારી ભિમંગથી, મોમાં ઘાલી પાન;
 રાતું મોડું કરાવતી, કાળું કર કહે જાણ—૬.
 ને પ્યારી ભિમંગથી, કરાવતી રસપાન;
 ગીખાવે હડહડ કરી, દહ મોટું અપમાન—૭.
 ને પ્યારી ભિમંગથી, કહેતી સુણતી વાત;
 તે ન કહે ન સુણે કંઈ, બાળે મહારી જાત—૮.
 ને પ્યારી ભિમંગથી, લખતી ઝાઝાં પત્ર;
 પ્રેમ જોશમાં આવિને, તે ન વહે કંઈ અત્ર—૯.
 ને પ્યારી ભિમંગથી, ગણતી મૂને છત્ર;
 ફાટું બચડું ખાસડું, જાણી ફેંકે તત્ર—૧૦.
 ને પ્યારી ભિમંગથી, ભેંટે આણી બહાલ;
 હડસેલે ધસું ભેંટવા, એ મારા છે હાલ—૧૧.
 ને પ્યારી મૂઝાય બહુ, જો મુજને નવ જોય;
 તે ન જુએ મારી જાણી, કહે છે જોતે રોય—૧૨.
 ને પ્યારી ભિમંગથી, દેતી ધીરજ રોજ;
 તે રાજ મુજ રીસથી, વધી પડે દુખ જોજ—૧૩.
 ને પ્યારી રેતી ગરમ, પ્રીતમદ્યથી રોજ;
 તે પ્યારી હંડી ઘણી, કહાં બળિ ગઇ તે મોજ—૧૪.
 ને પ્યારી કરતી મને, પ્રીતમદ્યથી ઉણ;
 તેણે આણ્યાં શીત રે, પણ ન મરું હે ફૂણ—૧૫.

જાતી વેળાએ ખરે, બ્યારે બોલ્યો વેણ ;
 પ્રીત વનાનાં બોળિયાં, તું પણ જ્ઞાનું છેજ—૧૬.
 જરે કીધી બોકિ મેં, રડતાં રડતાં ખારિ ;
 તારે પણ નાં વાળિ તે, રૂં છાતી છે તારિ—૧૭.
 ઓ ખ્યારી આગળથકી, કાં પાડી ના નાજ ;
 કે ન ફજેતી આવડી, યાત વળી મુજ આજ—૧૮.
 ઓ ખ્યારી આવું કરી, પ્રત પોતાનું ઔય ;
 કીરી થંઈને સમજિજ, પછિ પસ્તાઈ તું રોય—૧૯.
 ઓ ખ્યારી જોડે મને, મેંથી નાં જોડાય ;
 હિંમત કરતાં જોડવા, દીલ વગૂં દૂખાય—૨૦.
 કારણ નયિ કંઈ જોડવા, જે ટટળાવે કેમ ;
 કહાં જાઈ તુંને તણ, દવા આપ તું ક્ષેમ—૨૧.

ભાંડૂની પ્રીતિ વિષે.—૧૭.

(ચોપાઈ.)

મુંપડીમાં રેહનારી એક, જોડીનો દીકો ને ટેક ;
 જ્ઞારે તે જ્ઞાતીને મળ્યો, વચન સાંભળી હું બહુ ગળ્યો. ૧.
 વાળ વાંકડા ગુચ્છાભરે, છુટ્ટો ચોટલો મોટો ઘેર ;
 કુંમળી કન્યા બોલી કહું, આઠ વર્ષની હું તો છર્ણ. ૨.
 તમે કેટલો જ્ઞાતી બેન, સરવ મળીને ભાઈ બેન ;
 સહુ કેટલા ? જીવે સાત, મારી જોડે કીધી વાત. ૩.
 આશ્વર્યથી જ્ઞેતી હતી, તેને વળતી પૂછી કથી ;
 કહાં છે તે ભાંડૂઓ વળી, સાત હમે તો બોલી બલી. ૪.

જે જાણ રહેછે ભાઠે જાણ, ને જે જાણ તે ખેડે બહાણ ;
 જેજાણનો છે મસાણવાસ, એક જેનડી ભાઈ ખાસ. ૫.
 આ કુલપાડા નામે ગામ, મસાણ કાંઠે ઝુંપડી ઠામ ;
 તેમાં હું ને મારી માત, રહિયે તે પાસે દિન રાત. ૬.
 તું કેહછે જે ભાઠે રેહ, દરિયો ખેડે ખીજા બેહ ;
 તમે સાત તે સાના હજી, એમ હોય ક્યમ મીઠી વજી. ૭.
 વાળ્યો વજિએ વળી જબાપ, સાત ભાંડુ ને મા નહિં બાપ ;
 જે જાણ તો છે મસાણમાંજ, મસાણ ઝાડનિ નીચે તાંજ. ૮.
 ચાર પાસ તું દોડતિ ફરે, તુજ સાંધા છે અંચળ ખરે
 જે જે મૂતા મસાણ સાચ, માત્ર તમે તો તારે પાંચ. ૯.
 ધાસયત્રી લીલીકુંજર, ઘોર દીસતી તે જે ધાર ;
 ઝુંપડીથી દુર ડગલાં બાર, તે જે પાસે પાસે સાર. ૧૦.
 નહાની ખોલી હું તે ઠાર, મોળં ગૂંથું વારંવાર ;
 ઓટું જેસી તહાં કુમાલ, ગાઉં તેમના ગુણહેવાલ. ૧૧.
 ઘણીવાર મૂરારેતે સેક, રજિઆમણું ચાંદરણૂ ઠેક ;
 લઈ કંઠેરો જાળી ભરું, વાળૂ તહાં જેસી હું કરું. ૧૨.
 પહેલી મુઘ તે રામલિ બેન, નિરબળ દેહ હતું બહુ ઘેન ;
 પાથરણે રોકાતુર જખર, રીખાયામાં તો નહિં કસર. ૧૩.
 દેવ દયાએ બહુ દુખ સહી, છુટી બચારી જતી રહી ;
 પછી મસાણે દાટી દીધ, એવી વજિએ વાતો કીધ. ૧૪.
 વળી ઉનાળો મૂકામાં, કાહાડ્યો સઘળો રમવામાં ;
 મેં ને બાણાએ ખાસ, રામલિ ઘોરતણી ચોપાસ. ૧૫.
 કરાંથી જ્યારે ઉજળી ભાંય, લપમી દોડી જતી ત્યાંય ;
 જવા ભાઈને પડી જરૂર, રામલિપાસે તે ન ગરૂર. ૧૬.

हवे जोल डेटलां छो तमे, पुछुं कही तुं तो अहु गंमे ;
 ले ते जे छे स्वर्गे अरे, अमयी तूं तो हकन करे. १७.
 नाण्डुकी जोली ते चार, सेक हमें तो वण ते चार ;
 नजर आगण देखूं तेमने, तमे केम भूलावो मने. १८.
 नकी तेओ छेन मुआं, जव तेमना स्वर्गे गया ;
 वधारे पुछवूं डोकट जशे, तेनी भरज तेमन हशे. १९.
 जहाली वज्जिते पूरण प्रेम, लाईनुं छे अहु जेम ;
 अकना अक जोले ते वेष, सात हमें तो भाई जेन. २०.

(भाषांतर.)

बीरहरण कथा.

मनमोहन धनश्याम सुरंगी, हम सय कृतक रेवे नंगी ;
 पादा पिनती करके अंगी, लाला बीर दिजे त्रिलंगी-१.
 सुनके जोले नंद कुलारा; नहि देखेगा बीर तुमारा ;
 जलसे ले तुम जाहेर आयो, तो तुम कपडे सज्जी पायो-२.
 गोपि कहे रीसाय कन्हाई, छिसिपिध क्या तुम करत लजाई;
 पिता भाईसे ले हम केये, और और कर आष धरे वे-३.
 और क्यूं हम सयमित्र जवे, नंदजसोदाई समजये;
 वेनी गुस्सा कर जालावे, जली भातिसे सीज सिआवे-४.
 सुनत कोच कर कहे किसनज, जद तो बीर मिला समजेल;
 जद मैं सीज अरुही सी जूंगा, तद सय बीर तुमारे दर्शंगा-५.
 हम भूजे सय नंदकिसोरे, जयन कहे पूरे तमसौ रे;
 हम किसकुं लावे मोरारी, जजभारी अजला हम हारी-६.

તૂમલિયે હમ અગહન નાતે, કાલિંદીતટ રોજહી આતે;
 દિનદયાલ પતિ મૂઘ લિવૈયા, કૃપા કરી દીજો બલભૈયા-૭
 ક્રોધ ઉતાર કહે અજરાજ, મેરેખાતર કરતે કાજ;
 લાજ કપટ તજ મોપે આવો, ચીર તુમારે સખ લે જાવો-૮
 લગિ બિચાર કરને અિજનારિ, તનમનકી જાને ગિરધારિ;
 ચાલો સખી મોહનપે જાવે, લજ્જા ક્યો નિજ પતિકી લાવે-૯
 છુપાય કે કુચ દેહ કરોસે, નિરસે નિકલી સખી જરોસે;
 સિર નિવડાય તીરપે જાય, ખડી હુધ દિલમેં ગભરાય-૧૦
 હસ હસ કૃષ્ણ કહે અિજનારિ, તુમ હો પ્રેમકિ જાનનહારિ;
 જોરિ જોરિ કર આગે આવો, ખસ તુમારે તખી પાવો-૧૧
 કાહે અભી તુમ નાહિ મનાએ, છોડ કપટ દો પટ અજરાએ;
 હમ ભોરી સૂધી અિજખાલા, તુમ તો ઢોંગી કુકડ લાલા-૧૨
 જદે એક એકને જોરે હાથ, ગોપીકોં ચિર દીનો નાથ;
 કહે કૃષ્ણ સમજાકે ભેદ, દિલમેં કૂછ રખો મતભેદ-૧૩
 નમ હો જલમેં જો નાવે, ઉસકા સુકરિત સખહી જાવે;
 ખતુણ દેવતા જલમેં ખસે, પાપી જનકું જલચર ડસે-૧૪
 અખ સખ જાઓ તુમારે ડેરે, પ્રેમ ખાત રખો દીલમેં રે;
 આતે કાતિક મિલકર આવો, એલે રાસ સખી સુખ પાવો-૧૫
 (ભાષાંતર.)

મુતલખી દોસ્તી વિષે.

(ગીતિ વૃત્ત.)

મૈત્રી મોટી માની, સુખદાયક જે સદા રહે સાચી;

એકબિજાને વળગી, હલકે પાગે ખિલે બહૂ નાચી-૧.

પ્રીતિ વિના કંઈ ખીજી, ચિજ એકે જો બિજા કને જાયી ;
દાનત ખોટી છે તો, નિજખેઠકની હણી ઠગે માયી—૨.

સારં સારં કાલું, બણિ ખૂરામત પુલાવવા રાયી ;
અધવચ રણુ રઝળાવે, ઋરિ જાયે જળ હશે મટુકિ કાયી—૩.

સમજીક મિત્રજ હોએ, સાંખે વચનો ક્ષમા ધરી અંગે ;
ચતુરો નજ કૂલાએ, સમજી મનમાં તજે ફરવું સંગે—૪.

જખ્ખર ખૂરામતિયો, ધણિ ગણિ રીતે પુલાવતો હોય ;
પણુ સામો ખેલાડી, થકવે તેથી હિણો મને રોય—૫.

જહાં પ્રીતી છે તહાં તો, ગરિખ તવંગર સમાન સહમાન ;
થઈ જો જીયા નીચી, મૈત્રીજાતો જશે જતુર માન—૬.

રાધ ભરાધ આંખે, પરસ્પરે તહાં ટકે ન મિત્રાધ ;

ચોમાસે મરિ જાયે, વસંતઋતુના પુલો જીધ જાધ—૭.

રાખિ પરસ્પર ટકો, મિત્રો ધછે પરસ્પર પ્રેમ ;

મૈત્રી નીલે જેમ પુલાવવું ને પુલાસ નહિ તેમ—૮.

પ્રીતિવિલાપ.

(લલિત વૃત્ત.)

અઅઅ હાયરે સાચિ પ્રીતડી,

મગન નંદિમાં રોભતી જડી ;

અરર હાયરે છટિ કાં પડી,

ધણિ કવેજ રે કાળની ધડી. ૧.

પ્રિતડિ વાત તો પ્રીતમો કહે,

રસ ખુખી ગળી તે જનો લહે ;

પ્રિતડિ હેજતો જાણિતા સહે,
 પ્રિતડિ માર તો ભાવથી સહે. ૨.
 અટપટી રિતો પ્રીતની વળી,
 ભિતરમાં ઘણી મ્હાલતી ભલી ;
 અવર પૂજ્ય દેવી દિસે નહીં,
 તનમનો ધનો અર્પિયે જહીં. ૩.
 પ્રિતડિ એન મા સ્ત્રી પ્રિયા ખરી,
 પ્રિતડિ રાક્ષિમા પ્યારિ છોકરી ;
 પ્રિતડિ નાગરી ખાજિ જાતની,
 પ્રિતડિ જગતમાં ભાત ભાતની. ૪.
 સરવ જાતની પ્રીતડી ભલી,
 સમવયી ગુણી રૂપની ગળી ;
 તરુણ નારિની પ્રીત ભિમદા,
 ઉમળકાથિ જો જોય પ્રેમદા. ૫.
 પ્રિતડિ પેટમાં ઊનું આણતી,
 પ્રિતડિ અંગમાં જોર જાણતી ;
 પ્રિતડિ કેશને ઊંચકાવતી,
 પ્રિતડિ અંજવાળે પિડાવતી. ૬.
 પ્રિતડિ દેહને તો પુલાવતી,
 પ્રિતડિ નેનથી હૈયું ઠારતી ;
 પ્રિતડિ જીભમાં સ્વાદ સંચતી,
 પ્રિતડિ જીવને સૂખ આલતી. ૭.
 પ્રિતડિ જગતની રીત નાણતી,
 પ્રિતડિ સદ્ગુણો નીતિ માનતી ;

प्रितडि सायि ते भडित ज्ञाणती,
 प्रितडि सायि ते मुक्ति आणती. ८.
 प्रितडिमेंट तो सारि दीपती,
 प्रितडिनी छटा भार भारती;
 प्रितडि साहसो भारि लावती,
 प्रितडि तो अदेआछ आणती. ९.
 दुजि पिहेरनी केदि सासरे,
 भर ज्वानिमां नदि वासरे;
 छलट मूजमां तूजमां भस्या,
 मधुरि हापरे कांछ ना सस्या. १०.
 समय मांछणी मोतनो वणी,
 निकट हूं नहीं तारिरे जली;
 जहुज तूं मुआछि हशे अरी,
 प्रिया न हों अये प्रीछवी करी. ११.
 गरिज पापजो पाप तूजरे,
 अरर, रूं थशे तेनि मूजरे;
 नथि केने हवे कोष नामरे,
 अणर दीननी ले तुं रामरे. १२.
 रतन जेहवा दीकरा गुणी,
 बहु कुडीज छोडी सलक्षणी;
 जहु कुटुंज मोटूं थतूं गयूं,
 सरय जोटूं काजे इगी थयूं. १३.
 धणितणां नहीं मूजजं मण्यां,
 वगर पांछयी वेणु सांजण्यां;

ધિરજ રાખિને પીડ સાંખિયો,
ધરનિ છાનિ તે બહાર નાલિયો. ૧૪.

અસલિ વેમિ વીચારના બહુ,
ધણિ કુટૂંબિ સૂખો હતાં સહુ; *
ન મળતી છુટો કોઈ રીતની,
અહરનીશ તૂં કેદિ સર્વની. ૧૫.

અરર દીકરી રાંક તાહરી,
કહ મગી કને લાડશે વળી;
નયન પ્રેમિ ને જીભ માધુરી,
તુજ સંમાન ના દેખું રે ખરી. ૧૬

ધણિજ સાધવી દીકિ મેં તને,
પર પુત્રુષ ના ધારતી મને;
ખરિજ પ્રીતથી રોબતી બહુ,
સદગુણો ધણા કેટલાં લહું. ૧૭.

પ્રિતડિ ઊપકારી ધણી તુંરે,
બદલમાં ન કાંઈ વળાડુંરે;
ચતુર ડાહિ બહાલી તું બાપડી,
પ્રથમ વેળમાં કેમ ના લડી. ૧૮.

જણતિ માતણો રોક ટાળવે,
પ્રિતડિ તાહરી બાંધિ પાલવે;
બહુ બહુ રિતે પ્રીછવ્યો મ્હને,
નહિ ભુલું કદી પ્રીતડી તને. ૧૯.

સુખ દુખો તણી વારતા કરી,
સુખકું જોષને રેહતો ઠરી;

શરિર મંનની છાનિ કેહતો,
 સમજણો કુડી તૂંચિ લેહતો. ૨૦.
 કંઈ ગુણી કુપાળી તરણિરે,
 નિરખિ નારિ હારીશ જીવરે;
 પ્રિતડિ મોત તો બારિ સાલશે,
 પ્રિતડિ મૂખ તો યાદ આવશે. ૨૧.
 અરર હાયરે સાંબળી મુઠ્ઠ,
 અતિસ ખાવગી દેહ છે યર્ધ;
 ઉલટ હાંસ તો હારિ છે દવે,
 હર ધડી તપે જંખના હવે. ૨૨.
 અરર હાયરે હાય નંદિરે,
 અરર હાયરે સ્નેહખંદિરે;
 પ્રિતડિ હાસ તૂં સ્વર્ગવાસિરે,
 પ્રિતડિ હ્યારિ તૂં નિત્ય સૂખિરે. ૨૩.
 પ્રભુતણી ન જાયે કળા કળી,
 અલણ કોઈનું ના દિસે વળી;
 મરણ પ્રીતનું લાગતું બહુ,
 દલગિરી વૃથા જાણવી સહુ. ૨૪.
 નિર ઉપાય વસ્તૂ ધણી દિસે,
 મરણ માર તો કારણે હશે;
 કરગરી કહું અહા ખાપરે,
 પ્રિતડિ નંદિને મુકિત આપરે. ૨૫.

ગોપીગીત.

(પ્રાકૃત.)

૧

શ્રીજિજ્ઞન્મયી શ્રી દશે અહીં,
 અપળ તે છતે સ્થીર રે રહી ;
 વ્રજ બધૂં બહુ પામતું જય,
 નહિંજ કોઈને કોઈનું ભય. ૧.
 ગમત આ વ્રજે ભારિ દીસતી,
 તમવડે હમે સંધિ જીવતી ;
 તમ વિષે ધસ્યા પ્રાણ છે અમે,
 છળ કરી ગયા કેમરે તમે. ૨.
 દશ દિશા હમે ઢૂંઢિયે છિયે,
 ભુખડુ દાસિયો કેમ જીવિયે ;
 કરિ કૃપા ક્ષમા દેવ દીનના,
 દરશ દો તમે લાલ નંદના. ૩.

૨

રારદ સ્વછ એવાં સરોવરે,
 કમળગર્ભશ્રી નેત્ર જે હરે ;
 વધ થઈ ચુકો તેથિ છે ખરે,
 વધ વિયોગ તે શો હવે કરે. ૪.
 સુવર આપવે છોજિ લાયક,
 સુરતનાય છો મુક્તિદાયક ;

વગર મૂલની દાસિઓ હમે,
દરશ જાચિયે દો હરી તમે. પ.

૩

સરપ રૂપ તે જોઈ રાક્ષસ,
બળદ રૂપ તે જોઈ રાક્ષસ;
મયતનૂજ તે જોઈ રાક્ષસ,
મસજિ મેળ્યા છે જસો મ્હસ. ૬.
અસુર દુષ્ટયા ઝેરિ નીરથી,
પવન વીજ ને વૃષ્ટિ દ્રોપથી;
અમતણાં ધણાં રક્ષણો કૃષ્ણાં,
મહુ અસહ્ય જે કૃષ્ટ તે હૃષ્ણાં. ૭.
રતિપતિ પ્રભુ પ્રાણવલ્લભ,
દરશ આ સમે કેમ દુર્લભ;
ત્રિકુટિયે છિયે વ્રેહતાપથી,
દ્વિજિયે જઈ છેક આપથી. ૮.

૪

સુત છેતે નથી ગોપીના તમે,
કસ્યુંછ નક્કિ એ ક્યારનું અમે;
જગતજીવના સાક્ષિજૂત રે,
જગતજીવના જીવ દો હરે. ૯.
બુધિ ભાર જિતારવા બહુ,
ભગત જતને તારવા સહુ;
વિનતિ સાંભળી અહ્મદેવની,
યદકુળે લિધો જન્મ આ ધણી. ૧૦.

૫

ભવભયેથિ જે શાણું આવતો,
 અભય તેહને એક આવતો ;
 પુરિજ પાડતો મન કામના,
 વરદ હસ્ત જે કાંત ગોપિના. ૧૧.
 ગ્રહણ લક્ષ્મિનું પ્રેમથી ભર્યું,
 કમળ દિવ્ય જે હસ્તથી કર્યું ;
 અભય હસ્ત તે મસ્તકે ડુંગો,
 મુકિ સમાવિ દો લાગતો પુજો. ૧૨.

૬

સ્વજન ગર્વનો નાશ તો કરે.
 હસવું એહવું છે સખે ખરે ;
 વ્રજજનો તણી પીડને હરો,
 મુખ ન કિંકરીસામું કાં કરો. ૧૩.
 ક્યમ નથી તમે પ્રેમ આણતા.
 અખળ નારિનાં દુઃખ જાણતા ;
 કમળ મૂખડું વીર દાખવો,
 સુરત સુર્તથીજ માત્ર આખવો. ૧૪.

૭

નમન ભાવથી પ્રાણિ જે કરે,
 સકળ તેમનાં પાપ જે હરે ;
 વળિ સુરોભિતું ઘેનુની પુઠે,
 ચરણ ચાલતું સર્વને ત્રુઠે. ૧૫.

સરપ ફેણ ઊપેર જે રમ્યું,
ચરણ ચાહુ તે તો બહુ ગમ્યું;
સ્તન વિપે પ્રભૂ તે તમે ધરો,
દુખદ કામને શાંત રે કરો. ૧૬.

૮

સમજીને ઘણાં છે મનોહર,
મધુર વાણિયે વાક્ય સુંદર;
કમળનેત્ર હે તે ગિરાંથકી,
અતિસ મોહમાં તો પડી નકી. ૧૭.
તરસિ એવિ જે દાસિઓ હમે,
તૃપત તેહને રે કરો તમે;
અધર પાનથી; જે વળી હરે,
અમૃત ગૂણુને સેજમાં અરે. ૧૮.

૯

સ્તુતિ કરી સહ સાનિયે ઘણી,
સરસ સર્વમાં શ્રેષ્ઠ રે બાણી;
શુભ કયામુધા આપની હરી,
મૃતસજીવની તે અરેખરી. ૧૯.
ભવતણે હિને તાપથી તપે,
તરત તે સમો થાય આપવે;
સુખદ શોભતી પાપને હરે,
જિવન મુક્ત તે તો અરે કરે. ૨૦.
અવણુ ધૂંટડે શેરડો પડે,
ફરિયિ જીવ ના બૂમિયે પડે;

ભય નહી કદી કોયિ કો નડે,
જરા કમાન તે રોજ રેચડે. ૨૧.
વિગતવાર જે તે સુધાતણાં,
જગતમાં કરે વર્ણવો ઘણાં;
સુજન તે સુદાતાર બાણવા,
દરરા દો પ્રભુ તાપ હાણવા. ૨૨.

૧૦

હસવું જોવું તે પ્રેમપૂર્વક,
વણિ વિલાસ તે જીવિતપૂર્વક;
સુખદ થાય ધ્યાને કરી બહુ,
ભુલિ ગયા તમે દાસિને સહુ. ૨૩.
હૃદયમાં કરે સ્પર્શ ને રમે,
હસતિ વાત મંકેતની ગમે;
સઘણિ તે હવે બારિરે દમે,
કપટિ કાંત હે નક્કિ છો તમે. ૨૪;

૧૧

વ્રજયિ જે સમે ગાંધડોરને,
વણિ ચરાવતા ચાલતા તમે;
કમળપાદ તે ક્ષેરા પામતા,
ત્રણખલાં બહુ ખૂણ ખૂંચતાં. ૨૫.
જિવ નથી કંઈ સ્થીર જેસનો,
સલુણ સામેળા સ્વામિ આજ તો;
વ્રત લિવેલ રે દાસિયો છિયે,
સુખકુંજને રોજ ખાઈયે. ૨૬.

૧૨

દિન સમાપ્તિયે ચિત્તવેશ છે,
ફરફરે મુખે શ્યામ કેશ તે;
કમળ દીપતું વીરળાયલું,
લલિત કૂમળા તંતુથી ભલું. ૨૭.
ગિરદધૂળ જે ઘેનુથી ઉડી,
દિપિરછી મુખે જે ઘણી ડુડી;
મુખકું વીર તે નિત્યે દાખવો,
મનવિને તમે કામ ભગવો. ૨૮.

૧૩

ચરણ સેવતો બ્રહ્મદેવ જે,
ભુવણ પૃથ્વિનૂ સૂખકાર જે;
નમનકારની કામના ભરે,
વિપત કાળમાં સાહ જે કરે. ૨૯.
ચરણ પદ્મ તે છાતિયે ધરો,
મનકું શાંત રે સ્વામિજી કરો;
મનતિ વેદના ટાળનાર છો,
રમણ હો તમે કામખીજ છો. ૩૦.

૧૪

મુરતરંગને વૃદ્ધિ આપતું,
ચુંગલ વાંસળી લેતિ સૂરનું;
અવર સૂખ જે વીસરાવતું,
અધરપાન તે વીર છે મિહું. ૩૧.

૧૫

દિન પડે જવું થાયછે વને,
 દુઝ્મકી યુગવત્ જાય હંમને;
 મુખકું દેખતાં ના ધરાઈયે,
 તરસ જૂખને સેજ વાઈયે. ૩૨.
 કુટિલ કેરાથી વીટળાયલું,
 મુખકું રોબિતું શ્રીજિતું ભલું;
 નિરખનારને પાંપણો કરી,
 વિધિ ઘણોજ છે મૂર્ખ ઓ હરી. ૩૩.

૧૬

પતિ સુતો અને ભાઈ બાંધવ,
 મહુ સગાં કુટુંબી તજી ભવ;
 કરિ ઉલંઘનો હર્ષનો રવ,
 સઘળિ આવિઓ પાસ માંધવ. ૩૪.
 ગતિ તમારિ તો સર્વ જાણતી,
 મધુર ગીતથી મોહ પામતી;
 અબજ નારિઓ એવિનો ખરે,
 કપટિ ત્યાગ કો રાત્રિયે કરે. ૩૫.

૧૭

ઉદય કામનો તો કરે મને,
 હસિત મૂખકું જે બહુ અને;
 હસતું ગુપ્ત સંકેતનું કુંડું,
 સરસ જોવું તે કારમું કુંડું. ૩૬.

હૃદય પદ્મ જ્યાં લક્ષ્મિ રેહછે,
નિરખવાનિ ઈચ્છાજ થાયછે ;
મનકું મોહ પામેછ રે ખહૂ,
અધિરતાયકી જોષએ મહૂ. ૩૭.

૧૮

વ્રજવનોતણા રેહનારનાં,
કુખ મટાડવા સાંમટાં ઘણાં ;
દરરા આપનું પૂરતું જ છે,
જગતને ખહૂ લાભકાર છે. ૩૮.
તમવિશે અધીરાં અમે છિયે,
હૃદય રોગથી કેમ જીવિયે ;
દરદ કહાડતું દો જિ ઓસડ,
તમવિના ન કો કહાડશે જડ. ૩૯.

૧૯

(વસંતતિલકા વૃત્ત.)

લેતાં ધિરરહિજ કર્કરા છાતિયે જો,
પાદારવિદ મૂઢુ લાગતિ ખીક છે તો ;
પીડે ન શું ચરણને વન કાંકરીરે,
આયુષ્ય છો ; અમંતણી ભમતીમતીરે. ૪૦.

૨૦

(અનુષ્ટુપ વૃત્ત.)

એ પ્રકારે પ્રલાપે ને, ગીતે જાયે સ્વરે રુએ ;
કૃણુ અર્થે ગોપિયો તે, આવરી પડિને જુએ. ૪૧.

(ભાષાંતર.)

દોસ્તની આગળ દીલ ખોલવા વિષે.

(તોટક.)

દિલમાં દલગીર અને ખિતરે,
મળવું નવ થાય થયા દિનરે;
લખતી નથિ કાંઈ મને ક્યમરે,
મનમાંથિ ગયો ઉતરી શું હુરે?—૧.
અકમાં ચિતની ક્યમ રાખિ મુકે,
અકથીની પેઠે તું ઉદાસ દુખે;
ધુંધવાઈ રહે નહિ કાજ સગે,
સુખકૂંજ થશે ઉભરો નિસરે—૨.
અતુરા તજ્જીજ કરી છુપવે,
અતુરો નવ આગમુ રે દુંદવે;
સરમો ક્યમ નાજ મુકાય તુંથી,
થયુંછે જ થશે તુજ કાજ હુંથી—૩.
મનની કહિ વાત ખુલે દિલથી,
મનની ન કહે તું ખુલે દિલથી;
નહિ ખોલું હવે હું તું જો ન ભણે,
અતુરા મુક મા ચિતચોગિ ગણે—૪.

પ્રીતીનાં દુઃખ વિષે.—ઈશ્વરપ્રાર્થના.

(ગરબી.)

પ્રભુ કદિ પાછરામાં પ્રીતડી; એ ભાંગ પાવે નહિ ચેત,
ડોળાઈ જાયેરે ચીતહું; નથિ નથિ મુખ કંઈ દીન રેન, પ્ર-

પ્રભુ ૧. બગ જેવો રે હું થઈ રહ્યો; જળો લોહી પીએછે
 જેમ, પ્રેમ પીજીછું હું ધૂંટડે; સુખ પાંચ મીનિટ નહિ એમ,
 પ્રભુ ૨. જૂઠું પડવું રે ના ગમે; હાથ નીચોવાઈ જાડે
 છેક, સ્વપના સરખૂંરે થાયછે; ના ટેક રહે સુજ એક, પ્ર-
 ભુ ૩. ઉપરા ઉપરીરે આંકડી; ઝટ પેટે પ્રગટે લાલ,
 ઉલટી કરવાનું થાયછે; અરે સુજ દુખાણું ના વગણાય,
 પ્રભુ ૪. લોહી બળિ જાયે સામઢું; બનું કાળો કાળો જુ-
 ત, પીડા ડોળારે વાધના; કહે જન ગાંડો અંબધૂત, પ્રભુ ૫.
 કરવાનું હું તે ના કરું; શીર કામ તણો છે પાહાડ, રાખું
 સગીની હું બેતમા; ધગધગતાં કામે હાડ, પ્રભુ ૬. સઘળી
 અનીતિઓ એથકી; બહુ કહું તારો અપરાધ, ઊંચું આવે
 કેમ માહરું; અરે કોગટ પાડું સાદ, પ્રભુ ૭. સુખનો
 શીતળ જાણ્યો ઝરો; હવે દુખનો ઊંહો કુંડ, માણું બળ-
 બળતો બાળતો; વળી ભમરાનું બહુ રુંડ, પ્રભુ ૮. સ-
 ધણું સમજે છે સાલ્જા; હવે ઝાઝું મા રીખાવ, માફ કરીને
 તું વાંકને; સત સુખચંદન વરસાવ, પ્રભુ ૯.

પ્રીતીનાં સુખ વિષે.—ઈશ્વરપ્રાર્થના.

પ્રભુ નીત પાજેરે પ્રીતડી; મેં તો કીધું નક્કી એમ; મ-
 રવું ચીકણા થઈ તેથકી; બહુ ખમીર થયો નથી વહેમ, પ્રભુ
 ની ૧. કરમે લખાવ્યું રે એહવું; થાય મીઠ્યા તે વળી
 કેમ, પીવો પીવો રે પ્રેમડો; એ લાગે અંમૃત જેમ, પ્રભુ
 ની ૨. પરથમ કહેતોતો લેમડો; મને લાગ્યો કડવો જા-
 લ, પણ પછી ગુણકારી થઈ પડ્યો; ખુબ ચંડક ચંડક જાત,

દોસ્તની આગળ દીલ ખોલવા વિષે.

(તોટક.)

દિલમાં દલગીર અને ખિતરે;
મંજૂં નવ થાય થયા દિનરે;
લખતી નથિ કાંઈ મને ક્યમરે,
મનમાંથિ ગયો ઉતરી શું હુરે?—૧.
ચકમાં ચિતની ક્યમ રાખિ મુકે,
ચકવીનિ પઠે તું ઉદાસ દુખે;
ધુંધવાઈ રહે નહિ કાજ સરે,
સુખકૂંજ થશે ઉભરો નિસરે—૨.
ચતુરા તજવીજ કરી છુપવે,
ચતુરો નવ આજિસુ રે દુંઢવે;
શરમો ક્યમ નાજ મુકાય તુંથી,
થયુંછે જ થશે તુજ કાજ હુંથી—૩.
મનની કહિ વાત ખુલે દિલથી.
મનની ને કહે તું ખુલે દિલથી;
નહિ ખોલું હવે હું તું જો ન ભણે,
ચતુરા મુક મા ચિતચોજિ ગણે—૪.

પ્રીતીનાં દુઃખ વિષે.—ઈશ્વરપ્રાર્થના.

(ગરબી.)

પ્રભુ કદિ પાછરામાં પ્રીતડી; એ ભાંગ પીવે નહિ ચેત,
ડોળાઈ જાયરે ચીતડું; નથિ નથિ સુખ કંઈ દીન રેન, પ્ર-

પ્રભુ ૧. બગ જોયો રે હું થઈ રહ્યો; જળો લોહી પીએછે
 જેમ, પ્રેમ પીજીછું હું ધૂડે; સુખ પાંચ મીનિટ નહિ એમ,
 પ્રભુ ૨. જાડું પડવું રે ના ગમે; હાથ નીચોવાઈ જાડું
 છેક, સ્વપના સરખૂરે થાયછે; ના ટેક રહે મુજ એક, પ્ર-
 ભુ ૩. ઉપરા ઉપરીર આંકડી; ઝટ પેટે પ્રગટે લાલ્હ;
 ઉલટી કરવાનું થાયછે; ખરે મુજ દુખાણું ના વગણાય,
 પ્રભુ ૪. લોહી બળિ જાયે સામઢું; બનું કાળો કાળો જૂ-
 ત, પીડા ડોળારે વાધના; કહે જન ગાંડો અખમૂત, પ્રભુ ૫.
 કરવાનું હું તે ના કરે; શીર કામ તણો છે પાહાડ, રાખું
 સજની હું જેતમા; ધગધગતાં કામે હાડ, પ્રભુ ૬. સઘળી
 અંતીતિઓ એથકી; બહુ કરે તારો અપરાધ, ઈયું આવે
 કેમ માહરે; અરે ફોગટ પાડું સાદ, પ્રભુ ૭. મુખનો
 શીતળ જાણ્યો ઝરો; હવે દુખનો બિન્હો કુંડ, માણું બળ-
 બળતો બાળતો; વળી ભમરાનું બહુ સુંડ, પ્રભુ ૮. સ-
 ધણું સમજે છે સાણ્યા; હવે ઝાઝું મા રીખાવ, માફ કરીને
 તું વાંકને; સત સુખઅંદન વરસાવ, પ્રભુ ૯.

પ્રીતીનાં સુખ વિષે.—ઈશ્વરપ્રાર્થના.

પ્રભુ નીત પાલેરે પ્રીતડી; મેં તો કીધું નકી એમ; મ-
 રવું ચીકણા થઈ તેથકી; બહુ ખમીર થયો નથી વહેમ, પ્રભુ
 ની ૧. કરમે લખાવ્યું રે એહવું; યાપ મીથ્યા તે વળી
 કેમ, પીવો પીવો રે પ્રેમડો; એ લાગે અમૃત જેમ, પ્રભુ
 ની ૨. પરથમ કહેતોતો લેમડો; મને લાગ્યો કડવો જા-
 ણ, પણ પછી ગુણકારી થઈ પડ્યો; મુખ થડક થડક માન,

પ્રભુ નીં ૩. ખટપટ દુનીઆની જાણવે; છર્ષી બેહેરો અંધો
 છેક, કર પદ જીભ નથી તેહમાં; હુંતો સમજૂં પ્રીતી ટેક,
 પ્રભુ નીં ૪. ત્રણે તાપથકી મોકળો; અતી કેક કસ્યો હોય
 તેમ, બાન વગરનો હું થઈ રહ્યો; પછી પાછો પ્રેમે ક્ષેમ,
 પ્રભુ નીં ૫. મને લેહ લાગીછે તૂજસું; મારે મન વસે તું
 એક, આંખે દેખું એક તૂજને; મુખે ગાળી તૂને એક, પ્રભુ
 નીં ૬. પ્રેમ વીતાનું અહિં કંઈ નથી; જે સમજી ન પીયે
 તેહ, ફોગટ જનમ્યો તે જાણવો; કેમ ખાંધું હરીસું નેહ,
 પ્રભુ નીં ૭. પ્રેમ મટોડીની દેહડી; વળી પ્રેમરૂપ આ
 જીવ, પ્રેમ જમીને રોજે ટકે; શુધ પ્રેમથકી ખનું શીવ, પ્રભુ
 નીં ૮. સઘળું સમજે છે સાહ્યા; સત પ્રેમે રોજ રીખાવ,
 માની લખતે રે વીનતી; કે લઈ પછિ સત સુખ લાવ. પ્રભુ ૦ ૯.

પ્રીતિવિલાપ.

આ શું જોએરે આંખ તું; અરે નુરી હૂતી ધડિ ઉપેર,
 આ રો મારો રે દૈવનો; હાય આ તે રો કહું કહેર, આ
 ગૂં ૧. નજર ચોરાવીરે તેં નૂરી; અરે કઈ વાટે કાંઈ ગઈ
 કેમ, છાની માત્રીરે આંચ તેં; ઉડ્યું તીર કરે ધા જેમ,
 આ શૂં ૨. સાજીસમી સમીરે સાંજમાં; થયું પાંજરે
 ઝાંખું ઝપ્પ, સુનું સુનું લાગેરે તું વિના; અરે સેજે ખાલી
 ખપ્પ, આ શૂં ૩. ફકીર હું એકલડો રે રહ્યો; આ જં-
 ગલ મોટું ધોર, રોર કરેછે રે સીંહડા; થયું ગ્રીષ્મતણું બ-
 પોર, આ શૂં ૪. અંદર જઈતેરે શૂં કહું; મારી રમત
 ગમત થઈ અસ્ત, સર્વસ ગયું છે રે સામટું; થયાં રવાં છે

છું ભારી તોય મૂળથી; નવ દીલાસા દેવાય—ધીરજ ૭.
 ઓ પ્રભુ સાંપી છે તૂજને; તું મોટો સત રખવાળ, દર-
 દીઓની તું છે દવા; અરે મુજ પ્યારીને સંભાળ—ધીરજ ૮.
 મારિ તરફની તે ફીકો; બહુ લેવાઈ ગઈ છે યાર, કરજે
 સુખસાતા તેહને; નથિ કેતો જીતું રતિ ભાર—ધીરજ ૯.
 ઘણી ઘણી રીતે છે તે દુખી; નથિ કેહેવાનો કો ઠાર, મન
 તો રાન થયું ધોરે, એક તારો છે આંધાર—ધીરજ ૧૦.
 તેને સૂખ થયે હું મૂખી; તેને કામકાજમાં રોક, અથવા
 મેળવી દે હંમને; કોઈ રીતે મૂકવ રોક—ધીરજ ૧૧.

દરદી આશક ઈશ્વર પાસે મોત માગેછ.

હેવે તું લઈલેરે મૂજને; નથી જોવાતું મેં દૂખ, પ્યારી
 મારીતું આવડું; રે કહાં સંતાયું તે સૂખ—હેવે ૧. સુ-
 ખની પાછળ રે દુઃખ છે; એ મેં જાણ્યું હતું દેવ, પણ
 વળિ સર્જિત તે ના ટળે; છર્ગ સપડાયો કંઈ સેવ—હેવે ૨.
 હું તો અપરાધી છર્ગ ખરે; પણ તે તો નિરદોષીજ, સામું
 જોઈ દયા લાવ રે; થઈ તારી ખૂબ પતીજ—હેવે ૩.
 મદાઈ માહારીને ધીક છે; હું રડુંતે પાસે રોજ, ઊપાયોમાં રે
 કાવું ના; કિક કાયર મરિ જાઉં તોજ—હેવે ૪. ડાહાપણ આ-
 તુરિને ધીક છે; મતિ શૂન્ય થયો છું રામ, પણ વળિ લાગે
 છે દૂખ તો; છું ટટળું આઠે જામ—હેવે ૫. દુખ તો
 તેને છે ભારિ રે; સત કહું મેં ના સંખાય, પ્રેમતણાં એવાં
 ઝાંખરાં; ના બહાર જરા નિકળાય—હેવે ૬. પણ રે
 આપલિયા આમ જો; મુજ મોતથિ તેને પીડ, ઝાઝી

આત્મી થાશે કહું; ઝટ ભાંગી દે ભુંડી ભીડ—હવે ૦ ૭. વિ-
નતિ કહ્યું તે આપ તૂં; કાં વિદ્ર કડી દે દૂર, તારી ઇચ્છા-
થી સજ છે; બહુ હાથ ધસે સહુ ચૂર-વિદ્ર કડી દે રે દૂર
તૂં ૮. અથવા બે જણને લેઈ લે; કે છુટિએ રાખી ટેક,
કામી છતે નહિ રે આંધળાં; બહુ કરિએ કામો નેક—બે
જણને તૂં રે લેઈ લે—૯.

માયુકતા પ્યારની આરાક ઉપર મોટી અસર.

(ગરબી)

વાહાલી તે ઘેસો ક્યમ કીધો મૂળને; નેન અને વાણી
રમી પાયો ખૂળ લે, ભાન નથી હુંને કંઈ કહ્યું તૂળને;
અપનામાં દેખું હું હૂળેહૂળ લે, વાહાલી ૦ ૧. દૂર રહે કુ-
ખડું તો થાએએ ઘણું; સોડે રેતાં એટલે બિનૂ થાય લે,
ગદગદ કહે વાયા વહાલી શી ભણું; તારા મામું મુજથી
તા બેવાય લે, વાહાલી ૦ ૨. આંખલડી અક્યકતી પ્રેમ
ઝરે બહુ; ઘેરે મ્હોડે ટપકાં ઝીલું હાસ લે, પ્રેમકસંખો
દેવે પછિ શુદ્ધી સહ; કર ઉપાય ભુંડી કો હોએ પાસ લે,
વાહાલી ૦ ૩. વાંસોમાં કાંણાં મોટાં હું પાડું છું; તૂને દેખું
તાથી ગંગળી જાળી લે, અમય થઈને તારી સાથે લાડું છું;
નયિ ઉરવાનો જનથી કદિ ચરચાઈ લે, વાહા ૦ ૪. પ્રેમ-
કમળ તુજ ગંધે હુંને તાગિયો; પીઠાયું તૂં શરમ રાતથી
કીડાં લે, આખી રાતજ એસી સોડે જાગિયો; દિવસ કંઈયો
છે સખાઈ મને આલ લે, વાહાલી ૦ ૫. હિમતને પરકાશે

અંગ ઉમંગથી; જારે પૂરી ખીલેલી દેખાય જો, તારે હું
આંખે જીતર રંગથી; તહાં લગી છે મનમાં ભારી લાય
જો, વાહાલી૦ ૬. હવે માગું છઉં તારી પાસે એટલું; પ્રીતી
તારી કેવી કહિ ખતલાવ જો, ચાતુરને કેવું સારે રે કેટલું;
પછિ મૂને તો તારામાંહિ સમાય જો, વાહાલી૦ ૭. ભા-
એગશાલી અંશી જન તે જાણવો; જેણે કીધું 'શુદ્ધ પ્રેમ-
રસ પાન જો, ઈશ્વર તેને પરસન થયલો માનવો; દુખ દે-
ખાય તે સુખ છે એવું નાણજો. વાહાલી૦ ૮.

પ્રીતિવિયોગ.

ઓ પૂતેમી આંદા ઝટ દુર થાય કાં; ખટ મહિતે પૂરણ
પરકાશ્યો આમ જો, વેહેલો વેહેલો આંખો થઈને જાય કહાં;
ઝટ જવું તો ઉગવાનું રૂં કામ જો, ઓ૦ ૧. ઓ આંદા
પણ વાંક નથી કંઈ તાહરો; જવું ગમતું નયિ તુજને વણિ
લેરા જો, આંક નોંધે વચમાં આવી માહરો; પૂરે પૂરો-ભ-
જ્યો નથી કો વેરાજો, ઓ૦ ૨. જાતી વેળાએ પણ મુખ
જોઈ નહી; પીટે રાહુએ રાખિ નહીં મુજ લાજ જો,
હાવાં હું નીરાંતે જઈ મૂળી કહીં; ઘેરાએલો અસ્ત થશે તું
આજ જો, ઓ૦ ૩. આખો દાહાડો ભૂખ્યાં રેવું માહરે;
કાયા નિર્જળ હુસકાં ખાતી છેક જો, તેમાં તર્કો ઝાઝા દમે-
તા રેહ રે; પાછો ભગે તોય કળા કમિ એક જો, ઓ૦ ૪.
તહારાથી થાયેછે ભરતી ઓટરે; ખૂબ ખીવાડે વાયુ જારે
ઓટ જો, ઘસડાઈ જાઈશું અંદર ડેક રે; પાછો આપું
મૂખ લઈ પણ ખોટ જો, ઓ૦ ૫. વધઘટ તારી માત્રે

થાય ન એકલી; સંધી વસ્તુ જગમાં રે બદલાય જો, ચડતી
પડતી સહુની જોતાં તો વળી; દાધ્યાં દીલને દીલાસો દે-
વાય જો, ઓં ૧. દહં દીલાસા પણ ના દિલ સમજે
કંઈ; પ્રેમે દાધ્યો પ્રેમી મળે મુખી હોય જો, માટે પ્રેમી
આંદા દરશન દે અહીં; સુડતી પામું મારી બાણી ફરિ જોય
જો, ઓ પૂં ૭.

પ્રીતિવિયોગ.

અમાસનો મૂરજ હું આજે જાણી છું; આ માગસરના
દી બહુ ટૂંકા હોયજો, વરસ થયું પૂરું પણ રેહવા આહુંછું;
અહીંથી જોતાં જીવડો કુસકે રોયજો—અમાં ૧. બોહાર
તણી તેજી તો જાયે સામગ્રી; અંદર, થાએ વધતી વધતી
લાલજો, લૂલી થઈ ગઈ છેક તવાઈ આ કઠી; દુનિયાં કરજો
મોઢું તું દુખડું યાયજો—અમાં ૨. હવે તૂને ભોગવશે
આંદો ખૂબરે; એ કેહેતાં તો અમકી પડિ હું જાઉં જો, પણ
પછી દીલાસો દેઉંછું એમરે; અંદ્ર ભોગવે પણ રસ તો
હું પાઉંજો—અમાં ૩. અરે ગાંડો હું ભૂલું છઈ બહુ
બાવરો; નથિ આ પૂનમ પણ છે, ખૂનિ અમાસજો, તારો
આજો પ્યારી ભૂંડો આ મરો; નહિં મૂરજ નહિં આંદો કો
તુજ પાસજો—અમાં ૪. ઓશીયાળે મોડે પાછો આવું
રે; દૂર રહેલી જોતાં જીવ એવાયે જો, વાચા ગદ ગદ થાતે
શું હું બાખું રે; વળી બિહૂં કે રજે કોયિ સમજાય જો—
અમાં ૫. આગળથી જાણ્યું તું છૂટાં રે થવું; તે આજે
હું છેલ્લો છૂટો થાઉં જો, રડતાં રડતાં અહીંથી દુર મારે

જવું; જીભ ખેંચાયે મનની કેવા જાણીને—અમા૦ ૬.
 ઓ પ્યારી તું ધીરજ ધરજે ભરમાં; ખા મારા સમ નહીં
 કરે ઝાઝો રોક ને, ઈશ્વર પાછાં મેળવશે નિજ તૂરમાં;
 ગભરાઈશમાં ખા તું છાતી રેહજો—અમાસ૦ ૭.

આશુકનું રીસાવણું.

પ્યારી તું માહારીપર કાં રીસાયરે; નથિ કીધો મેં ભૂંડો
 કો અપરાધ ને, દેવ ઉપર શાસાઈ ચંડી ધાય રે; હોઉં દાનવ
 તો ખૂબ કસીને બાંધજો—પ્યારી૦ ૧. આંખોમાંથી કહાડે
 ભાલા દોહાલા; કહાડે મુખથી કડવાં કડવાં વેણુ ને, હોયેથી
 ઊછાળે ઊંના કોયલા; સર્વાંગેથી ભડી ગઈ તુજ ચેન ને,
 પ્યારી૦ ૨. મારી પૂજા આજે કાં લેતીનથી; વારે વારે
 તરછોડે મુજ હાથ ને, થડે મારે તું તો મારે જાનથી; પર-
 સન થઈ ઝટ આપીદે તુજ બાથ ને,—પ્યારી૦ ૩. મુઝે-
 લાંને ફોગટ કાં મારે અલી; નિકળ પામથી રીસ કરી બો-
 લાયજો, ખંદોળસ્ત કરીને આહિં વળજે વળી; મુણતાં આંસૂં
 કેમ વહ્યાં નવ જાયજો—પ્યારી૦ ૪. પ્રેમે શું છોડી દીધી
 છે તૂજને? એ છે ચંચળ લખમી પેઠે છેક ને, પછી
 પસ્તાઈ સંભારિશ તું મૂજને; માન પ્રેમને ધરી રાખ ધરિ
 ટેકજો—પ્યારી૦ ૫. ખરો પ્રેમ તો આમ નહીં દેખાયરે;
 હોઉં અપરાધી કદિ તોય ન રીસાય ને, વગર કારણે આવું
 થાયે જાણરે; પ્રેમવિગે બહુ રાક તો લેઈ રાકાયજો—પ્યારી૦
 ૬. વારે થડિએ માફો માગું તાહરી; તેમ તેમ તું ધુસ્સાથી
 ઉભરાય ને, ઈશ્વર વણુ સમજાવે તૂને કો વળી; ઓ અ-

ધિરા પડ ધીરી ધીર ધરાવતે—ખાસી૦ ૭. ના જાણું હું
દુખ્યું મેં તુજ મંતરે; વગર કારણે આજે આટલું થાય
જે, કાં બાજે છે તાઈ મારું તન રે; તાઈ ગુસ્સે મારું રોકે
હાવતે—ખાસી૦ ૮. ઇશ્વર ને ખાસીના સમ હું આહુંજૂ;
અધિક ખાઈ તો મૂને નયિ અહિં માન જે, પ્રીતડિ નીલે
તેજું નિત્યે આહુંજૂ; રીસ તણ કહિ ખારા કરવ તું પાન
જે—ખાસી૦ ૯.

ખહીકણુ માયુકથી આરાકને થતું દરદ.

રીખાઈ રીખાઈ મરવું માહરે; નથી વાંક કંઈ ખાસીનો
વળિ જાણુ જે, ખહીકયકી આવે નહીં પાસે તો અરે; જે
ધી પડવે ઝીઝો જાગતો જાન જે—રીખા૦ ૧. નોતો જેતો
આવું આગળ હું કંઈ; કહી કહી વાતો હિંમત શિખરી
ખૂંચ જે, હિંમતને ડેકાણે ખહીક વસી રહી; જે રેવંચી
રેચે પડતો આમ જે—રીખા૦ ૨. જે વેળા જેધવે હિં
મત ખારિની; દેવા પ્રિયને દીધારા ઘણું રીત જે, તે વેળા
થાય છે ખીકણુ કામિની; છેકજ શાણી જેજી તેની પ્રીત
જે—રીખા૦ ૩. ટેક તણ અદિ મ્હોડે માંગી લેહુંજૂ; દેઈ
દેવા તૂ રૂઝવ મારો ધાવ જે, મ્હોડના બે બોલો સુણવા
આહુંજૂ; એ દેવા તેં બેપરવા રહેવાય જે—રીખા૦ ૪.
પણુ બૂંડા બેબાન થયો કાં જીવડા; છજી સાચે હું એવો
મૂરખ અંધ જે, સમબૂંજૂ પણ હાય રહે નહીં રે વડા;
પ્રીતીના તો સખ ઘણા છે અંધ જે—રીખા૦ ૫. ધિક
મને છે સ્વારયિયો જિવ દીસતો; નિજ સુખસાહે રડતો

ભૂંડા રોજ ને, પ્યારીને પીડે અંદરની પીડ તો; (તે હું) જાણું
તોયે કાં ન મટાડું રોગ ને—રીખાં ૬. આ શીખામણ
લેવી આજે માહેરે; મરવું તોપણ ખહાર ન ફેવું લેરા ને,
માફી માગું મંનયકી પ્યારી ખરે; સૂળ ઉપજાવ્યું મિથ્યા
મારી ટેસ ને—રીખાં ૭.

સુખી હાલતમાંથી એકદમ દુઃખી હાલતમાં

આવી પડેલા જનનું કુદન.

રડતાં રડતાં જિવડા મરવું માહેરે; રે સારું ને મરી હું
વેલો જાળીને, પણ ન મરાએ રીખાજીંછું હાથેરે; રે બિધ-
માં પણ કુસકાં ખાતો થાજીને—રડતાં ૧. હું નથી મૂ-
રખ સમજીક ધીરો છું ઘણો; પણ કુખનો ઢગ દમતો એવો
છેઅને, મધીમધીને બિપાયો કરું હું તેતણો; તો પણ
ના વિસરાએ મેંથી તેઅને—રડતાં ૨. એ જાણતો એ-
વચની તેતું કંઈ નહીં; સેવા કીધો કહિ સધળી મેં વાતને,
જાત બગાડી રડી રડીને પીડાં સહી; તે સાલેછે સુજ
હેડે દિનરાત ને—રડતાં ૩. એકતણી જૂદાઈ તલપાવે
મને; એ તો હજી કંઈ મારી છે વળી આરા ને, પણ કો
જાણે ખીકે એવચની બને; તે પણ મારા જેવું છે ની-
રાસ ને—રડતાં ૪. એકબિપર કડુણા તો આવેછે બહુ;
ધિક મુજથી કંઈ સુખ તેને ન અપાય ને, નથી તેને કો
ધીરજ દેનારું કહું; દુખિયે કરિ દુર તેથી તે દુખી થાય
ને—રડતાં ૫. એકબિપર ધિકાર દયા એ બિપને; કર્મ
જેજિતો દુષ્ટ પાપી છે છેક ને, હાલતને જોતાં જિવ રીસ

વેલો તને; ઘણી દયા ને ક્ષમા કરું છું નેક ને—૨૩તાં ૬.
 મીઠાં જળમાં જન્મ્યું માછલડું બલું; તે જળ થઈ ગયું હ-
 માણું આરંભિસને, તે આરંભણુ સૂકાઈ ગયું હું બળું;
 તરફડ તરફડ તડકે નિકળે ફૂસ ને—૨૩તાં ૭. પ્રેમ વિના
 મારાથી પણ રહેવાય નહીં; એ નીર ને વળી બગડે કો દી-
 લેશ ને, જીવડો તો તલપાપડ થઈ જાયે સહી; તે નિર-
 ગયું ને આ છે માહારા વેશ ને—૨૩તાં ૮. વળિ ના-
 છાની તાણુ બહુ મોટી પડી; નબળે કોડે ઘર ધાલે છે રોગ
 ને, બુદ્ધિ પણ થઈ જાયે મંદ, જ રે સડી; તન મન ધન
 જન સંધું ગયું છે ભોગ ને—૨૩તાં ૯. આ ધન્ય તું
 કેમ જોયાં કરતો હવે; સાચો ટેકી વીર રડે છે આમ ને,
 એ દૃષ્ટાંતયિ કળ માઠાં થાશે ભવે; લઈ લે કે દુખ બુલવી
 કરવ તું કામ ને—૨૩તાં ૧૦.

ખોટાનિકલ ગારડન.

આ શી તારી થઈ ગઈ પડતી રે દશા; હૂતી કેવી કેવી
 છે તું આજ ને, લાગે મૂને હઠરા લુટાઈ સો વશા; કહે
 બતી તું વાત મને મુકિ લાજ ને—આ શી ૦ ૧. પ્રેમ-
 ચિદ્રાસે અક્યકતી દિપતી હતી; તેને કીકી ચેલી ઘેલી
 જોઈ ને, પ્રેમ વિના બાહ્યાંતર તેજ તો જતી; તું રડતી
 છે જેમ વળી હું રોઈ ને—આ શી ૦ ૨. “બાપે મૂને
 અજખામણી કરિ છે અરે; કારણ પણ છોડી દીધી છે
 છેક ને, દી દુખમાં પૂરા કરવા તે કેમરે?; હરી મૂકાવે
 સાચાનો શુભ ટેક ને—એથી મારી પડતી થઈ ગઈ રે

દેશા. ૩. દેશ દેશની ચીજે સણગારી સહૂ; પણ કરી નાખી છેકજ ચિથરેહાલ જો, એમ કરી તેનું તો દુખ થોડું કહું; પણ વેચી ધનસાર પાછી હાલજો—એથી મારીં ૪. ખાવા મારે બેસિ પિતા નોતો રહ્યો; એમ છતે પણ મૂતે વેચી હાય જો, મનને ખુદે બાપ ધરમ જૂલી ગયો; એને કો કહે એતો બળિયો રાય જો—એથી મારીં ૫. રાયે વેચવી હતી જોરે મૂજને; રૂં કરવાને લાડ લડાયાં મોટ જો, બહુ બહુ નાણું ખરચું મારેકાજ ને; ખમા ખમા કરી રાખી બહુ જન પાસ જો—એથી મારીં ૬. ખીજે એવું કદાપી જો કર્યું હોય રે; રાય કરે ખુબ શિક્ષા જોઈ ન્યાય જો, પોતાની વેળાએ જૂદું જોય રે; પોતાનું ફરજન તે કેમ વેચાય જો—એથી મારીં ૭.” એન હવે દોષો બોલેથી રૂં થશે; વાંક આપણા કર્મ આંકનો જાણજો, જે થાય તે જોઈ ખમ્યાં કરવું હવે; એમ કરતાં કો દી છુટ્યું માનજો—આ શીં ૮. ખ્યાર એને પૈસો એ બે રૂં ના કરે; સ્વર્ગ દેખાડે ઘડિમાં નેક લેયજો, ધર્મ કરે ને ઘડિમાં ખુન આંખે ભરે; બરેસો એનો સમજ ન કરવો લેશ જો—આ શીં ૯. પેરામણી સાથે પરણાવી હોતરે; તો સાસરિયે સુખ પાછું તું જોત જો, પણ આ તો ચર્ષ છેક નવી બહુ વાત રે; કામ કરિશ તું દાસીપેરે કેમ જો—આ શીં ૧૦. ઓ સુકુ-મારી કુમારી ખ્યારી જાણરે; માલક ખીજે છે તે પારસી જાત જો, લેશ ડરીશ નહીં નહિ પડવા દેતાણ રે; દયા ન લાવે કોણ જોઈ તુજ જાત જો—આ શીં ૧૧. દરદીને દરદી મળતા બે જાહેરે; એક એકને ઉભરે દુખ દખાય

જો, હિંમત ને ધીરજ હંમેશા તું રાખરે; સુખના દાહાડા
પણ દેરો જગરાયજો—૧૨. સાંજ થઈ એની નર્મદ હું
જાઉં છું; જાતું ગમતું નથી પાસેથી તોય જો, રિત જાળવે
ધણો તેથી ગભરાઉં છું; એન રડીશમાં તું તો જાને જોય
જો—આ શી ૦ ૧૩.

વિભોગી સ્ત્રીનો પાછો સંગોગ થયો તે વિષે.

(ગરબી.)

ઠહાણી શું કહું મને બહુ વિતી, હે કામિની; થોડું ભ-
ણીને આણું ધતી, હે કામિની ૧. ત્યારથી ડૂબ્યો હું
વીભોગમાં, હે કામિની; ત્યારથી પીડાયો રોગમાં, હે કા-
મિની ૨. અંતર જોડું હું જઈ કગી, હે કાં ૩; તેવું મને
નહી કો વેળી, હે કાં ૩. સાંભરે દીસે સહું કણકણા,
હે કાં ૪; રાતે તો તાવમાં નહિ મણા હે કાં ૪. સાંણાં
કરે બહુ પડાપડી, હે કાં ૫; રંગે રમતી નજરે પડી
હે કાં ૫. જાગે ઉદાસ મન સામડું, હે કાં ૬; રોજે રં-
ગીલી તૂંને રટું હે કાં ૬. કચ્છા રાત્રુ બહુ લોકને, હે કાં ૭;
ભયડ ભયડ આવે મને હે કાં ૭. ભોગવ્યાં સુખો સ-
હુ સાંભરે, હે કાં ૮; રૂપાં ઉભાં ને આંખો ભરે હે કાં ૮.
વાતો કેવાય નહિ કો કને, હે કાં ૯; કેતાં ઘેલામાં સહુ ગણે
હે કાં ૯. (તેમ) મને મોટાઈ કાંઈ ના મને, હે કાં ૧૦; (કે)
કેતો ફરે સહુ આગળે હે કાં ૧૦. મનમાં ને મનમાં બ-
ળી જતો, હે કાં ૧૧; બાવરો બાવરો ફરતો હતો હે કાં ૧૧.
કપરી દશો મેં ભોગવી, હે કાં ૧૨; તોએ અનીતી ના જો-

વેલી કહીદે સાચું, બહાન માંહે દેખે કેમ કાચું; ગમે તૂને
 નહીં મુજ ડાચું, તોયે તુને દેખી હું રાચું. ૨. દુઃખી દે-
 ખી દયાએ મોહી, કે તેં મારી ચતૂરાઈ જોઈ; ભુંડી ડા-
 હપણથી લલચાઈ, યરા વિદ્યા ગુણે ભોળવાઈ. ૩. રૂં
 રૂપથી થઈ રાજી, દ્રવ્યમૂખથી માંડતી બાજી; ઈચ્છે
 સંભોગને તું ચરસે, કે સંતાનસાર તરસે. ૪. માત્ર સં-
 ભોગ હોયે ખારો, તો થાઉં કદી નહીં તારો; હોયે મીઠાજ
 તારો બહારો, પ્રેમ મૂલીયું આજ જ બાજો. ૫. પ્રીતિ
 કરતાં જે થાયે ઘેલી, તે તો થાકી જાયે વળી વેહેલી; પ્રી-
 તી જમતાં જે નહીં ધીરી, તેને લેવી પડે કાળી જીરી. ૬.
 મેંતો હૃદયામાં તૂને રાખી, ઘડીયે ઘડીયે કરું તુજ ઝાંખી;
 રહી ઘેલાઈમાં નહીં બાકી, મેં તો મતી મુજ કીધી ઝાંખી. ૭.
 તારું હૈત કદી સાચું હોયે, મારી આંખ ન તેવું જોયે; થયે
 મરજી તું ખાતરી કરજે, નહિં તો દીલથી ઈચ્છા તજજે. ૮.

* કામોદયનાં મોહોટાં યરાક્રમ વિષે.

(૫૬—૬૪૧.)

ગોપીયો ખેંચાઈ હરિનીભણી તે; વાંસલડી સુણો તે. ટેક.
 રારદ પૂનેમી, રૂડી રાત્રિયે, ખિલી ચંદની, મનમોહન શ્રી
 ધ્રુણચંદની, કામણગારી, કામોદયની ક્લીંખીજની, સુણી
 વાંસળી, ખસી વાંસળી, પુલી કાંચળી, દ્રવી ગલીછે, બુલી
 ભલી છે, બુલી જારી, વ્રજની નારી, ગોપસુંદરી, તને
 પરી છે, મને હરી છે, તજી ટેકને, ગઈ છેક છે, પ્રેમ

ધૂરી, બ્રહે પૂરી, તેથી સૂરી, બની ખાવરી, થઈ ગાભરી,
 વળી આકળી, કેટલીક તો, છતી દોહતી, મુંડી દોહતું, કેટલીક
 તો ચુસે મુકેલાં, દૂધ ઘેસ તે, વણુ બિતારે, કેટલીક તો, પી-
 રસવાનું, વાળુ કરવું, રેવા દહને, કેટલીક તો, ધવાડવાનું,
 બાળક સહુને, રોતાં મેલી, કેટલીક તો, સ્વામી સેવા, પડ-
 તી મૂકી, કેટલીક તો, તજી લીપવું, વળી સાજવું, પાથર-
 વાનું, કેટલીક તો, અડધી નાહી, અડધી ડોરી, કેટલીક તો,
 આંખ આંજતી, અધવચ બેઠી, કેટલીક તો, વચ્ચે ધરેણાં,
 કંઠીનાં કંઠી ને, આડાં બિભાં, અવળાં સવળાં, પેરી કરીને,
 કેટલીક તો, ભર હંધમાથી, બહી જાગી, અડધી નાંગી, એ
 પરમાણુ, સહુ જીવંતી, ઘર ઘરધંધો, નિરાનો સંધો, પિતા
 પુત્ર પતિ, બેન માતને, કુટુંબ ડેલી, પડતાં મેલી, પડતી
 પડતી, ધસી દોડતી, ચીર ચોઢતી, ચંદ ચોડતી, વાટે મળ-
 તા જન તરછોડી, વાડો તોડી, જાણુ દોડી, બ્રેહી ઘોડી,
 રાગમસ્ત તે, હરિણી પેરે, જઈ પોચી ને, છક થઈ રહી
 જ્યાં, -મધુ વન શોભિત, આંદરણુ તે, થયું ધાગું છે, સુર-
 લીધું તે, મચી રહી છે, મૂળપુરપત્ની, સુરલીધરની, ઉભો
 રહ્યો જે, નટવર વેરો, બની ઠંતીને, બહુ ફાંકડો વળી વાં-
 કડો, રસિયો નાગર, ગુણનો સાગર, મદન જ જાતે, મનનો
 મેહેરમ, સામળીયો શ્રી કૃષ્ણ અરો ધણી તે; વાંસલડી સુ-
 શિ તે; ગોપીઓ ખેંચાઈ હરિની ભણી તે. ૧.

ગયી હે કાં ૧૨. ત્રુકચો અતીસજગરાજ છે, હે કાં;
 ફાણું કરચું તપ આજ છે હે કાં ૧૩. આને આનંદનો
 ધન થયો, હે કાં; અગ્ની સમાઈ સટ ગયો હે કાં ૧૪.
 વેહેશે હવે રંગ રેલડી, હે કાં; કહેજે ઘેલા કહિશ ઘેલડી
 હે કાં ૧૫. વેહેલી વળગ વહાલી મને, હે કાં; તન મન
 ધને પુણુછું તને હે કામિની ૧૬.

બેહેનપ્રતી ભાઈનાં વચન.

(ગરબી.)

વહાલી બેનડી કહું તે સાચું માનજે જો; સાચો વીરા-
 વાસુ ભાઈ મને જાણજે જો—વહાલી ૧. જો જો જા-
 જાણતો હતો તે સંધૂ કહ્યું જો; મારી તરફનું કાંઈ ન ખાટી
 રહ્યું જો—વહા ૨. મારા મંતની મેં વાત તું આગળ ક-
 રી જો; તું માનવા ન માન મૂને ખરી જો—વહા ૩.
 સઘળી વાંતમાં સફાઈથી તું ના જાણે જો; મન કેહ કેમ
 ચિત્તમાં ન ચણુચણે જો—વહા ૪. એ તો કૂદરતી
 વાત નહીં ગાંઠની જો; નહીં જાણતી લગાર તે લાંઠની
 જો—વહા ૫. નથી આવતો જરાએ ક્રોધ તું વિશે જો;
 જોને ક્રોધ તું કેહે તે ભુંડો રોક છે જો—વહા ૬. મારા
 પર છે ઘણું વહાલ તારું ખરે જો; તારું મ્હોડું કરમાય દે-
 ખિ દુઃખીને જો—વહા ૭. મને ધિક કે હું દેખું મ્હોડું
 આકરું જો; કરજે માફ હવે તેવું કદી ના કરું જો—વહા ૮.
 નથી વહાલ તારું એમવળી ના કહું જો; બોલિશ તેટલું
 હું સંધૂ ધીમે સહું જો—વહા ૯. ગણે જો તું મુને બા-

ઈ તારો ભૂલે જો; તો તો આપ ઉત્તર મૂળને મન મોક-
જેં જો—૦૬૦ ૧૦. ક્ષુધ વાતમાં દિલાસો તારે જોઈએ જો;
કુરુને એવું માગિ લેજે કે ના રોઈએ જો—૦૬૦ ૧૧.

કળેડાંની કળેટી.—એક ગોપીનું બોલવું.

જામીનો રંગ ને નીતીનો ભંગ.

(ગરબી.)

નંદકુમાર, પૂરી હવે હું હારીરે. ટેક. ભલાભલાને મા-
સ્થાં મેં મોહ બાણુ જો, જોબન ઝાડ મદમદને બહુ ઝૂંમતું;
રૂપગૂણમાં વળિ ઝાંખા પડે સારિ બાણુ જો, નંદકુમાર.
૧. ઘણાઘણાની લેશ ન ચાલી હામ જો, કુલ કળ તોડી
હલેડી કરવા મૂળને; મુખકુંજ જોતાં મુરછાં આપ્તે ગામ
જો, નંદ૦ ૨. પશ્ચિમ્પેત પીટ્યો સેજે તૃપત બહુ યાપજો,
આપ્તું નહીં કો સંસારી મૂખકું; યોગ્ય પ્રરૂપને તન મન
ધાવા જાયજો, નંદ૦ ૩. બળી બળી રહીને દર્શીછું વડિલને
ગાળજો, જેતું કાજ રૂકું ને તેથીજ ધાયરે; ધણું શું કહું
ઓ પ્રભુજી મુખકું આલજો, નંદ૦ ૪. જાણું છું જો મુજ
અભિચારી, કાજજો, પારસસંગ કેમે કથિર નહીં છાજશે;
પુરવ જનમના પુણ્યથી નિરખ્યા આજજો, નંદ૦ ૫. કામ-
ણગારાં કારમાં કામી બાણુજો, ભેદ્યાં તે હૈયે મારે કાનુડે;
રોમ રોમ પીડે પ્રેમી અનંગ અંગ જાણુજો, નંદ૦ ૬. મુરત
અતુરના પ્રેમી ઘણા વીલાસજો, શું ગાળી ગૂણ મુરલીધર
મોહનના; અનેક રંગે મારી ઘણી પુરી આસજો, નંદ૦ ૭.
જામી પ્રીતપણુ સેવુંછું પ્રભુ કાન જો, અંધર પુરુષ મારે

મન ભાઈ ખાપરે; અવિચળ સંગે ધર તું મને વ્રજભાણુ
જો, નંદ૦ ૮.

જરભાવની પ્રીતીનો ધિક્કાર.

(ગરબી.)

ધીક ધીક રે પ્રીતડિ જાર, વંકી દેહ ગવાંર; હાય હાય રે
વચની નાર, વંકી દેહ ગવાંર. ટેક. કામિની અગતી આ-
ગળ ટકવા, મેં ભિંડી બહુ હામરે; મધુરા રસનિ ને મકુગા
નેની, જૂઝોહોંટી મુજ આમ. વંકી૦ ૧. પ્રોત પતંગ દિ-
પસંગ કરંતો, અંપલાવે તે અજાણુરે; તેમ મેં નારીનેહ ન
જાણ્યો, કાટે કરી તન હાણુ. વંકી૦ ૨. ભ્રમર મીન તે
સ્વારથે અંધા, ગંધરસથી ખૂઝે પ્રાણુરે; રાખ્દ સ્પર્શ મારે
હરણુ હાથિને, ત્રિયા લેઈ વીર્ય દાણુ. વંકી૦ ૩. મોહિનિ-
ના મોહ કોલ કરારપર, રહ્યો ભકુસે આઠ જામરે; રતિ
વિલાસના ભોગ કરંતાં, બૂલ્યો બૂધર રામ. વંકી૦ ૪. તન
મન ધન તે રૂપ ગુણ પૈસો લોભાવે નરનારે; એક ખી-
જને ભાવતાં ભાણી તનમનધને કરે જાર. વંકી૦ ૫. જાર
આણુછે તનમનધનનો, વેહલો વળી અંતકાળરે; અંતની
સાથે જમના દૂતો, જીવ નાખે નર્કનાળ. વંકી૦ ૬. ક્ષણ-
ભંગુર આ દેહ ધરીને, કરચું વિષયવિષપાનરે; ખોટા થોડા
મોહી સુખમાં, નીતિતણું નહીં માન. વંકી૦ ૭. જાર તણા
બહુ અધમ પાપથી, થાય સુકૃતનો નાશરે; અહિં તહિં સુખ
નહિં પામે પ્રાણી, કહે નરમદ બ્રહ્મદાસ. વંકી૦ ૮.

જીદાર્ઠનાં દરદની દવા.

(ગરબી.)

પ્રીતી તીરે લીધાયાં મન, ઓ દરદી દુખીઆં; રૂઝે ધા
 નહીં ખરચે ધન, થવાએ ન સુખીઆં—૧. ધા તે પૂરો
 રૂઝાએ વહેલ, પ્રેમી મળે તાહરે; તોએ ઓસડ દાખવું
 રહેલ, થોડું દુખ વીસરે—૨. પરતંત્ર હોએ જે કાંમ, તેમાં
 હાય ધાલવો; રહી એકાંતે નિજ ધામ, નહીં કાળ ગાળ-
 વો—૩. રહેવું એકાંતમાં મન થાય, વાંચો દરદી ગ્રંથને;
 મછી ખીજા જે વંચાય, વાંચો રાખી ખંતને—૪. મિત્ર
 પાસ કરો વળી વાત, રડી છાતી ખોલવી; કયા વેરાગની
 નીત રાત, સૂતી વેળા સૂણવી—૫. કરો મુસાફરી ધન
 હેય, નહીં તો ગામ પાદરે; જીઓ વન તરૂં પર્વત સોય,
 નદી દરીઓ ખરે—૬. વળી આકારા ગંભીરમાહે, મે-
 જાવી દો મનને; જીવો પપ્પી ખોલતાં જાહે, સુણો મીઠાં
 ગાંનને—૭. જગનો જાણીને નીમજ એમ, ધીરો પડો
 સમજણે; હોય સરજીત તે ટળે કેમ, માટે મૂકો રોકને—૮.
 મ્હારી વાત કહું હું નર્મ, જાલા વીનાનો દુખી; ઉભરે કલા-
 દી દીલોના મર્મ, મધુંછૂં થવા સુખી—૯.

માનીતા આશકનો ખીજા આશક ઉપર વિષ્કાર.

(ઝીખાદરણનો ઢાળ.)

કાં ઓ મૂરખ આશક વેલા, મારી પ્યારીને પાડે વેલા;
 તારા ઉપર તેનો પ્યાર, નયિ અંદર પહાર લગાર—૧. કરે

વાત તૂં તેની સંગે, જે જે તજવીજે ઊમંગે; મારી ખારી ક-
હે સહુ મૂને, તેની જાણ નથી કંઈ તૂને—૨. મને આપે
છે હસખૂં બારે, કેવી મુરખાઈ તે છે આ રે; કરે ફોગટ કાં
ધેલાઈ, અંધ કાંહાં ગઈ ચતુરાઈ—૩. અરા ખારનિ એ
ન નિશાની, તારો કુપિયો ને તેની ન આની; પ્રીત એક ત-
રફી ના હોએ, જેની હોયજ તારે સોએ—૪. કરે મોટાઈ
સાર પ્રીત, પણ એ નહિં સાચી રીત; હસવાનેસાર નથી
પ્રીત, તે છે રડવાસાર ખચીત—૫. તું તો લવેછે હેતજ
તારં, નથી જોતો તેનું કેવું વાર; કરે જોર જીલુમ તૂં બા-
રી, તેમાં હાચ્છો છ ને જૈરા હારી—૬. મીઠું મીઠું બોલી
ફોંસલાવે, દ્રવ્ય આપે પરંતુ ન ફાવે; તું તો તેને જરા નવ
બાવે, દયા સાચે મને તો આવે—૭. જેમ તારિ વધે તજ
વીજ, તૂં આતુર થાય અતીસ; પેલી ઊપરથી સહુ સાંખે,
દિલ રીસે ધિક્કાર જ નાખે—૮. તૂંથી આડું જે જોતું
હોએ, તેના સામું જરૂર તું જોએ; હાથ તરછોડે જે તારો,
તેનો જોરે તું પકડે ગાંડો—૯. મળ્યું મંન તે કેમ કેવાએ,
જોરે એકલું તારં જણાએ; મુરજી ઊપર થઈને વળગે,
મારી ખારીનું પેટજ સળગે—૧૦. હુઆ જેન કહી જ-
ઈ જાએ, મને સમજવી તૂં રાએ; વ્રતવાળીનું વ્રત તોડાવે,
ઝાઝું કરગરતાં ના ફાવે—૧૧. કરતું બંધ જ જેનું લોહી,
ઝટ થાએરે તૂને જોઈ; થાએ સડક જ હેપકથી જે, જાએ
ધોળી પડી કુમળી જે—૧૨. એવી સાચે ધણે જીલમી
જાઈ, કેમ પાકી ન જાએ માઈ; તારે ભાએગે હું નથી
જોતો, પાકી વેલો કઈ તુને રોતો—૧૩. તારી સગલીની

મરજી ન હોયે, અરિશ્યાએ તે જોએ તોએ; મુજ પ્યારી-
ને બહુ તું સતાવે, કેમ મોત ન તારે આવે—૧૪. હજી
સમજીને પીઝો છોડ, રોંધ પાછી નીતીની સોડ; નહીં તો
અંતે થશે પસતાવો, રેસ લાવી હણે તે ફાવો—૧૫.

પ્રીતિ બંધાવામાં જાત રૂપ વગેરે સરખાં હોવાં

જોઈએ એવું કંઈ નથી.

જાત રંગ ને રૂપ ન મળતાં, તારે શેતા ઉઠે અંગ બ-
ળતાં; નથી મારામાં કંઈ એવું, પ્યારી લલચાઈ આવે
તેવું. ૧. છઉં ઝેરી હું કાળો સાપ, માટે સમજીને કરજે
માફ; શુદ્ધ કોઠો હું કેમ બગાડું, કેમ લાગ્યું તુને બહુ ગાં-
ડું. ૨. ઘણી હમણાં ખરે હરખાશે, પછી પસતાવો નકિ
થારો; કદી અમૃત લાગ્યું હું તુને, પછી જાણીશ ઝેરજ
મૂને. ૩. તું લાયક હું નથી રેક, ખરું કહું છું તું માન
નિરાક; હું કાગડો ને તું હંસા, કરે જીવની કાં વળી હં-
સા. ૪. કરવું કાંમ તે જોઈ વિચારી, નેથી થાય ટોટો
નહીં બારી; થતાં સાહસ કરવે પ્રીત, બેને મરવું પડેજ બ-
ચીત. ૫. તુંતો ડાહપણ માં છે પૂરી, ધાલ મ્યાનમાં
તારી છૂરી; બહુ પાપ થાએ ને એથી, અણવાકેક તું નહીં
તેથી. ૬. કટુ લાગસે મારો બોલ, સારાસાર વિવેકથી તો-
ળ; હવે સમજી સાવધ થારે, પાડ જીસો નરમ અટખારે. ૭.

પ્રીતી થવાનાં કારણો.

મારી પ્રીતી વિરોધક લાવે, તેમાં તારી ફેવી તે બતાવે;
શું વતું તારીમાં હોયે, શું આછૂ મારીમાં જોયે. ૧. ઘેલી

વેલી કહીદે સાચું, બહાલ મારું દેખે કેમ કાચું; ગમે તૂને
 નહીં મુજ કાચું, નોયે તુને દેખી હું રાચું. ૨. દુઃખી દે-
 ખી દયાએ મોહી, કે તે મારી ચતૂરાઈ જોઈ; ભુંડી કા-
 હપણથી લલચાઈ, યરા વિદ્યા ગુણે ભોળવાઈ. ૩. શું
 રૂપથી થઈ રાજ, દ્રવ્યનૂપથી માંડતી બાજ; ઈચ્છે
 સંભોગને તું ચરસે, કે સંતાનસાર તરસે. ૪. માત્ર સં-
 ભોગ હોયે ખારો, તો થાઉં કદી નહીં તારો; હોયે મીઠાજ
 તારો બહારો, પ્રેમ મૂલીયું આજ જ બાજો. ૫. પ્રીતિ
 કરતાં ને થાયે ઘેલી, તે તો થાકી જાયે વળી વેહેલી; પ્રી-
 તી જમતાં ને નહીં ધીરી, તેને લેવી પડે કાળી જીરી. ૬.
 મેંતો હૃદ્યામાં તૂને રાખી, ઘડીયે ઘડીયે કંઈ તુજ ઝાંખી;
 રહી ઘેલાઈમાં નહીં બાકી, મેં તો મતી મુજ કીધી ઝાંખી. ૭.
 તારું હેત કદી સાચું હોયે, મારી આંખ ન તેવું જોયે; થયે
 મરજી તું ખાતરી કરજે, નહિં તો દીલથી ઈચ્છા તજજે. ૮.

* કામદેવનાં મોહોટાં પરાક્રમ વિષે.

(૫૬—કથાવ.)

ગોપીયો ખેંચાઈ હરિનીબાણી તે; વાંસલડી સુણો તે. ટેક.
 રારદ પૂનેમી, રૂડી રાત્રિયે, ખિલી ચંદની, મનમોહન શ્રી
 કૃષ્ણચંદની, કામણગારી, કામોદયની કલીંખીજની, સુણી
 વાંસળી, ખસી વાંસળી, કુલી કાંચળી, દ્રવી ગલીછે, ભુલી
 ભલી છે, બુદ્ધી જોશી, વ્રજની નાશી, ગોપસુંદરી, તને
 પરી છે, મને હરી છે, તજી ટેકને, ગઈ છેક છે, પ્રેમ

ધૂરી, બ્રેહ પૂરી, તેથી ચૂરી, બની બાવરી, થઈ ગાભરી,
 વળી આકળી, કેટલીક તો, છતી દોહતી, મુકી દોહતું, કેટલીક
 તો મુઝે મુકેલાં, દૂધ થેસ ને, વણુ બિતારે, કેટલીક તો, પી-
 રસવાનું, વાળુ કરવું, રેવા દઈને, કેટલીક તો, ધવાડવાનું,
 બાળક સહુને, રોતાં મેલી, કેટલીક તો, સ્વામી સેવા, પડ-
 તી મૂકી, કેટલીક તો, તજી લીપતું, વળી સાજવું, પાથર-
 વાનું, કેટલીક તો, અડધી નાહી, અડધી કોરી, કેટલીક તો,
 આંખ આંજતી, અધવચ્ચે ભડી, કેટલીક તો, વસ્ત્ર ધરેણાં,
 કંહીનાં કંહી ને, આડાં બિભાં, અવળાં મવળાં, પેરી કરીને,
 કેટલીક તો, ભર હંધમાંથી, ભડી જાગી, અડધી નાગી, એ
 પરમાણે, સહુ જીવંતી, ઘર ઘરધંધો, નિરાનો સંધો, પિતા
 પુત્ર પતિ, બેને માતને, કુટુંબ ઠેલી, પડતાં મેલી, પડતી
 પડતી, ધસી દોડતી, ચીર ઓઢતી, ચંદ ચોડતી, વાટે મળ-
 તા જન તરછોડી, વાડો તોડી, જાણે દોડી, વ્રેહી ઘોડી,
 રાગમસ્ત તે, હરિણી પેરે, જઈ પોચી ને, છક થઈ રહિ
 જહાં, -મધુ વન શોભિત, સાંદરણે તે, થયું ઘણું છે, મુર-
 લીધુન તે, મચી રહી છે, મૂળપુરંપની, મુરલીધરંતી, ઉભો
 રહ્યો જ, નટવર વેરો, બની ઠનીને, બહુ ફાંકડો વળી વાં-
 કડો, રસિયો નાગર, ગુણનો સાગર, મદન જ જાતે, મનનો
 મહેરમ, સામળીયો ચી ફૂણ ખરો ધણી તે; વાંસલડી સુ-
 ણિ તે; ગોપીઓ બેચાઈ હરિની બણી તે. ૧.

નવી પ્રીતીની અસર.

(૫૬.)

વાહાલી તેં ઘેરો કીધોરે, પ્રીત જીવંતી. ટેક. ભણવું ગણવું રણવું સીધું, છોડી મેં તો સહુ દીધું, તારૂંજ નામ લીધૂંરે. પ્રીત જી૦ ૧. સંસારને હું જૂથ્યો, પ્રીતડી રસે કૂથ્યો, નીહાળી સુખકું જૂથ્યોરે. પ્રીત જી૦ ૨. આ હરિ સમરણનું ટાણું, વિચારો નહોં આણું, પ્રીતીનુંજ સુખ કુખ જાણૂંરે. પ્રીત જી૦ ૩. નારી પ્રીતીનો ફરસો, સ્વામી ધર છાતી મરસો, નથી કંઈ મારગ નરસોરે. પ્રીત જી૦ ૪. પ્રીતીની આવે લેરી, નરમ અંબ કેરી, ગુલાબી જાયા ઘેરીરે. પ્રીત જી૦ ૫.

વહુને વર મનાવેછે ૧.

અરધાંગે છળ દીધોરે, કામિનિ મારી. ટેક. શાસાર પ્રીતી છોડી, રહ્યોછું હાથ જોડી, નથી કંઈ મરજી તોડી રે. કામિ૦ ૧. જે જે ઇછ્યું તે આપ્યું, તન મન ધન સહુ સાંપ્યું, તોએ તે હેત કાપ્યૂંરે. કામિ૦ ૨. કેહેતી કેમ લાગ્યો કડવો, પ્રીતીવના છું અડવો, ધાગ્યું ચું કરવા ગંડવોરે. કામિ૦ ૩. તું સમજે છે સારી નીતી, તજીદે જાગી રીતી, વરસાવજે સુજપર પ્રીતોરે. કામિ૦ ૪.

વહુને વર મનાવેછે ૨.

પ્રીતીમાં પાછો લેતીરે, નારી તું ઘેલી. ટેક. નથી મેં કીધી ડાખી, નથિજ કોઈની ડાખી, રૂઢી છે કાં તું બાખી

રે. નારી૦ ૧. મિથ્યા જિવ મોચે ખાજે, પીડે કાં મને આ-
જે, ઘાલીને પ્રીતિ પાજે. નારી૦ ૨. સાચીજ પ્રીતી તારી,
ઠાંસી રાખ હૈયે ભારી, ખોલું છું વાચાં સારીરે. નારી૦ ૩.
નરમ સ્વામી વિતવે, મુકીને માન મનવે, પ્રીતમ પાછો
ખતવેરે. નારી૦ ૪.

વાહાલી સ્ત્રીનો વિજેજ.

વીજેગી ખાણો વાગ્યારે, રંગિલી ખ્યારી. ટેક. દરસાવ્યું
કદિ નહિ આલી, ચડેલું મુખડું વાહાલી, હસતી મ્હેં નિત
મીલાળીરે. રંગિલી૦ ૧. ચાતૂરી રૂપ રસ ખાણું, દેખી
હું અદકો દાઝું, પ્રીતી દુખ દોહલું ઝાઝૂરે. રંગિલી૦ ૨.
નિત નિત જ્વેષને કરતો, ગુણનો તો ખહુ પરતો, તારંજ
ધ્યાન ધરતોરે. રંગિલી૦ ૩. કી પ્રીતીની ખાંજ માંડું, ખોજે
કોને જઈ લાડું, કાંઈ હું ઉભરો કાડૂરે. રંગિલી૦ ૪. મૃત્યુ
આવે તે ગાંઠું, પ્રીતીથી છુટવું માંડું, પાસેથી મુખડું નાડું
રે. રંગિલી૦ ૫. રેડિરડિને આંસૂ મોળી, દીલાસા કાંઈ ને-
છે, શરીરનું તૂર ખોળે. રંગિલી૦ ૬. આવ આવ હું તને
આંખું, રસાળી સુંદર આપ, જિવને શાં અંપ આપૂરે. રંગિ-
લી૦ ૭. ખ્યારી તું વેહેલી વળજે, હૈડે સ્વામી દુખ ધરજે,
નરમને મુખડું કરજે. રંગિલી૦ ૮.

ઉભરે આવેલી સ્ત્રી સ્વામીને કાગળ લખેછે.

વાલીડા વેલા આવોરે, પ્રીતમ ખ્યારો. ટેક. દુખ વી-
જેગી વિનતા કેવું, ઘણું શું મારે કેવું, જાણોછો દેવું લેવું.

પ્રીતમ૦ ૧. જાણીતો વ્રેહ દુખ જાણે, પીઠી નહીં પાસે
 ઠાણે, સ્વામી તું સંજોગ આણેરે. પ્રીતમ૦ ૨. ચમક લો-
 હને જોએ, મળેથી બંને સોએ, શોભા શી ગાંઠ મોડેરે.
 પ્રીતમ૦ ૩. સંસારી કામ ન મૂકે, અનંગ અંગ મૂકે, પીઠ
 ખીન કો દુખ ખૂંજેરે. પ્રીતમ૦ ૪. રૂપાળા ગૂણી સ્વામી,
 મુકાએ છોડ કામી, પાણી તું સીપની નામીરે. પ્રીતમ૦ ૫.
 અવસર આ જો ખોએ, પ્રીતી નહીં મારી જોએ, પછી
 તું ભારી રોએરે. પ્રીતમ૦ ૬. વિનવેછે શાણી વિનતા,
 પામીશ નહીં ખીનતા, વાણી છે પ્રીતી દીનતારે. પ્રીતમ૦ ૭.
 પીવા પાણી ન રહેજે, પાવા પાણી તું વળજે, વીલાસ
 ભોગ કરજેરે. પ્રીતમ૦ ૮.

વિજોગી સ્ત્રીનો સંદેશો.

(૫૬.)

મેરે દીલોજન રે, અખ જાતોહૈ જી જન રે; જોજો
 તેરે નેનકું પ્રીતમ—ઓ દીલોજન રે. ટેક. મૂરત તેરી
 માધુરી, ઓર પ્રેમ કરંતે નેન; મંદ મુસકાતા મુહકેકારન,
 જલતીહૈ દિનરેનરે પ્રીતમ—ઓ દીલો ૦ ૧. બાહર વેસો-
 ઈ અંતરે, તું અસ્છી* પડી ગુનખાન; જનજીગર મુસે
 દૂર રહત ક્યૌ, તું ખીન હૌ હેરાનરે પ્રીતમ—ઓ દીલો ૦ ૨.
 દર્દ જુદાઈ જલમી, કુછે ઓખદ લગત ન ઓર; માથુક-
 મીલન ધનકે પાસે, ચાર્તકે ખૈયે મોરે પ્રીતમ—ઓ દી-
 લો ૦ ૩. કમલ અહતૈ સૂરકું, ઓર ચન્દા અહતૈ અકોર;

જલ પિત તલપત મીન મેં, મત તોડ કલેજી કોર રે પ્રી-
તમ—ઓ દીલોં ૪. નર્મદાપર ધર્મદ ક્યો, તું લાલ
બનત મેરે લાલ; શ્યામતલક આપા ન ક્યૂ તું, મુહ ન
દેખેગા કલરે પ્રીતમ—ઓ દીલોં ૫.

માથુકે પોતાનો પ્યાર ક્યૂલ કીયો.

(હોરી.)

રસીલી રસ પાય તું આળે. રેક. માહાઈ અને તાઈ
મીઠકું લોહી, ઠાઠ્યું ધણું ખુની લાળે; કેમેકરી લખી
અવધ ન ખૂટે, લીલી ફુંજ રોજજ દાઢે, આળે પ્યારી વર-
સાદ ગાળે. રસીં ૧. ગહાપણથી અતુરાઈ ચલાવી,
મૂને કમી નેવાકાળે; અધિરિ હિતાવળિ તોપણ પૂરી,
પૌચેલી અગી નીજ કાળે, આળે વાળે દરખનાં વાળે.
રસીં ૨. ધીરી પડી હવે હારી હરાવી, મંદ હસંતી તું
રાળે; માઈ મુણે પણ તાઈ ન કેહે, ન રેક પોતાતણો
ભાળે; આળે રવારી કરી રસરાળે. રસીં ૩. ધન
નરમુદ મને નક્કી છે, ગહી ધિરી થઈ ધરાળે; ટાળી
જુદાઈ મગાઈ કરી તે, સદા મૂખી રંગીલી યાળે, આળે
મેર કરી જગરાળે. રસીલીં ૪.

પ્રીતમ૦ ૧. જાણીતો વ્રહ દુખ જાણે, પીઠી નહીં પાસે
 ઠાણે, સ્વામી તું સંભોગ આણેરે. પ્રીતમ૦ ૨. ચમક લો-
 હને જોએ, મળેથી બંને સોએ, શોભા શી ગાંઠ મોડેરે.
 પ્રીતમ૦ ૩. સંસારી કામ ન મૂઝે, અનંગ અંગ મૂઝે, પીઠ
 ખીન કો દુખ ખૂંજેરે. પ્રીતમ૦ ૪. રૂપાળા ગૂણી સ્વામી,
 સુકાએ છોડ કામી, પાણી તું સીપની નામીરે. પ્રીતમ૦ ૫.
 અવસર આ જો જોએ, પ્રીતી નહીં મારી જોએ, પછી
 તું ભારી રોએરે. પ્રીતમ૦ ૬. વિનવેછે શાણી વિનતા,
 પામીશ નહીં ખીનતા, વાણી છે પ્રીતી દીનતારે. પ્રીતમ૦ ૭.
 પીવા પાણી ન રહેજે, પાવા પાણી તું વળજે, વીલાસ
 ભોગ કરજેરે. પ્રીતમ૦ ૮.

વિજોગી સ્ત્રીનો સંદેશો.

(૫૬.)

મેરે દીલોજન રે, અખ જાતૌહૈ જી જન રે; ભેજદે
 તેરે નેનકું પ્રીતમ—ઓ દીલોજન રે. ટેક. મૂરત તેરી
 માધુરી, ઔર પ્રેમ ઝરંતે નેન; મંદ મુસકાતા મુહકેકારન,
 જલતીહૌ દિનરેનરે પ્રીતમ—ઓ દીલો ૧. બાહર વેસો-
 ઈ અંતરે, - તૂં અચ્છી બડી યુનખાન; જનજીગર મુસે
 દૂર રહત ક્યૌં, તૂં ખીન હૌં હેરાનરે પ્રીતમ—ઓ દીલો ૨.
 દર્દ જુદાઈ જાલમી, કુદૈ અપદ લગત ન ઔર; માથુક-
 મીલન ધનકે પાસે, ચાતક બૈયે મોરે પ્રીતમ—ઓ દી-
 લો ૩. કમલ ચહતૌહૈ સૂરકું, ઔર ચન્દા ચહતૌહૈ ચકોર;

જલ બિન તલપત મીન મેં, મત તોડ કુલેજેકી કોર રે પ્રી-
તંમ—ઓ દીત્રોં ૪. નર્મદાપર ધર્મદ ક્યૌં, તું લાલ
બનત મેરે લાલ; શ્યામતલક આપા ન ક્યૂ તૂં, મુહ ન
દેખેગા કલરે પ્રીતંમ—ઓ દીત્રોં ૫."

માથુકે પોતાનો ધ્યાર ક્યૂલ કીયો.

(હોરી.)

રસીલી રસ પાપ તૂં આલે. ટેક. મોહાઈં અને તાઈં
મીઠકું લોહી, ઠાચું ધણું ખુની લાલે; કેમેકરી લખી
અવધ ન ખૂટે, લીલી કુંજ રોજજ દાઝે, આલે ખ્યારી વર-
સાદ ગાલે. રસીં ૧. ડાહાપણથી અતુરાઈ અલાવી,
મૂને કસી જોવાકાલે; અધિરિ ઉતાવળિ તોપણ પૂરી,
પૌચેલી ખરી નીજ કાલે, આલે વાલં હરખનાં વાલે.
રસીં ૨. ધીરી પડી હવે હારી હરાવી, મંદ હસંતી તૂં
રાલે; માઈં મુણે પણ તાઈં ન કેહે, ન ટેક પોતાતણો
ભાંલે; આલે રવારી કરી રસરાલે. રસીં ૩. ધન
નરમૂદ મને નક્કી-છે, ડાહી ધિરી થઈં ધરાલે; ટાળી
જીદાઈ સગાઈ કરી તેં, સદા મૂખી રંગીલી થાલે, આલે
મેર કરો જગરાલે. રસીલીં ૪.

જે દોસ્તથી ગુણ થાય તે દોસ્તને કદી ન છોડવાવિશે.

(કુમરી—રાગ ભેરવી.)

રે સૈયાં મે સંગી રેહૂંગી; તોફૂં કબહુ ના છોડૂં ; ખૂબ
બની મનરંગી. રે મેં સંગી૦ સૈયાં૦. ટેક. નીતી
સુધા પીલાધરે ઝૌર પીલાઈ બ્રહ્મવરમકી ; કરમકી તો
ગત ન્યારી રે ન્યારી કીસીકી નહિ કુછ રેહ તંગી. રે મેં
સંગી રેહૂંગી. સૈયાં૦ ૧.

પ્રીતીવિયોગ.

(દોહરા.)

પ્રીતીમય સહુ જગતમાં, જાત જાતનાં ક્ષેત્ર ;
કુલ કુંજ તરુ અદકાં ધણાં, જાત જાતનાં વેત્ર. ૧.
કો અમૃત કો ઝેરિ કો, વિધ વિધ જોળી સોય ;
પ્રીતિ ખીજ ઈશ્વરથકી, કેળવણી અહિં હોય. ૨.
અમૃત પ્રીતી વર્ગમાં, ધણી જાતની પ્રીત ;
પણ તેમાં વિદવાનની, તેની ન્યારી રીત. ૩.
એકજ શાળાનાં બણ્યા, એકે વૃત્તિના સાજ ;
એક સંપમાં મિત્ર સહુ, દેરાહીતને કાજ. ૪.
દેરા જાત પણ એક ને, એક રિવાજ રોજ ; *
તેમાં ઘડિ જે જોખને, તે મૈત્રીનો ખોજ. ૫.
સરખા ગુણના બહુ દિસે, પણ મૈત્રી નહિ સોય ;
અંતર મૈત્રી કારણે, વિરલૂં ખી બહુ હોય. ૬.

સજ્જન મૈત્રી પ્રીતમાં, સાંભળતાં વીળેગ ;
 અંતર દુખડાં નીપજે, કહારે રે સંજોગ. ૭.
 તને મન ધન નિરા દિન વહે, શૂભ કાળનો ભાર ;
 ઉલટભેર અહુ દાજથી, કરે યત્ન સહુ સાર. ૮.
 એવા પ્રિય સજ્જન જોતે, કોને નહિરે શોક ;
 દલગીરી ઉરમાં ઘણી, શું કહિયે ઓ લોક. ૯.

(ભુંજી.)

વળી જો કુડા મિત્ર જવાયકરીરે,
 ઘણી લોકને ઊણુ આંહી નકરીરે ;
 પરંતુ નહીં ઊણુ તો દેશનેરે,
 જશે જહાં થશે ત્યાં સહુ શૂભ જરે. ૧૦.

(દોહરા.)

સજ્જન મહિપત સૂણજે, દિલોજનનની વાણ ;
 જ્યાં જાયે ત્યાં જોડજે, મુધારાની આણ. ૧૧.
 જેમ થાય અંતર અધિક, પ્રીત વધાર વધાર ;
 જમિતિ એદિ અનંતમાં, શુણ ઉત્તર અહુ ધાર. ૧૨.
 અમને પ્રિય સંભારજે, કરજે શુભની જાણ ;
 અવકાશે કાગળ લખી, ભણજે મધુરી વાણ. ૧૩.
 ઈશ્વર પુજ રક્ષણ કરો, ધન યરાયી ભરપૂર ;
 એ આશિષ અમ સવનો, જ્ય જ્ય કર તૂ રૂર. ૧૪.

(અધ્યાય.)

ખિમલિયકી દુર ગાત્રી સાત, આનક વજરાંખાઈ માત ;
 રાત રમ્ય કુંગર છે જ્યાંદ, આણુ ફેરે માતાની ત્યાંદ. ૫.
 જગતિ દેવી પરતો સાચ, કેયે નહીં રમીલો રાચ ;
 અગિયાર મહિના છે વેરાન, ચૈતરમાં ધરે તે માન. ૬.
 અધોર ને જંગલમાં જાણુ, વાઘ વરૂં સંહિતી એધાણુ ;
 નહિ ત્યાં દીમે માનવરૂપ, માતા છે તે અવનીરૂપ. ૭.
 તડકો તીવ ને કારો તહાડ, વરસાદે ભસ્ત્યા રેહ ખાડ ;
 એવો છે કુતનો મહિમાય, ત્યાં એકલ નવ માનવ જાય. ૮.
 તપસીનું તે જ્ઞાનું ધામ, ફેરે તપ જોગી આઠે જામ ;
 હંદ્રિશ્વતને નહિ કંઈ ભાન, ગાય મદા ગોવિંદનાં ગાન. ૯.
 એક સમે કહું કાગણમાં, છૂટ્યો ખહુ વાયૂ વનમાં ;
 થઈ તેથી શોકાતુર હાણુ, તેતણિ જાણુ ફરે આ ઠાણુ. ૧૦.

(દોહરા.)

સેવક બ્રાહ્મણ દેવિને, સહિત પુત્રિ તહાં જોહ;
 સમય જોઈ પૂજન કરી, યુદ્ધે શુભ તે રેહ. ૧૧.
 ખુટો પુજાપો જાણિને, પુત્રી તેડી પાસ;
 કહ્યું જા બેની ભીમડી, લાવ પુજાપો ખાસ. ૧૨.
 થયું અસુર આજે ઘણું, જાજે પરીઠ કાલ;
 પરમ દિયે તું આવજે, સાવધ રે મુજ જહાલ. ૧૩.

(દોષક વૃત્ત.)

સાંભળિ હૂકમ રાત્રિ ધણી રે,
 તર્જન ખાલ તયાર ખની રે;
 બાપુજિ સાવધ ભારિ રહોજો,
 ધોર ધણે વગડે તમ જોજો. ૧૪.
 કીકર મારિ નહોં ધર બાપા,
 વેલિજ લેઈ હું આવિશા આપા;
 એમ કહી લલિતા તરુણીરે,
 દોડિ ગઈ રમતી હરણીરે. ૧૫.

(હરિગીત વૃત્ત.)

બહુ ઉદ્યમે અપજ આશયી, આંખાવરણી ચાલતી;
 કસળે જઈને લઈ પુજાપો, વળતૂં પાછું ધારતી. ૧૬.
 ત્રીસામો લઈ ભોજન જરિ તે, કરી વિચારે જોડે;
 આજે જો માતા વળી જાહેં, બાપો હરખે તેડે. ૧૭.

(દોહરા.)

ઉત્તર હોસ જરી બહુ, રમઝમ કરતી જાય;
 પગ પછિ આકૃત આવશે, તે નહિં જાણે કાંય. ૧૮.

(ચરચરી વૃત્ત.)

ઓ ભયંકર ભમર બહુ, વાલ્મી કાળે સહુ,
 ઝટ ઝટ ઝટ થયું શું કહું, દરા દિરા અંધાર છે ;
 સરસર અપાટા બંદ, ધરસરસ નારાકંદ,
 વળ વમળ વંટોળાંડું, તૂકસાનકાર છે.
 અટ કટ કટ ખટ ખટ ઘટ, તટ ઘટ ઘટ પટ પટ કટ,
 ભટ ભટ રટ સટ સટ સટ, તડ ઘડ ભડ સોર છે ;
 તડુ ગિર જનાવર અવર, જીવજંતુ અવલ નવલ,
 સવલ-બલ કરિ અવલ-બલ, હણે વાતોર છે. ૧૯.

(હરિગીત વૃત્ત.)

મિનિટ પછી દળવાએ રૂરા, ઝટ ઝપાટે તાકિર ;
 દોડાવી બહુ તે ન્હાનીને, વમળે પાડી નાખિરે. ૨૦.
 હપરથકી તડુ પ્હાણુ ને ધૂળ, પડે સડાસડ ભારિરે ;
 એકદંમ ગોરિ અખળના તે, નિર્દય વાએ મારિરે. ૨૧.
 હાં પડી ઘસેડાઈ કહારિ, ન ઠામ ઠેકાણું મળે ;
 બનાવ ઈશ્વરિં હોએ આડો, ધારચૂં કાંઈ ના વળે. ૨૨.
 મનનિ હોંસ મનમાં રહીને, અમૂઝણમાં તે મરી ;
 નિષ્કલંક ગુણુ ગોરી બાળા, જઈ રવરગમાંહે ફરી. ૨૩
 દુઃખો કેવાં આપાને તે, વિચારબે સહુ જન વટી ;
 અંધ લાકડી હૂલી તે પણુ; ઘડપણે ગઈ સામઠી. ૨૪.

(દોહરા.)

વાયદાસર ન આપિ તે, તલપાપડ જિવ બાપ ;
 માનિ માતને માનતા, અનુકાન બહુ જાપ. ૨૫.

બાપ ધિરજ રહે નહીં, આજ્યો નિર્ભય વન ;
 બન્ધો બતાવ નિરદય બહુ, ભાણી ઢાળ્યું તન ; ૨૬.
 ઘડિ બેઝે મૂર્છા વળી, બકે બાવરો બાપ ;
 વજેવિ જોઈ દગા, લલિતા મુજને આપ. ૨૭.
 લલિતા લલિતા લવિ લવી, વન રોધતો જાય ;
 ઢગો પડ્યા જહાં સામઠા, પગલાં ના દેખાય. ૨૮.
 સવારથી સંધ્યામુઘ્રી, રખડ્યો વન વિદરાજ ;
 શોક પોકથી ગદગદિત, પણ નહિ લલિતા ભાજ. ૨૯.
 થાકે નિદ્રાવશ થઈ, સુતો ટેકરીપાસ ;
 મથરાતે તે જંખને, અળ જાગ્યો નીરાસ. ૩૦.
 ચિસ પચિસ બહુ કારમી, પાડી બહુ શુર ભેર ;
 લલિતા લલિતા ગઈ ગઈ, થયો કારમો કહેર. ૩૧.
 તન મન ભાન બુલી જઈ, રોકાયેશે જોઈ ;
 વનભયથી નિરભય હવો, દુખિઆરો દિન તેહ. ૩૨.
 અતિ પરભાતે સામઠો, ઉભરો છલ્લો એક ;
 નાખ્યો કાડી આછાણે, જવા સ્વરગમાં નેક. ૩૩.
 પુત્ર પુત્રિ વિજેગ દુખ, અતી દોહલાં હોય ;
 પ્રીત પ્રીતની ગાંઠમાં, વળો વળોતે જોય. ૩૪.
 આછાણ કેરું જે કુદન, બાણવજ વીલાય ;
 તેતણું વણવ શું કરું, પામું બહુ સંતાપ. ૩૫.

(લજિત વૃત્ત.)

પરસ તેરની, તું તરણિયે,

સારિર બાંધમાં, સારિ દીપિર ;

(ચરચરી વૃત્ત.)

ઓ ભયંકર ભંમર બહુ, વાદળ કાળું સહુ,
 ઝટ ઝટ ઝટ થયું શું કહું, દશ દિશ અંધાર છે;
 સરસર સપાટા બંદ, ધરસરસર નારાંકંદ,
 વળ વમળ વંટોળાડું, નુકસાનકાર છે.
 અટ કટ કટ ખટ ખટ ઘટ, તટ થટ ઘટ પટ પટ ફટ,
 ભટ ભટ રટ સટ સટ સટ, તડ ધડ ભડ સોર છે;
 તડુ ગિર જનાવર અવર, જીવજંતુ અવલ નવલ,
 સવલ-બલ ક્રિર અવલ-બલ, હણે વાતોર છે. ૧૬.

(હરિગીત વૃત્ત.)

મિનિટ પછી દળવાએ શૂરા, ઝટ ઝપાટે તાકિર;
 દોડાવી બહુ તે ન્હાનીને, વમળે પાડી નાખિરે. ૨૦.
 ઉપરથકી તડુ પ્હાણુ ને ધૂળ, પડે સડાસડ ભારિરે;
 એકદંભ ગોરિ અબળળા તે, નિર્દય વાએ મારિરે. ૨૧.
 કહાં પડી ધસેડાઈ કહારે, ન હામ ઠેકાણું મળે;
 બનાવ ઈશ્વરિ હોએ આડો, ધારચૂં કાંઈ ના વળે. ૨૨.
 મનનિ હોંસ મનમાં રહીને, અમૂઝણમાં તે મરી;
 નિષ્કલંક ગુણુ ગોરી બાળા, જઈ સ્વરગમાંહે ફરી. ૨૩
 દુઃખો કેવાં બાપાને તે, વિચારજ્ઞે સહુ જન વધી;
 અંધ લાકડી હૂતી તે પણુ; ઘડપણે ગઈ સામઠી. ૨૪.

(દોહરા.)

વાયદાસર ન આવિ તે, તલપાપડ જિવ બાપ;
 માનિ માતને માનતા, અનુજ્ઞાન બહુ જાપ. ૨૫.

આપ ધિરજ રહે નહીં, આખો નિર્ભય વન ;
 અપો અનાવ નિરદય બહુ, ભાણી ઢાણું તન. ૨૬.
 ઘડિ જેઝે મૂર્ઝા વળી, બંકે આવરો આપ ;
 વજ્રેવિ જોઈ દશા, લલિતા મુજને આપ. ૨૭.
 લલિતા લલિતા લવિ લવી, વન રોષ્ણતો જય ;
 ઢગો મડ્ઝા જહાં સામઠા, પગલાં ના દેખાય. ૨૮.
 સવારથી સંધ્યામુઘી, રખડ્યો વત વિદરાજ ;
 રોક પોકથી ગદગદિત, પણ નહિ લલિતા ભાજ. ૨૯.
 થાકે નિદ્રાવરા થઈ, સુતો ટેકરીપાસ ;
 મધરાતે તે જંગને, અખ જગ્યો તીરાસ. ૩૦.
 ચિસ પરચિસ બહુ કારમી, પાડી બહુ શુર ભેર ;
 લલિતા લલિતા ગઈ ગઈ, થયો કારમો કહેર. ૩૧.
 તન મન ભાન બુલી જઈ, રોકાવેશે જેહ ;
 વનભયથી નિરભય હવો, દુખિઆરો દિન તેહ. ૩૨.
 અતિ પરભાતે સામરો, ઉભરો છેલ્લો એક ;
 તાપ્યો કાડી આહ્વાણે, જવા સ્વરગમાં નેક. ૩૩.
 પુત્ર પુત્રિ વિન્નેગ દુખ, અતી દોહલાં હોય ;
 પ્રીત પ્રીતની ગાંડમાં, વળો વળોને જોય. ૩૪.
 આહ્વાણ કેર જે કુદન, આણવજ વીલાપ ;
 તેતણું વળુવ શૂં કૈર, પામું બહુ સંતાપ. ૩૫.

(લલિત વૃત્ત.)

વરસ તેરની, તું તરણિરે,

સરિર આંધમાં સારિ, દીપિરે ;

સત્રુપ સાનમાં, શી મણા કહું,
 કુટું તુંસમું, કાંઈ ના લહું. ૩૬.
 દિકરિ ડાહિ તું, વીજળી સમી,
 યુણ પ્રકારાથી, બહાલને જમી;
 વદન ગોઝું લાંબું જરા વળી,
 હરણિ નેનમાં કાળિ કીકલી. ૩૭.
 સરખિ નાસિકા, શેવટે અણી,
 અળક દંત હીરાતણી કણી;
 અધર તાહરો કૂમજો ખરે,
 રસિક હીંગજોકી જ લાલરે. ૩૮.
 ધનુષ આકૃતી ભંમરો દિસે,
 ભમર કાળિ પાંપણ તો હસે;
 અરર હાયરે હાય ખેટડી,
 મુખકું કાં નથી આપતી વડી. ૩૯.
 શરિર નાજીકાઈ સહુ ભલી,
 પુતળિ વિક્રમી આસને વળી;
 અતિસ ઊંફરે હૂતિ તાહરી,
 ગતિ ખુંડી યથે શી હવે હરી. ૪૦.
 લલિત લક્ષણી લાડકી બની,
 લલિતિને ઘણી લાલિ મૂખની;
 મધુરિ મીઠિ લોલા બહુ ભણી,
 વનવિષે છતે સૂઝ તું ઘણી. ૪૧.
 દળગિરીતણી હોળિ કાગિ છે,
 અરર પેઠમાં લાલ્ય લાગિ છે;

સહજમાં ક્યમે છેતસ્યો મહેને,
મરણ વેળેમાં તા દિહી તને. ૪૨.
જોળન ફૂલ ભીયું પુર ન રે,
ખિલત દેખતાં તે ખરચું ખરે;
બહુજ કારમી બેટિ, બાપડી,
હિણ હરામિને તોડવે પડી. ૪૩
અરર શું અરે સ્વપ્ન કહેરરે,
અરર શું કહું દેવ મારરે;
અઅઅ હાપ અઅઅ અ હાપરે,
અરર હાપ બે ————— ૪૪.

(દોહરા.)

એ ચીતે ખારે પિડિત; મુકે નિસાસે આસ;
ખંધ બોલતો બાપ થઇ, સુતો વને વણુ ધાસ. ૪૫.
થડિ બેએ તે હરિ વળી, થયો જગતો જાણુ;
ધુમ થઇ ગયતો બાપડો, વદે લિલાપી વાણુ. ૪૬.
(લલિત વૃત્ત.)

અરર બેનિરે તારિ માતણો,
અથિ નથી કિયો શોક રહે ઘણો;
ગુજરિ તે વહૂ મેં ન જાણિરે,
નિરખિ તૂજને મૂખ માનિરે. ૪૭.
કળિ ગુલાબ તે મોગરાતણી,
અરિમડી વુટી ધોધુએ હણી;
ડુપ મુગધ જે મારિજાતનાં,
કુલ જાડૂલનો પોર એકનાં. ૪૮.

સરૂપે સ્નાનમાં, શી મણા કહ્યું,
 કુટુંબું તુંસમું, કાંઈ ના લહ્યું. ૩૬.
 દિકરિ ડાહિ તું, વીજળી સમી,
 ગુણ પ્રકારાથી, વહાલને જમી;
 વદન ગોઝું લાંબું જરા વળી,
 હરણિ નેનમાં કાળિ કીકલી. ૩૭.
 સરખિ નાસિકા, શેવટે અણી,
 અળક દંત હીરાતણી કણી;
 અંધર તાહરો કૂમળો ખરે,
 રસિક હીંગળોઝી જ લાલરે. ૩૮.
 ધનુષ આકૃતી ભંભરો દિસે,
 ભમર કાળિ પાંપણ તો હસે;
 અરર હાથરે હાથ ખેટડી,
 મુખકું કાં નથી આપતી વડી. ૩૯.
 શરિર નાજીકાઈ સહુ ભણી,
 પુતળિ વિક્રમી આસને વળી;
 અતિસ ગંદરે હૂતિ તાહરી,
 ગતિ ભુંડી થથે શી હવે હરી. ૪૦.
 લલિત લક્ષણી લાડકી બની,
 લલિતિને ઘણી લાલિ મૂખની;
 મધુરિ મીઠિ લોલા બહુ ભણી,
 વનવિષે છતે સૂઝ તું ઘણી. ૪૧.
 દળગિરીતણી હોળિ કાળિ છે,
 અરર પેઠમાં લાલ લાગિ છે;

સહજમાં ક્યને છિતસ્યો મહેને,
 મરણ વેળેમાં ના દિહી તને. ૪૨.
 જોએન કૂલ બીચું પુર ન રે,
 ખિલત દેખતાં તે ખરચું ખરે;
 બહુજ કારમાં બેઠિ ખાપડી,
 દિણ દરામિને તોડવે મડી. ૪૩
 અરર રૂં અરે રામ કુદરે,
 અરર રૂં કહુ દેવ મારે;
 અઅઅ હાય અંઅ અ હાયરે,
 અરર હાય જે ————— ૪૪.

(દાહરા.)

એ રીતે પ્યારે પિડિત, મુકે નિસાસે આસ;
 બંધ જોલતો ખાપ થઇ, સુતો વને વણુ ધારા. ૪૫.
 ઘડિ બેસે તે ફરિ વેળી; થયો જગતો જાણ;
 ધુમ થઇ ગવજો ખાપડો, વદે વિલાપી વાણ. ૪૬.

(લજિત શ્લોક.)

અરર જેનિરે તારિ માતજો,
 અધિ નખા કિયો રોકે રહે ઘણો;
 શુભરિ તે વહુ મેં ન જાણિરે,
 નિરંજિ તૂજને મૂખ માનિરે. ૪૭.
 કળિ શુભાળ ને મોગરાતણી,
 ખરિપડી પુઠી વાધુએ દણી;
 કુપ મુગંધ જે પારિજાતનાં,
 કૂજ બદલના પોર અકનાં. ૪૮.

જતિ દિઠી તને ખૂસમાં બહૂ,
 સમય રૂપ તો રૂં કહું સહૂ;
 દિપતિ ધાધરી ઘાટડી ઘણી,
 થઇજ ઘાટડી ઠાઠડી તણી. ૪૯.
 અરર ઠાઠડી તે વળી નહીં,
 અરર ચાંપિ તે વાયુએ કહીં;
 હસતિ તું ઘણી ગાલમાં ગળી,
 લટકતી લટો રૂપમાં હળી. ૫૦.
 દુરગુણો નહીં લેશ તૂજમાં,
 નિશકલંકિ રૂપાજિને ખમા;
 સરળ પ્રહસની ખૂબસૂરતી,
 ખિલતિ છે નહીં ખીજી મૂરતી. ૫૧.
 ઘણિ કરામતો માણસે ધરી,
 તજવિજે બહૂ શોભતી કરી;
 ભુષણથી સજી તે નહીં વડી,
 સરસ વસ્તુ તો ધન્યરે ઘડી. ૫૨.
 જઘતું કહાં વળી બેઠિ છેઠિરે,
 પ્રિતડિ બાપને ના તું ભેઠિરે;
 ઉલટિ આજ ગંગા વહી જીઓ,
 અરર બહાલિ હું કેમ ના મુઓ. ૫૩.
 સ્વરગમાં મળીશ સુતા અરે,
 અરર કાજિ લૈ લે હવે અરે;
 હહહ હાહહા હંહંહ હમ્,
 અમ્મમ્મ ————— ૫૪.

(દોહરા.)

અતી આકરા રોકથી, રારિર સમાયું સાર ;
 આપ આપડો ત્યાં પડ્યો, આઈ મુરછાનો મારા અપ.
 આપો બેઠી બે જણા, મુઆ તે વનમોઝાર ;
 પડી રજળતી લાસ તે, રારણ તૂળ ફિરતાર. ૫૬.
 ઘોર વને બે એકલાં, નહિ જ્યાં માનવ જન ;
 પિતા પુત્રિ ધરમૂત્રનું, થયું બારી ભૂંજન. ૫૭.
 જનક જનુતિ જણુતર તણી, પ્રીતી ઉત્તમ સાર ;
 બિતરતી છે સહુ અવર, નક્કી ને નિરધાર. ૫૮.
 વર વહુ હેત પરસ્પરે, જ્યાં લગિ નહિ સંતાન ;
 પ્રસુત હવું કે ઉભયમાં, થાયે તે ઘટમાન. ૫૯.
 ડરે બાળકે બેહુનું, હેત બહુ મા આપ ;
 સંસ્કારી ને જન્મનું, હોયજ હેત અમાપ. ૬૦.
 પૂને આત્મા પાણિ જે, પુત્ર પુત્રિ મા આપ ;
 મુખ શીતળ તે ભોગવે, દધ છાંટી બવ તાપ. ૬૧.
 માબાપો અદકો કરે, બોધ સુવિદ્યા સાર ;
 બાળક પાણિ પ્રેમથી, પ્રેમતણો બંડાર. ૬૨.
 પરસ્પરે તે પ્રીતથી, શોભાવે ધરમૂત્ર ;
 તે બોધ બળતા રહે, હોય હમેશ અપૂત્ર. ૬૩.
 ધન્ય જ લીલા અલ્પની, ધન્ય તેહની રીત ;
 ધન્ય પ્રીત માબાપપર, ધન્ય તેમની પ્રીત. ૬૪.
 પિતા પ્રીત પુત્રિપ્રતિ, પુત્રિ પ્રીત પ્રતિ તાત ;
 ઘેર ઘેર આવી હતી, કવિ કહિ શિક્ષિત વાત. ૬૫.

ઋતુવર્ણન.

(દોહરા.)

સકળ રસિક નર નારિયો	, વાંચો ધરી ઉમંગ
માનસીક તપનો સમે	, ધરતાં ધીરજ અંગ-૧.
સકલ રસિક નર નારિયો	, વાંચો ધરી ઉમંગ
અચિત સૂખ અહિં તહિં મજે	, નહિં જો નીતી ભંગ-૨.
સકલ રસિક નર નારિયો	, વાંચો ધરી ઉમંગ
હુલ્લડાઈ સહુ જાય જો	, બાહ્યાંતર હરંગ-૩.
સકલ રસિક નર નારિયો	, વાંચો ધરી ઉમંગ
બહુ દહેણું તો રેહ રે	, ઈષ્ટ મિત્રની સંગ-૪.
સકલ રસિક નર નારિયો	, વાંચો ધરી ઉમંગ
નેહતાણો અનુભવ કરે	, જીવ્યું સાર્યક નંગ-૫.

(લલિત વૃત્ત.)

નરમ દોલથી , ડાહિ વૃત્તિથી
 સમજિ વાંચરો , મૂખિયાં થરો
 અનુભવી હરો , શુદ્ધ જાણરો
 વળિ વખાણરો , પાડ માનરો

શિયાળો { હેમંત • કારતક અને માગસર.
શિશિર • પોષ અને માહ.

ફુનાળો { વસંત • ફાગણ અને ચૈતર.
ગ્રીષ્મ • વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ.

ચોમાસું { વર્ષા • આશાઢ અને આવણ.
શરદ્ • બાદરવો અને આશોઢ.

આર્યા.

“ગણયંતિનાપશબ્દ,
નવૃત્તભંગેનચાર્થહાનિભયં॥
રસપોશાયયતંતે,
વેદ્યાપતયશ્ચકવયશ્ચ ॥ ૧ ॥”

કેતુવર્ણન.

મંગલાચરણ.

(શાદૂલવિકીડિત વૃત્ત.)

પીડા પામીત પીળિ રે વિરહિણી, જોગી વિજોગે મદી,
સ્વપ્નાવસ્થ વિચારમાં ઢળિ પડી, રૌયાયિ બહાલા વદી;
તે વેળા ફરતો પ્રભુ તરજની, અંગુષ્ઠ વચ્ચે ધરે,
ખાલા ઢાંકણ ટોચકાં રસ પુરે, તે સાંખ આશા ભરે. ૧.

(ભિપ્રદ્રવજ.)

જમી ઉઠીને અગિયાર વાગે,
જીએ ઉભી તે તડકો સુખાગે;
દિસે વિચારે પણ ના વિચારે,
ભર્યું જણાએ રણ તમ વારે—૧.

(તોટક.)

બદલોનિ અખોટિયું વાર થઈ,
સુખવાસ કરો ઘડિ વાગિ ગઈ;
શું વિચાર કરોછ વિશેષ ખયા,
હનિતો દિન ચાર ગયેજ થયા—૨.

(મંદ્રવજ.)

માથાલગી રે ચડિ અખૂં ઝાંઝ,
દાસીતણી તે સુણિ વણુંઝાંઝ;

રોકે પડ્યો અફ મધી મિત્રામ,
ડૂબે દરીયે બર જોમ આમ—૩.

બૂલી ગઈ તે ધમકાવવાનું,

બૂલી પડી રે ન ટટાર જાનું;

સાપિણુ જોરે કડવાજ ધાએ,

તાપે કરીને ચતિપાટ યાએ—૪.

એ જોઈ દાસી ગઈ અંજવાઈ,

રે રોઈ પાણી પછિ લાવિ ધાઈ;

માયે સુધારા કરિ આંખ ડાળે,

હાથેયિ કપૂર કપાળ ચાપે—૫.

મૂર્છા વળી ને ઉઠિ જોઈ ખાઈ,

દેખાઈ જાણે કરમાઈ જાઈ;

દાસી અડી તે દિડિ તેયિ આઝી,

લાજાજિ પેરે કુમળી જ લાજી—૬.

(શાલિની.)

દાસી બોલી ખાઈ મૂન ક્ષમા રે,

બોલ્યું ચાલ્યું મન લાવો જ મા રે;

મેં તો જોતું આવડું જાણ્યું હેત,

તેમાં બાકી ના કદાપી હું કહેત—૭.

(ભુજંગી.)

ક્ષમા માગિને તું વધુ જ્ઞાલ તાણે,

ન દાસી ગણું આજથી જેન જાણે;

વિના કોણ તું વેદ ધા આ ડુઝાડે,

દિલાસે નવી પીડ થાતી મટાડે—૮.

(અનુષ્ટુપ.)

ધર કામ અટોપીને, વાનો કરતિ સુંદરી—
 ઋત ઋત વિલાસોતી, રોજે તે રસમાં પુરી—૮.

ગ્રીષ્મ.

(ઈંદ્રવજ્ર.)

તાળાં નદીનું જળ જેમ પીધું;
 સૂર્ય વિયોગે નુર ચૂસિ લીધું;
 ખારે ભરી હું ખડિયાં સ્વરૂપે,
 ખૂંચું સગાંને ઘણિ હૂનિ ધૂપે—૧.
 અત્યન્તપિ તપિ ખાર ભૂમી,
 મારે મૃગોને લલચાવિ ખૂતી;
 જાણી સુવાણી રસ જે પિવાયે,
 તેને ભુંડી આ બતરીસિ ચાવે—૨.
 દાવાનજે તે સુકું ખાણ્યું રાત,
 વેહાનજે આ લિહું કુંજ ધામ;
 બેને ધુમાડે થઈ પૂરિ અંધ,
 તાપે બળું ને દહિં દુષ્ટ ગંધ—૩.
 આદાસિસીયે અકળાઈ વાધે,
 મૂકામ કીધો વડ ઝાડ હેઠે;
 કમ્બોર થૈ તે જિભને હલાવે,
 તેથી બની છૂં સખિ હું અભાવે—૪.

જેડા તપે ને છતરી તપે રે,
 થાકે પ્રવાસી મુખ આહ કહેરે;
 થાતું હથે ગૂં પ્રિય માહરતે,
 ગાડી ખરી તોપણ માહ રાને—૫.
 માંહે વિસાંહે પ્રિયનું વિચારે,
 તોએ હું દેખું સરખું જ ધારે;
 મોટો પડ્યો કેમ હું ધા સમારે,
 સંભારતાં તો હું ખને વધારે—૬.

(ભુજંગી)

કુંડી દૃષ્ટિ થાએ દિશા શૂન્ય તાપે,
 ભુની વૃષ્ટિ થાએ ધણું ઝેર વ્યાપે;
 ખરે ખહાર જૂઠું દિસે માંહ તેવું,
 સિઝાતાં સહુ દુઃખ ઝાઝું શું કહેવું—૭.
 ભયંકાર દીસે સુકાં એતરો તો,
 ગંધડો હડીલો ભને ભૂંકે રોતો;
 સહુ મંનની વૃત્તિયો શુષ્ક થાએ,
 બહુ જીવ તો આમ ને તેમ ધાએ—૮.
 પશૂ પક્ષિયો ને બધાં જીવજંત,
 બપોરે બપોલે ધસે રાખિ અંત;
 નહીં મંત્ર મેદાનમાં કોઈ ગ્યોય,
 બધે તર્કડી જીવ તો જોય મોત—૯.
 મથી તાપમાં એકતો ધાસ કાપે,
 બહુ ધામથી થાકે બીજાં જાએ;

જળે તંત ચળકે રિઝે સંત કલે,
પરંતુ ફિક્કી દેહ આ જીવ તલે—૧૦.

(ઈંદ્રવજ્ર.)

મોટાં વનોમાં ધુળ કોટ થાએ,
પક્ષી પરૂઓ ઘસડાઈ જાએ;
સમુદ્ર મોજાં ગગને ચડાવે,
થઈ ઘણો મસ્ત જ ઝાઝ ડાબે—૧૧.
રે તે પ્રમાણે સ્મૃતિવાયુ વાએ,
ઝોહળાઈ જાએ દિલ ના સમાએ;
સંકલ્પ સંતાપ વિકલ્પહાકે,
મારી ઉછાળા જિવ ચાંપિ નાએ—૧૨.
પોચી કરે એકુત ભાંય એડી,
આશા કરે તે પછિ મેઘકેરી;
આશા દઈ તે તથ્યાર કીધી,
સૂકી છું કે દી હું થઈશ ભીની—૧૩.
કેડે ઘણાં માકણ મચ્છરો જો,
ના ના જણાએ નિજ દુઃખમાં તે;
પ્રયાણરૂપી વિશ દરા સાલે,
કેવાય શત્રુ પ્રિય બહાલ આવે—૧૪.
લાંબા છતે દી વધુ થાય લાંબા,
દીલે દિલાસા દઉં શા હું સાંખ્યા;
મધ્યાનહયેનાં બનિ સુસ્ત સૂજી,
સાણે રમીને રડતી રહું હું—૧૫.

ખુલ્લો ખમું તાપ હું જેમ તેમ,
 આસકત તે વાદળ તાપ કેમ;
 રાતે હતી આરા જ સૂખ થાયે,
 વા ખંધ છે દેહ બકાઇ જાયે—૧૬.
 જેવો તપે સૂરજ આ રતે રે,
 લોકો કહે વૃષ્ટિ પડે છતે રે;
 તે તો કદાપી કંઈ સાચું થાયે,
 દાઢેલિનો ના ઉકળાડ જાયે—૧૭.
 તાપે ફરીને જળ બાફ થાએ,
 પાણી કુવાનાં બહુ હેઠ જાયે;
 રોયાં કસ્યાથી ગયું પાણિ આલી,
 આંખોત્રી પ્રાંચડિયો જ આલી—૧૮.
 બાગો બંગીઆ ફુલવાસવાળા,
 વાડી વજૂડા ફળથી રસાળાં;
 દેખી અદેખી બહુ થાઉં આલી,
 ફૂટે નસીએ નહિ આહિ માળી—૧૯.
 ફૂટે કુવારા ધણિ જીવિતવાળા,
 કુંડે પડે શીતળ બુંદ ધારા;
 ધારા તિખાં તીર જ બુંદ ગોળા,
 બહાલા વિના તો ચડિ જાય ડોળા—૨૦.
 દીનાન્ત લાંબા રણિયામણારે,
 દેખાય રાતે દરિયે કિનારે;
 મોટે વિચારે ચડિ હું નિસાસે,
 દાડો ગયો તે વળિ રાત જાયે—૨૧.

ગાળે તળેથી ધ્રુ ધ્રુ ધ્રુ દરીયો,
 મૂણી સહૂની ઇંદિરી ઠરીયો ;
 લહેરો રસાળી પવને કરીયો,
 રોકે ભુંડી હૂં અબળા પડી અો—૨૨.
 જાંચી નિચી થાય કંઈ સપાટી,
 ધોમે ધિમેથી પથરા ઝપાટી ;
 મેદાન મોટૂં રળિયામણું રે,
 ઊપેર વ્હાણો રમતાં ધણું રે—૨૩.
 આ મંન સિંધૂ બહુ રે તુફાની,
 ગોગાટ ભારી પવને ગુમાની ;
 મેદાન મોટૂં જ બિહામણૂરે,
 ઊપેર તર્કો દમતા ધણું રે—૨૪.
 કોંઠાયકી વાય સવાર સાંજે,
 કુંજાયકી વાસિત શીત વા ને ;
 ઊભી કરેછે ઝેટ તે તુઆંટી,
 પેટે હુતૂં ને દિલ રોક આંટી—૨૫.
 લેલી ફેરે ચેકરે ઢેચલા ને,
 માળે ભરાયે પછિ ને નિદાને ;
 દાડે હું લેલી ચકરીજ ખાઈ,
 સાંજે રિખાજ પડિ સોચ ખાઈ—૨૬.
 થાજી ફરીથી દુખિ તંભરે રે,
 પીનખ ખોલું તમરાંનિ પેરે ;
 ઘેલી ભમું છું તમ તામસે રે,
 ફારે સુગિજસ ધિરતા થશે રે—૨૭.

જેના પરોઢે ખુબ રોવડાવે,
 કોપદ્યપોરે અતિસે ચિડાવે;
 ચકલી જ સાંજે કરિ બાવરી દે,
 બુદ્ધૂલ રાતે જિવ પીખિ નાખે—૨૮.
 બેસું હું ખાવા કુચિ નાજ હોએ,
 જાડે વિચારે પડિ જીવ જોએ;
 થાળી ખસેડી ઝટ જાકિ જાજ,
 વારે ધડીયે તરસે પિડાઈ—૨૯.
 સૂતાં પછી સ્વદન આ સતાવે,
 નીરાંતથી ના મિકિ જાંધ આવે;
 બહાણે ન બહેલું ખુશિમાં હિડાએ,
 મહોડું કટાણું તન સુરત થાએ—૩૦.

(માલિની.)

કર કુલ ગજરાંથી રોબતા બહેકતા છે,
 રિર સજિ ખુશબોની બાળમાં આરચા છે;
 અમલથકિ જનો કો દીપતા ધ્રુજતા છે,
 રસિક જનમું સાંજે સર્વ આ ડામતાં છે:—૩૧.
 પનઘટપર આવી જાય સૌ ભામની તે,
 રસથકિ ભરિ બેડાં પાછલે પહોર નીતે;
 રમત ગમત માંડે ભંગિ છેલાનિ લોક,
 હરખ અતિસ દેખી દાઝિ હું સૂકું પોક—૩૨.

(માલિની.)

બાઈ બૂઈ મોગરો ને ગુલાબ,
 ચંપા ચંપેલી અને સેવતી જ;

એ તો ખીલી શોભિ ખેડેકી રહી જો,
 ફૂલી વેલી આ ન ખેડેકી ગઈ જો—૩૩.
 આંખાગાળો એકલાં હોય શાનો,
 પેડો ભાલો નીકળે નાજ છાનો;
 ઓ કાલેરા સૈયડો ઘાણુ વાળો,
 પિત્રાઈ કાકા મને કેમ ના લો?—૩૪,
 લીલી દ્રાક્ષો ફાળસાં રાયણો જ,
 જાંબૂ ખડખૂચાં અનેનાસ ફૂટ;
 આંખાં સેતૂરો પૈપયા સુમૌડાં,
 લેઈ ફેંકી દેહું હું જાણિ રોડાં—૩૫.

(ઈંદ્રવજ્ર.)

લીલા જ આંખા વડ પીપળા રે,
 શોભી રહ્યા આ જિવ બાળવાને;
 મોરો ખરયા ને પસરી અગાઈ,
 કેરી ભરાતી રસથી સુકાઈ—૩૬.
 ઘોળી અગાસી ખુબ દોળિ ચૂને,
 આરૂ ખિલી ચંદનિ આરૂ ખૂણે;
 ઘોળાં સુવચ્છો નરનારિ પેરી,
 ગાએ રસીલાં બહુ સૂર ભેલી—૩૭.
 એવી સુરાત્રી કરમે ન આવી,
 રંગીલિ હું કેમ લજી નિભાવી;
 છૂટે નિમાળે યગ તાલ મારી,
 હાથે વગાડી ન સતાર મારી—૩૮.

વાળાતણા ના વિજણા ઉરાડ્યા;

છાંટી ગુલાબે પ્રિય ના મુવાડ્યા;

કૂળે અને અંદનપુડત હાથે,

માયું ન આપ્યું રસ પાઈ ગાતે—૩૯.

પંચાગનિયે સાધન સડત સીધું,

જોગીયકી મેં વધતૂંજ કીધું;

પૂરા થયા જે મહિના ગિરીરા,

સ્વામી ન આપ્યા અરપૂં શું શ્રીરા?—૪૦.

(અનુષ્ટુપ.)

તનમેનતણા થાકે, નિદ્રાવરા થઈ પડી;

રસસિંધુ વિષે તર્તી, દોસે રાખડુપે ખરી—૪૧.

વર્ષા.

(ભાલિના.)

ધડિ ધડિ તડકો ને, છાંયડો ફેરવાએ,

ગરમિયિ ઉકળાટો, પ્રાણિને બારિ થાએ;

આહિં તહિં બહુ દોસે, દોડતાં અભ્ર કાળાં,

સકળ જન કહે એ, વૃષ્ટિના થાય આળા—૧.

ફડ ફડ ફડકાવે, ધૂળમાં અલ્લિ પાંખ,

પસરિ જ અંગ એસે, પાંખ પોતાનિ સાફ;

અરણુવયિ કિનારે, આવતાં પંખિ બાળ્યાં,

સકળ જન કહે એ, વૃષ્ટિના થાય આળા—૨.

ફરફરફર આવે, થંડ વા રાત દહાડો,
 ખરર થરર રાખે, હાલતાં થાય ઝાડો;
 રસ બહુ ઉતરે છે, ચંત્રમાંહે રૂપાળા,
 સકળ જન કહે એ, વૃષ્ટિના થાય આળા—૩.
 વધુ જ ભિનિ હવા તો, નીતકત્તીં જણાએ,
 પસરિ કુલ સુગંધી, આવતી ખૂબ થાએ;
 દુરથકિ સંભળાએ, વાગતા ઘંટ ઠાલા,
 સકળ જન કહે એ, વૃષ્ટિના થાય આળા—૪.
 કમિગરમિ હવાએ, ખાર તે પીગળાએ,
 ઉધધ કિડિ મકોડી, જોરમાં ભભરાએ;
 તજવિજ કરતા રેહ, ખાંધવે પક્ષિ માળા,
 સકળ જન કહે એ, વૃષ્ટિના થાય આળા—૫.
 કુડું ધનુષ જણાએ, પીત સૂર્યાસ્તભાસ,
 અતિ ઉજળું કુંડાળું, ચંદ્રની આસપાસ;
 વિજળિ પુરવમાં ને, ઉત્તરા વા શિતાળા,
 સકળ જન કહે એ, વૃષ્ટિના થાય આળા—૬.
 ચમક ચમક વીજે, જ્યોમને ફાડિ નાખ્યું,
 ગડગડ ગગડાટે, ધૂળવ્યું અંડ આખું;
 સરર ધરર ગાજ્યો, તોરિ વંટોળ વાત,
 વળગિ પડિજ ચોંકી, દાસિને જાણિ નાથ—૭.
 અવનિ નભ જીએ તો, ભિલઠાં રે થયેલાં,
 જન સહુ ચકડોળે, નેન જીએ ગયેલાં;
 ચકર ભમર ફૂંતું, વિશ્વ સંધું જણાએ,
 તડિત પડતિ ઝાડે, પૃથ્વી ફાટી જ જાએ—૮.

(શાલિની.)

ધીમી પાડી, દાસિએ ખાધ ડાહી,
જુગતીયે તે, પ્રેમવેલીજ વાહી ;
તે જોલી તું, મૂજમું ભેટિ ભારે,
સ્વામીનું રૂં, છે હવે કામ ત્હારે—૯.

(મંદાકાંત.)

જો જો જોની, પૃથિવિપર આ, મેહુલે મ્હેર કીધી,
હું માંદોની, ખખર કંઇયે, નાવલે નાજ લીધી;
ઠહારેકાનો, થઇ ન મુજને, ઠહારિયો તાવ આયો,
અગ્ની મેથે, અતિસ પવને, રનેહ રૂપે વધાસ્યો—૧૦.
અંધ્રાએલો, ખુબ જુમિ રહે, ગાજ ને વીજ સાથે,
મીઠું આપે, ધન ધન પડી, થંડ પાણી હવા તે;
પાડું આસો, અમશતિ રહું, ધૂમરાએલિ રોજે,
ખાંડે હૂનું, ધિક જળ દેઈ, પ્રકૃતી તાતિ સોજે—૧૧.
જો જો પેલી, જડેકયિ જતી, હાથણી વાદળીઓ,
ભેટે કેવી, જુગતિયારિ, પર્વતોને વળી ઓ;
કામેધૂરી, મદ અરતિ હું, કોદિ ના ત્યાલિ ધિક,
લેઈ આંધી, સરપનિ પડે, ભેટિ ભર્યારને ન—૧૨.
જો જો પેલી, અતુર અપજા, વીજ સંભોગઅર્થે,
ઊઠાડે, સુપતિ જતુને, વક્ત્રકાંતી કેટાલે;
ના ઊઠ્યો તે, તજવિજ છતે, તાહરે પાછિ ઊઠી,
ફેકી જોરે, જળનિ મટુકી, સોડ વાળી જ મૂતી—૧૩.

પાસે હોયે, વર વધુ કરે, ચાતુરી વીજકર્તી,
 રોભે પ્રેમે, વરવધુપણું, હોય સાથેજ તત્તો;
 ભેળાએ જો, અધરકણુ તે, દૂધ યાગી દહીં હું,
 દૈવે નાખ્યું, ગમન લુણરે, તેયિ ફાટી ગઈછું—૧૪.
 રોભે રાતી, પૃથવિ જનુની, ઇંદ્રિગોપે ભરીરે,
 માતેલી તું, ધરડિ જ છો, કાગછત્રે કરીરે;
 લાલી ખોઈ, ફિક્કિ પડિ છજી, સ્વામિ જવાયકી,
 સૂકી બેટી, તડુણિ હું છો, છત્ર શીરે નહીં તે—૧૫.
 અંધારી આ, રજનિ સજની, મેઘખીલામણીરે,
 વારે વારે, દરશન દઈ, ચોકવે દામણીરે;
 ઘોઘોઘોઘો, ઊદક પડતું, પ્હાણુ ઉપેર ભારી,
 દેખી સંધૂ, ક્યમ ન ટટૂં, નાયસાર હું નારી—૧૬.
 કેવા આંવે, છરરરર આ, મેઘ ઊતાવજેરે,
 કેવા વાએ, સરરરર આ, વાયુ મોટા બજેરે;
 કેવાં વાગે, સર સર રારો, કૂમળે કાળજેરે,
 કેવા લાગે, છર છર છરા, પાંસળાંમાં ખરેરે—૧૭.
 માયાસાથે, પરવતતણાં, અભ્ર ડોકાયછે જો,
 પાણી પાણી, વન ઉપવને, રેહ સંધે થઈ જો;
 માયા સાથે, નિતર વિષધી, તર્ક ફૂટાયછે ઓ,
 અખી અખી, પછિ તન વિશે, રોમ રોમે બજે જો—૧૮.
 મેઘે વાએ, મ્હસ ફિણુ અને, રંગ કાળો કરીરે,
 સિંધૂ ગર્વે, ઉછળિ ઉછળી, ખૂમ પાડે ભરીરે;
 મેઘે વાએ, સુખ ફિણુ અને, રંગ ફીકો કરીરે,
 હુંતો દુઃખે, ઉછળિ ઉછળી, ચીસ પાડું નરીરે—૧૯.

રેલેરેલા, જમિનપર તો, આપઠાથી થઈ જો,
 રેલેરેલા, વિષય સુખની, મૂળને ના થઈ જો;
 થાએ જોવા, વણિ શરવડે, આવણે રમ્ય છાંટા;
 તેવાએ રે નયિ સુખતણા, રોજ ભોંકાય કાંટા—૨૦.
 આ તોફાને, ખુબ કરિ કળા, કુંગરે નાચતારે,
 ટેહુ ટેહુ, વદિ હરખમાં, મોરે તે વંદમારે;
 દેખી દારૂં, ઉંચાકિ તન ના, જંગિ વીલાસ કીધો,
 માદા પેરે, ઝિલિ મુરસ મેં, હાપરે તોજ પીધો—૨૧.
 દીલાસાથી, ધિરજ ધરતી, આતકા જોઈ તૂંતે,
 તારે સીઝયું, મુજ નવ સિઝયું, હ્લાય વાધીજ મૂતે;
 રે દારૂરા, ધન વરસતો, જોઈ કૂલાઈતેરે,
 ડ્રોઈ ડ્રોઈ, અતિસ લવિ કાં, સીડવેછે મતેરે—૨૨.
 શા સાહ આ, દરરિ હું છતાં, જેનિ કોસ્મલડીરે,
 ટૂંઈ ટૂંઈ, કરતિ હું વના, સેધસૂરે ચડીરે;
 તોખાકારી, તિણિજ ચિસથી, સારસા બાઈ તારી,
 કેશો ઊભા, કરિ કણકણે, પેટ બાજેછ બારી—૨૩.

(ઉપન્યસી.)

આકાશ પેરે મુપ્રકાશ જોઈ,
 મને ધુમાડો સંધજેજ જોઈ;
 રોકોતણાં વાદળ ધોરે રાખે,
 વિચારકેરો રવિ હાંકિ નાખે—૨૪.
 રોબેછ આ વાદળ ભંજ્યું રંખી,
 ધનુષ્ય પેલું ખુબ પંચરંગી;

પહેલાં હું ભારી નવરંગિ સોહી,
 નદારિ આજે નહિ રંગિ કહોઈ--૨૫.
 ઢાંકેછ છાયા ધન ચંદ્ર જેમ,
 વિરાગવાર્તા રસશ્રુદ્ધિ તેમ;
 ઢાંકેછ નક્ષત્ર જ મેઘ જેમ,
 વિરાગવાર્તા રસવૃત્તિ તેમ—૨૬.

(શિખરિણી.)

પરંતુ ચંદા હું, મયિ મયિ પડું પહાર રસિલી,
 ગયેથી મૂઝાઈ, કુધિર બગડેથી છહેં પિળી;
 રિખાઈ વાગી છે, મૃદુ દિલ વિપે લોહનિ ખિલી,
 મને થાયે મ્હોટી, ચટપટિ જ કહારે રહું ખિલી—૨૭.
 નદી જૂવાતી આ, મદભરપુરી જાયજ વહી,
 વધે પાણી દોડે, અતિસ ગભરાટે મળ સહી;
 મણીમોતીવાણું, લુગડું ઘસડાતું કરિ ધસે,
 મને એવું કહારે, રસિક પતિને હું મળું રસે—૨૮.
 પરૂ પક્ષી સર્વે, ખુબ કરિ વિહારો મુખ લહે,
 અવશ્યે આ રતે, સરવ જિવ નામે રતિ ચહે;
 મુણું સંભારું ને, નજરથકિ જોઈ ક્યમ સહું,
 ચુંથાઈ જાયે રે, દુખાણું અતિ પેટે શું શું કહું—૨૯.
 નવે ધાસે ધાન્યે, રમણિય બન્યાં એતર ઘણાં,
 થયાં તેથી હૈડાં, હરખ હલકાં એકુતતણાં;
 વને મેદાને તો, તૂણ ઉપર પેટાં હરણુ તે,
 ચરેછે ઉદ્દાસે, ક્યમ ન મુજ આબૂં મરણુ રે—૩૦.

હજેછે આસે છે, ઉલટ ધરિને એતર સહુ,
નિદેછે ગાડેછે, ભિજવિ તનને એકુત બહુ;
ન એડાએ આ રે, અધવચ કુડો એકુત ગયો,
પટાવીને ઊડ્યો, વિપયમુખવર્ષાદ ન રહ્યો—૩૧.

નવાં પાણી યોગે, જળ થળ જિવો જે બહુ થયા,
કુપાળા રંગે તે, વિવિધ રિત રોળી સહુ રહ્યા;
ખરે જહાં જહાં જોઈ, લલિત લિલિ લીલા હસિ રમે,
નિસાસે રે રોળી, કઠણ હુનિ પીડા બહુ દમે—૩૨.

(હરિણિજીવતા.)

લિલિ આમલિ ને વડ પોપળા,
નિરખતાં કદલીવન પાતનાં;
હુનિ આંખયિ સંધિ લિલોતરી,
શું શું વિચાર પિયુ કરતો હશે—૩૩.
વન કેતકિનાં બહુ બહેકતાં,
ભ્રમર ગુંડ કરે અંતિ ગુંજરે;
ખુબ આરાકમાશુક રંગ તે,
શું શું વિચાર પિયુ કરતો હશે—૩૪.
છુટતો બહુ સમુખ વડ ને,
ડગમગે તર તે વિમિ અરિયાં;
કિણના અકળાવ હુનિ ને,
શું શું વિચાર પિયુ કરતો હશે—૩૫.
ચમકે વિજળી વિલિ વોળિ ને,
ગડગડે કુસ અકુ અગોળ તે;

તડુકે રિસમાં ગળ સિંહડા,
 શું શું વિચાર પિયૂ કરતો હશે—૩૬.
 ઘનઘોર ઝુમ્યું અસમાન આં,
 ઉતરતાં નદિયે સમિસાંજરે ;
 લિલિ ને ભિનિ ચાર ઉપેર તો,
 શું શું વિચાર પિયૂ કરતો હશે—૩૭.
 ધ્રુમતા તનરોભિત આગિયા,
 તમતમે તમરાં તમમાં સુરે ;
 સુણતાં વણિ ઘંટડિ બેલતી,
 શું શું વિચાર પિયૂ કરતો હશે—૩૮.
 મન દુઃખ અને તન દુઃખ તે,
 અડચણો રસતે પડતી ઘણી ;
 કરવી બળિ એમ મુસાફરી,
 શું શું દુઃખ પિયૂ પુજને હશે—૩૯.

(ઈંદ્રવજ્ર.)

ખેલ્યો નહીં ચોપટ સાંમસામાં,
 ખેસી સજીને પ્રિય ને હું રાખા ;
 મારી મરાવી નવ સોફટીયો,
 હાવો ન લીધો ઋતુનાં સુખોનો—૪૦.
 ખેલ્યો નહીં નાથસું સેતરંજ,
 હૈડે ધ્રુમે આજ વિબ્લેગ રંજ ;
 ત્રંછે રમ્યાં ના વળિ ગંજિકે તો,
 હાવો નાં લીધો ઋતુનાં સુખોનો—૪૧.

માંડી નહીં પ્રીતનિ કોઈ બાજી,
 નીસો કમીને થઈ હું ન રાજી ;
 હારી હરાયી રસ નાજી ચૂરયો,
 હ્લાવો ન લીધો કંતુનાં સુખોનો—૪૨.
 સાથે ન કાઢી પિધિ ચાહ સાચી,
 હુંનાં જમ્યાં ના દુધપાક-ધારી ;
 જોતાં પડેનો પરસાદ મોટો,
 હ્લાવો ન લીધો કંતુનાં સુખોનો—૪૩.
 પાંકાં બરી એવણિ પાન રંગે,
 કાથે ચુને એલચિગે લવંગે ;
 ધાણી ન ખીડી સુખ લે સુખીઓ,
 હ્લાવો ન લીધો કંતુનાં સુખોનો—૪૪.
 ગાયાં ગવાડ્યાં નવ ગીત બાગે,
 તાનોથકી સોરઠમેઘરાગે ;
 ઘેલી બની મસ્ત ન નાથ ચાંખો,
 હ્લાવો ન લીધો કંતુનાં સુખોનો—૪૫.
 મેતાર સારંગિ મૃદંગ ચંગ,
 કાનૂં વિણા સાંભળું ના ઉતંગ ;
 ગાથા ગપાંસો કવિતા પુરાણો,
 હ્લાવો ન લીધો કંતુનાં સુખોનો—૪૬.
 મેળે ન જોઈ વળિ મંદિરે રે,
 ધાણી ઘેરેણાં બહુ જીકિતયે રે ;
 સાજૂં અને ચૂંદડિ બાત વસ્ત્રો,
 હ્લાવો ન લીધો કંતુનાં સુખોનો—૪૭.

તકુકે રિસમાં ગળ સિંહડા,
શું શું વિચાર પિયૂ કરતો હશે—૩૬.

ધનધોર ઝુમ્યું અસમાન આં,
ઉતરતાં નદિયે સમિસાંજરે ;

લિલિ ને ભિનિ ચાર ઉપેર તો,
શું શું વિચાર પિયૂ કરતો હશે—૩૭.

ધુમતા તનરોભિત આગિયા,
તમતમે તમરાં તમમાં સુરે ;

સુણતાં વણિ ઘંટડિ બેલની,
શું શું વિચાર પિયૂ કરતો હશે—૩૮.

મન દુઃખ અને તન દુઃખ તે,
અડચણો રસતે પડતી ઘણી ;

કરવી બળિ એમ મુસાફરી,
શું શું દુઃખ પિયૂ તુજને હશે—૩૯.

(ઈંદ્રનજ.)

એલ્યો નહીં ચોપટ સાંમસામાં,
એસી સજીને પ્રિય ને હું રામા ;
મારી મરાવી નવ સોકડીયો,
હાવો ન લીધો ઋતુનાં સુખોનો—૪૦.

એલ્યો નહીં નાથસું સેતરંજ,
હેડે ધુમે આજ વિજેગ રંજ ;
ત્રણે રમ્યાં ના વળિ ગંજિફે તો,
હાવો નાં લીધો ઋતુનાં સુખોનો—૪૧.

માંડી નહીં પ્રીતનિ કોઈ બાજી,

નીરો કડીને થઈ હું ન રાજી;

હારી હારાવી રસ નાજ સૂર્યો,

હાવો ન લીધો કંતુનાં સુખોનો—૪૨.

સાયે ન કાફી પિધિ આહ સારી,

હૂનાં જમ્યાં ના દુધપાક ધારી;

જોતાં પડતો વરસાદ મોટો,

હાવો ન લીધો કંતુનાં સુખોનો—૪૩.

પાકાં બરી એવલિ પાન રંગે,

કાથે ચુને એલચિયે લવંગે;

ધાલી ન ખીડી મુખ લે ચુમીઓ,

હાવો ન લીધો કંતુનાં સુખોનો—૪૪.

ગાયાં ગવાડ્યાં નવ ગીત બાગે,

તાનોથકી સોરઠમેઘરાગે;

ધેલી બની મસ્ત ન નાથ સાંખ્યો,

હાવો ન લીધો કંતુનાં સુખોનો—૪૫.

સેતારે સારંગિ મૃદંગ અંગ,

કાનૂં વિણા સાંભળું ના ઉમંગ;

ગાયા ગપાંસો કવિતા પુરાણો,

હાવો ન લીધો કંતુનાં સુખોનો—૪૬.

મેજે ન જાળી વણિ મંદિરે રે,

ધાલી ધરેણાં બહુ જુકિતયે રે;

સાજૂ અને ચૂંદડિ ભાત વસ્ત્રો,

હાવો ન લીધો કંતુનાં સુખોનો—૪૭.

ધીરે રહી શીતળ વાયુ વાયે,
 વૃષ્ટી બપોરે કુંમરૂમ થાએ;
 મૂલ્યાં હિંડોળે નવ સાથ બન્યો,
 હાવો ન લીધો ઋતુનાં સુખોનો—૪૮.
 બાગે હું ભેળાં દિન ગાળું રોજ, ;
 ફૂલો સુરંગી બટમોર્ગરો જ;
 ગુલબાસ સાહેલિ ગુલાબ ગોટો,
 હાવો ન લીધો ઋતુનાં સુખોનો—૪૯.
 અર્જૂન સર્જે વનકેસરો જ,
 નીપો કદંબો ખિલિ દેશ મોજ;
 લીલાં તર છોડ વળી લતાઓ,
 હાવો ન લીધો ઋતુનાં સુખોનો—૫૦.
 આ જાંસમાની ખિલિ પારિજાત,
 ધંતૂર ને સૂરજ ખોરિયાં જ;
 ચંપેલિ ને તન્મનિયાં બફૂલો,
 હાવો ન લીધો ઋતુનાં સુખોનો—૫૧.
 ખિંદૂ પડેછે બરપાણિમાહે,
 ઝાંઝાં ફુંડાળાં પરપોટ થાએ;
 હેરે ન ખોળે પિયુને સુતી ઓ,
 હાવો ન લીધો ઋતુનાં સુખોનો—૫૨.
 રાતેજ રેલે સુકુમુંબ વચ્ચે,
 વર્ષાદયી છેક ભિંજાઈ રસ્તે;
 ચોટેલ ચીરે નયિ નાથ ભેતો,
 હાવો ન લીધો ઋતુનાં સુખોનો—૫૩.

ટાણું મુખવે રહુંછું ઉદાસી,
આખાડિ પાંચેમ બળેવ આ શી;
વ્રત્તો હું પાળું પણ રો ભરોસો,
હાવો ન લીધો કવુતાં મુખોતો—૫૪.

(મંદકાંત.)

અલ્લો રાતાં, રજનિ પડતે, આ ભયંકાર થાએ,
મોટી લાગી, ચમકિ ઉઠુંછું, આગ જેવું જણાએ;
સાચી આગે, બળુ બળુ અરે, ને વળી જોઉં આને,
આરો આવે, છુટું હું મરું તો, મોત તો નાજ આવે—૫૫.
પેલો આવે, ગડડડ ધ્રુમ, ગાજતો હથિઓ જો,
વાયુ વેગે, સકળ ચિજને, દોડિ બેરાડતો જો;
ચારે પાસે, જળભરિત તે, ફરવે સૂંઢ ગાંડો,
તેવો નાથે, મુજમું રસિજો, દેખડાવ્યો ન દહાડો—૫૬.

(ઈંદ્રવજ.)

વર્ષાતણા આ ઉતપાત રોજે,
મોટાં તપસ્વીમત છેક ડોલે;
જેદા સહુ તે પડતા વિચારે,
શા આસરા તે આપના તણારે—૫૭.
જો વાવડીઓ સર ને તળાવ,
પાણી ભરાએ ઉભરાઈ જાય;
પાણી ભરાવ્યું મુજને અનંગે,
પાણી ભરાયાં નથિ લોહિ અંગે—૫૮.

(વસંતતિલકા.)

અત્યન્ત વૃષ્ટિયિ વધ્યો વિરહાગ્નિ જાણું,
 અત્યન્ત અગ્નિ વધવે બિજિ વૃષ્ટિ માણું;
 અત્યન્તવૃષ્ટિયકિ છેક તણાઈ જાળી,
 ઓ પ્રાણુનાથ તુજસૂં નહિં રે મળાયું—૫૯.
 વકત્રારવિંદ કરમાઈ ગયું જળે છે,
 આ જીવહંસ વણુઓય રડી મરેછે;
 આ દેહહોડિ નખળી પવને કુબેછે,
 ઓ બેનિ જહાલિ પિયુને ઘણિ ધીર દેજે—૬૦.

(અનુષ્ટુપ.)

શરદિ આધિથી ગાત્રે, શિયળ તે થઈ પડી;
 સજ્જડ ટહાડિ ને ફીકી, જાણે કરાંત્રુપે ધડી—૬૧.

શરદ્

(વસંતતિલકા.)

ઓ બેનિ જહાલિ પિયુને ઘણિ ધીર દેજે,
 એ વાણિ દાસિ સુણિ હેખકથી ઉઠી રે;
 દેહેજિ તો સજવળી નહિં તે લગારે,
 બોલાવિ તો ન વદિ મૂર્છિત નાર બારે—૧.
 જોઈ દશા અતિસ તે દિન દાસિ રોઈ,
 બોલી ધ્રુજ પ્રથમ હાય હું કાં ન મોઈ;

માથે પડી ધિરજથી લિધિ તે નિભાવી,
તાકીદથી સમજિ બોલવિ વૈદ લાવી—૨.

(ઈંદ્રવંશ.)

સીસી સુંધાડી વણિ વૈદરાજ્ય,
માત્રા અટાડી પછિ નારિ જાગે;
સારી થઈ પંદરએક દહાડે,
તે તો કહૂં દાસિતણે સપાડે—૩.
એવી કરે તે તજત્રીજ રોજ,
ખાઈ કરે નાજ વિજેગરોક;
વાયુ કસ્યો ને રચના ફરી તે,
જોવાયિ બોલી સખિને ફરી તે—૪.
ચૈદો ઉપાયે તનવ્યાધિ કહાડે,
રે ના સમાવે મનઆધિ કાંકે;
ઉપાય થાએ સધળા અપાય,
ધારણું થાએ કારજ એ ઉપાય—૫.
આકારા આ સુંદર સ્વચ્છ શોભે,
ધોળાં કુપેરી લક વાદળાંએ;
અંધાડું કોડે વિરહાગ્નિધૂમે,
આરે ખુણે વાધ કુતર્ક ધૂમે.—૬.
તારા ગ્રહો ને મુઉપગ્રહો હાં,
આકારાગંગાં ના ધરાઈ જોતાં;
એવી સુરોતે નહિં નાથ પાસ,
તીચે હું જોઈ રેકુંછું નિરામ—૭.

જ્યો ભુંડો આ તડકો શરદ્નો,
તેવો ભુંડો નાથવિન્નેગકેરો ;
દીસે સતાવેછ ભલો શરદ્નો,
દીસે નિશાએ નરસો બિન્ને તો—૮.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત.)

જો જો બિંબ તું પૂર્વમાં શુભ કંઈ પીજૂં ઘણું લાલ તે,
થાળી જેવડું મ્હોડું પોડરા કળે, સંપૂર્ણ રોબી રહે ;
ધીમે ન્હાનું સફેદ થાય ચડતાં, આકાશમાં તેહ રે,
હૈડું કોમળ કીરણે નયનમાં, પેસીજ ઠારે ખરે—૯.
રાતે એ શરિ નિર્મળો અમૃતથી; તાજી કરે ઔષધી,
પ્રાણીનાં તન મંન તાપ સમવી, આનંદ આપે વળી ;
એવો એ પણ માહરી બળતરા, જાએ ન ભારી વધે,
દોષો રૂંદે એહને કરમના, લેખો નડે રે બધે.—૧૦.
આહા પેલું ચક્રોર પંખિ ખવિશે કેવું પડ્યું ધીરું છે,
ચાંદાને સુખથી સુધા પિંઈ કરી, ટહાડીજ આંખે જીએ;
આઠે જામ હું વલ્લભાટ કડુંછું, કહારે પડું ધીરિ રે,
ચાંદાને નથિ દેખતી સુરજથી, તોખા થઈ ભારિ રે—૧૧.
પાણીમાં રમણીય મંદ પવને, લહેરો ધિમી ચાલતી,
તેમાં ચંદનિ ખીલતિ શરિલિટી, રોબા અતી ચાલતી;
એ વેળા વળિ હોડિ તે હણુ હણુ, ચાલે ચડાવી સડો,
તેમાં ગાઉં ન નાથસું વળગિને, એસી હું જીવ્યું જળો—૧૨.
આજે માણકઢારિ આ પિયુ વના, જાએ વૃથા બેનરે,
એસી સાથ અગાસિમાં દુઃખ અને, પૌંઆ ન ખાઈ અરે;

ખાગે કૂલનિ વાડિમાં જઈ કરી, ગાનો હું મૂણું ન રે,
મૂળ માણક ઝીલવા સન્નિ કરી, ના ના મલંગે હરે—૧૩.
આજે માછલિ ચંદ્રની અમિ પિધ, મોતી કરે અંગમાં,
તેત્રી ગર્ભ હું નાથની રતિ પિધ, રે ના ધરે રંગમાં;
હાવો લેઈશ કેદિ રે અધરણીકેરો વળી જનમાં,
કૂલાઈશ હું કેદિ પુત્ર જણિને, સંતોષથી મનમાં—૧૪.

(તારક.)

નદિનાં સરનાં નિર થીર રહ્યાં,
મળથી છુટિ આરસથુદ થયાં;
સઘજે સ્થિરતાજ સફાઈ થઈ,
પણ જેવિ હું તો હતિ તેવિ રહી—૧૫.
દરિયો તન્નિ ગર્વ ધિમોજ પડ્યો,
ખહુ થાકયિ ગહાણસું નાજ નડ્યો;
સહુ બંદરકેરિ જીદાઈ મઠી,
પણ જેવિ હું તો હતિ તેવિ રહી—૧૬.
જીથમાં સર ઊપર રોજ રમે,
ખતકો ખહુ હંસ કનોલ કરે;
હિલવે જિભ માછલિઓ રમયાં,
પણ જેવિ હું તો હતિ તેવિ રહી—૧૭.
પુખ પંદિવરો મુરખિંબયકી,
કુમુદી વણિ ફેરવ ચંદ્રયકી;
સરમાં કુલ શોભિ રહ્યાંજ ખિલી,
પણ જેવિ હું તો હતિ તેવિ રહી—૧૮.

ખુલતૂંજ અપોરિયું માલતિ ને,
 પૃથ્વી ભરપૂર સફેત કુલે;
 વળિ કાશતણી દિપતી ચમરી,
 પણ જોવિ હું તો હતિ તેવિ રહી.—૧૯.

(ચામર.)

બાજરી જીવાર કેટલાંક તો કઠોળ ને,
 ભાત આદિ ધાન્ય તે તથાર પાકિને બને;
 પંખિયો કરે કલોલ લૂટતાં અનાજને,
 ગોફણો ઘણી ઉડે જન્મે સુરંગ એતરે—૨૦.
 દેહડી કુલી રમે ન દીસતીજ દેઅડી,
 યાપ લીલ રે પરંતુ નહેસ હૂનિ આ પડી;
 લોક હર્ષ પામતા પિયૂ વળી ચિડાયરે,
 હાય હાય રંગ આ જમ્યો ન દિવ્ય એતરે—૨૧.

(ભુજંગી.)

સવારે કુલો શ્વેત દારે ભિંબાએ,
 ઘણી હહેજતે વાસ આપેછ ભારે;
 અહૂ મોડિ ભીડી કરં આડિયાંઓ,
 નહીં ગાઉં ભેરો અને ભેરવીઓ—૨૨.
 અપોરે દિશા સોભતી જોઉં રંગે,
 કુલોથી ભસ્ત્રાં આડ ને વલિ કંપે;
 ફરી ના દશા છેક ફીકિ હું અંગે,
 મુકો એકલો જીવ તો નાજ અંપે—૨૩.

સમીસાંજરે વન ગોવાળુ રોભે,
સહુ પક્ષિઓ પવતે સાથ બેસે;
છુટી જાય ઇંદ્રી પડે ફીકિ જોભે,
અરે સોડમાં કોનિ તે જીવ પેસે—૨૪.

(ઈંદ્રવજ્ર.)

જોયાં ન સાસુસસરાતણાં મે,
સોસ્યાં સરાધો પિયુએ કુડાં તે;
જોયા નહીં શ્રાદ્ધણને જન્મેલા,
જે દક્ષણનાં બહુ થાય ઘેલા—૨૫.
ગાંઠી થું ગળ્યાં સહિસંગ રંગે,
હોળી ઉઠીછે દિન રાત અંગે;
તેલાં કસ્યાં તોપણ નાજ સીઝે,
આજે દસેરા નહિં મન રીઝે—૨૬.
આનંદ મોટો સહુને દિવાળી,
મારે બળાપો ફરિ રોવું આલી;
મંદીર સર્વે દિપતાં અલીસ,
મંદીર આ આપણું છે મસીત—૨૭.

(અનુક્રમ.)

રમના જોઈને હોડે, આંખૂં ઝોકુજ તોલે;
દીસે નમી ગઈ પીળી, પાકેલાં બાતજોડવત—૨૮.

હેમંત.

(ઈંદ્રવજ્ર.)

ઝોકું ઉડચું ને થઈ જાગતી તે,
 વાતો ચલાવે સખિસાથ નીતે;
 પૂરો કસ્યો કાળ રારદ વળી તે,
 આવે શિઆજો વદિ આવિ રીતે—૧.
 ઝાડો પુલે ને કુંથી ભરેલાં,
 વાઝે કરીને હિલતાં થાંભલાં;
 પત્રે દિસે ઝોસતણાં સુમોતી,
 શોભા સવારે અતિસે હું જોતી—૨.
 બાન્ધો સિમાડે પરિપક્વ શોભે,
 પોંખો પડે તે જન ખાધ હોંસે;
 એડૂ કરે કાપણિ ગીત ગાઝે,
 જેની મઝે તો કહિ નાજ જાઝે—૩.
 જોતાં ક્રોધે તે હરણો વનાંતે,
 રાખદો સુણે કૌંચપિકોતણાં તે;
 જાગે ડુડો દેવ અનંગ એથી,
 બાજેછ મૂને બળિ ના મજેથી—૪.

(શાલિની.)

વાવા માંડી લોકને ટહાડ ઝાઝી,
 થાઝે એવું મૂળને દાઝિ દાઝી;
 જે જે વરતૂ લોકનાં દુઃખ કાપે,
 તે તે મૂને ચીડથી દુઃખ આપે—૫.

મહારેમાટે બેનિ તૂં કહાડ મા રે,
 પેટીમાંથી વચ્ચે તે બિનનાં રે;
 સાડી ચોળી કામળી શાલજોડ,
 મારી તૂને આણુ છે રોજ હોડ—૬.

(આમર.)

હૂનું પાણિ નાહતાં પિતાંજ હૂનું દૂધ ને,
 હૂનિ આહ હૂનિ કાફિ હૂનું ખાતું ભોજને;
 સૂર્યકીર્ણું અગ્નિકીર્ણું ધૂપ અચરો વળી,
 મોગરેલ તેલ દેખિ થાઉછું બળી બળી—૭.
 જાડિ રતણી તળાઈ આસિકાં રજાઈ ને,
 કસ્તુરી લવંગ એલચી જ દાલચીનિ ને;
 ચાટ ચાટુળી દરોખ પીસતાં બદામ ને,
 બાત બાત પુષ્ટિપાક પાન ના ગમે મહેને—૮.
 દૂધધીતણા પદાર્થ સાફરે મળેલ ને,
 જોઈ શાક બાજિ તાજિ રાજિ થાઉં ના મને;
 સેરડી સિતાફળો લિંબુ મુપર હાડિમો,
 જોઈ સંતરાં વળી ચડીજ આવતો ડિઓ—૯.

(છદન.)

વા ફલ ચંદન ચંદ્ર અગાસિ જલાશય આરિક વચ્ચે ધરેણાં,
 એ જનને ગમતાં ન ગમે બહું ઓઢવું ખાતું સુવું દિન રેનાં;
 તોપણ પેલિ કરે બહુ સેવન વર્ચસમાં હુંવાતિ કરે ના,
 શીસયકી કરિ દૂર સહુ પછિ રોઈ વદે પ્રિય પાસે હું રો ના—૧૦.

(અનુષ્ટુપ.)

હુંઠવાતી ધુમાતીનો, ચાજો કાંઈ કસ્યો કહૂં;
સંકોડાઈ દિસે રહાડે, જેવું સાપનું ગૂંછળું—૧૧.

શિશિર.

(શાનિની.)

દાસી આપે હોડવા પસ્ર જારે,
ફેકાદેછે રીસમાં બાધ તારે;
જિંદે તારે છેક હોરાડતી તે,
જિંકાળી જે શાલ જિંચી હતી તે—૧.
જાગે તેની પેહલાં પાછિ લેતી,
એવી રીતે રોજ સંભાળ લેતી;
દાસી બોલે ના થવું આકળાં રે,
બાધ બોલે કેમ સંખાપ આ રે—૨.

(ઈંદ્રવજ્ર.)

સૂઆળિ આ આમડિ કાટિ જાએ,
ચીરા પડેથી બહુ દુઃખ થાએ;
ચાઠાં પડ્યાં છે સધજેજ અંગે,
થાતે હતે તો ચિકણી હું રંગે—૩.
કુપેછ કાયા નયનો તણાએ,
રવાં ઉભાં ને કટિમાં પિડાએ,
વાએકરી આ ચિયરાં ઉડે રે,
હીમેકરી આ ધહં તો બજે રે—૪.

ના ના સુઆલિંગત થાય રોજ,
 ભેટી મુતાની ઘણિ છેજ મોજ;
 વાઝે નહીં ટહાડ પછી જરાઝે,
 નીરાંતની ઊધયિ સૂખ યાઝે—૫.
 નાનાવિધે મુંખન થાય ગાલે,
 હોઠે કુઝે મસ્તક ડોક આંખે;
 ઉછવાસથી ઊંઘ વળે અતીસે,
 આંખો ન દહાડો શુભ એ નસીએ—૬.
 છાતી કુરો ને ઢગરાં મુંજાંધ,
 ના ના પિયૂના કરથી ડખાય;
 સંભોગ મેં ના રગડી કરાવ્યો,
 થંડો ન વાયુ દુર મેં નસાડ્યો—૭.
 સીત્કાર રાખ્દો પિસતાંજ હોઠો,
 થાઝે વળી રે કંકડે મુદાંતો;
 સીત્કાર રાખ્દો સુરતાંતકાળે,
 કહાડ્યા નહીં મૂંઝયિ શીતકાળે—૮.
 જાઝે ધનુર્માસ જમી ન ઝહાણે,
 ધાયું ધનુર્ છે હું તણાઉં ટાણે;
 સંકાંતિ આવી પણ રૂં ઉકાળે,
 ભાગ્યો વિના રૂં શિવરાત્રિ આલે—૯.

(અનુષ્ટુપ.)

ટૂંટિયાં વાજિને સૂતી, ટહાડે ને ખવનેકરી,
 વિલીન અખજનીપેરે, મૂથાઝેલિ મંડી રહી—૧૦.

વસન્ત.

(નાનિંજી.)

વળિ રત બદલાઈ દક્ષિણો વાયુ વાઝે,
 કુલ ખગ ખુણ ખીલે, ખેલ ખેલે સહૂઝે ;
 રતનિ અસર ભારી નારિ ભપેર દીસે,
 તનમન કુંપરંગે નિર્મળાં છે અતીસે—૧.
 પણ પછિ ચિડિ ખોલી દાસિને તે અધીરી,
 જુહું જુહું સમજવી કાં તું પાડેછ ધીરી ;
 વરસ થયુંજ પૂરું રે થયાં બાર લાંબાં,
 રહિ કરવિ હવે તો આત્મહત્યાજ, સાંખ્યા—૨.
 અરરરર શું આ તે આત્મહત્યા ન હોઝે,
 રિખિ રિખિ રિખિ મારે રોજ વીજોગડો રે ;
 ક્યમ મરિં નથિ જાતી લાવિ દે એર મૂને,
 અતિશય પુન સાચે લાગશે બેનિ તૂને—૩.

(ઈંદ્રવજ્ર.)

નીહારમાં વાયુ મેજેથિ થંડો,
 ઝાડોનિ સાથે અથડાઈ મંદો ;
 ફૂલો હિલે થાય સુગંધવાળો,
 બાળે મને ના વધુ શું સુખાળો—૪.
 વહાણે ખગો ગાય બહુ ભમંગે,
 આવી રહે ફૂલઘટા સુરંગે ;
 કુંજે ફરી ના લઈ ખીયસંગે,
 સાલે મને ના ક્યમ સૂળ અંગે ?—૫.

થાકી ગયે તો વળિ બેસિ બાગે,
 બેયો કુવારો ઉડતો ન આગે;
 બેયો ન કૂંજો તડકો સુકાયે,
 બેતી નથી શૂં પરિતાપ સાચે?—૬.
 બેઠો ન દીકો પિયુ આંગણે ને,
 થંડું થએલું ખુબ્ય છંટકાયે;
 બેતો મને ને મુજ સાથિયાને,
 સાથી વના શૂં નયિ ઘેલિ રાને?—૭.

(શાલિની.)

ગૂલલાલા ગૂલાબ મુરકુંદ જાઈ,
 પાસીજતે કેવડે વાડિ છાંઈ;
 જૂઈ આંખાં મોગરો ને બફૂલો,
 બાળે ફૂંકી વાસને અજૂલો—૮.
 ફૂલો રોબેછે કરમ્લીકડાનાં,
 કેસૂડાનાં સાગસામેરકેરાં;
 ખૂલે રાતાં આ બપોર્યાં કરેણાં,
 ખૂણે મારાં તો રડેછે ધરેણાં—૯.
 આરોપાલો મલ્લિકા ધટ ખૂલે,
 આ રો મારો હાલ કે ચર્મ ખૂલે;
 કેવી બહેકે આડુ વેલી લવંગ,
 કેવી ચીડે દેહ આ રે અપંગ—૧૦.
 આંખાઓજો લેકતી આડુ રોબે,
 જૂમે ડાળો ગુચ્છમાં લાલ મોરે;
 ભીંચે સૂરે ગાય કોએલ ડાળે,
 ખાંધી હારો રંગમાં ભૂંગ મહાલે—૧૧.

હાલે રાતાંચોળ આખેરપત્ર,
 દીપે કુંળાં તહાં તમાલે સુપત્ર;
 કુંળે આડે ગુચ્છમાં પોમજે તે,
 ફૂલો જોતાં આંસુડાં ના ખજેરે—૧૨.

(બાલિની.)

ચૂતરસમદમાતો મદં કોકીલ પેલો,
 પળપળ ચુમિ લેતાં સ્ત્રીસું ધાકે ન ઘેલો;
 મધુરસુર મધૂપો ભૂથમાં આ ધુમેછે,
 કમળગરબ હર્ષે ડેડ પેચી ચુમેછે—૧૩.
 કુંકુંકુંકું કરેછે પીક કોમ્બેલ ટૂંઘ,
 ગુનુગુનુગુ ભૂંચો ને કપોતો ધુધૂંજ;
 સુકુપ મધુર મેના કીર કલ્લોલ કુંળે,
 સરવર નદિતીરે સારસો હંસ ચીઝે—૧૪.
 મછ કછ બતકો તે પાણિમાંહે રમેછે,
 ખુશિયિ હરણ-ઘેટાં ઢોર આણે બમેછે;
 વિધ-વિધ કલ મીઠા સૂણતાં કાં ન ફાટું?
 નિરખિ નવલ રોબા રે બળી કાં ન જાળે?—૧૫.

(ઈંદ્રવજ્રા)

કુંળાં નવાં પલ્લવપુકત ડાળાં,
 કપે વળી વૃક્ષ સુપુષ્પવાળાં;
 વેલી ફૂલો મંડપની ઘટાઓ,
 આણેછ પેલા સુરતીવિચારો—૧૬.
 તે પર્વતો વાસિત પુષ્પવૃક્ષ,
 રોબે સુનેરી સુરને પ્રકાશ;

હારો ન ટોચોપર મ્હારિ હાથે,
 રાત્રી જ ટોચો ગઈ બેસિ બાલે—૧૭.
 બેડાઈ પક્ષી કરતાં વિહાર,
 બેતાં ન થાએ દુખ કેસ ધાર?
 દીસે લહેલાં નરનારિ બેગાં,
 થાએ નિશાએ પણ બંદ કાંઠાં?—૧૮.
 દી રંગિ રાત્રી સુખકારિ રમ્ય,
 ભાનૂ મુંઝાળો શરિ શીત રવચ્છ;
 દી લંગિ મારે ચિડતાંજ બાએ,
 રાતે સુતાંતો રડવુંજ આવે—૧૯.
 નાના તરંગો નદિના સરોના,
 મીઠાં જ થંડાં ઝરણા નગોનાં;
 નાના તરંગો દમતા ઉઠે,
 આરો હુનો સ્વેદ તને ઝરેછે—૨૦.
 પાક્યાં ઘઉં સેલડિ રૂ અનેક,
 પાક્યું ન મારું ગયું પાકિ છેક;
 પસંતપૂજા કરવી જ બાવે,
 તોએ ન કાંઈ પિયુ મૂજ આવે—૨૧.
 હોળી ન ખેલી સહિસ્વામિસંગે,
 હોળી ન ગાઈ મુરમા ઉમંગે;
 હોળી ન મે અંતનિ ચોટલી રે,
 લાવું ન કાં આ ધડિ અંતનીરે?—૨૨.
 હોળી ગઈ ને પિયુડા ન આવ્યા,
 હોળીતણા રંગ ન સાથ લાવ્યા;
 હોળી હુલાઈ પણ આ ન હોળી,
 (હવે) મૂજ ન કાં ખી અકુ તેલ ઘોળી?—૨૩.

(અનુષ્ટુપ.)

રોધિ મૂકયું હતું છાનું, પેટીમાંથિ અફીણ ને;
ઘોળી તે તેલમાં રાખી, સંધી જોતિ હતી અરે—૨૪.

(શાદ્દલવિક્રીડિત.)

ટાંણું સાંધિ કુડુંજ રામનવમી આઠેક વાગે નિથે,
ખાલું ઝેરનું તે લઈ ગઈ છુપી રૂરે અગાસી વિષે;
ચાંદાને નમનૌ કરી સુતિ થઈ લાંખી ચતીપાટ ને,
ઊઘાડી મુખ મીચિ આંખ કરથી લેતી હતી ખાલું તે—૨૫.
મૂર્છા તર્તજ આવિને ઢળિગયું ઘોળે સુવચ્છે વિષ,
આહા તું વણ કો કરે પિડિતની સંભાળ તો આ ધરા;
એવામાં પતિ દૂર દેશ ગયલો આવીજ પોંચ્યો વળી,
જાણે આંખથકી પતીજ કરવા સ્ત્રીવ્રતપીડાતણી—૨૬.
ઊઘાડ્યાં ઉઠિ દાસિયે ઝટ લઈ મંદીરનાં ખારણાં,
કેવા દોડતિ ખાધને હરખમાં લો લો સુઓવારણાં;
દેખાઈ ન પથારિમાં ઉડિ ગયે જીવેજ પાછી વળી,
દાસી ને ધણિ બે જણાં લઈ દિવો શોધેછ સાથે મળી—૨૭.
પેસંતાંજ અગાસિમાં રાખકુપે કીકી પડી નારિ તે,
દાસી ને ધણિ ફાળમાં સુમ થઈ ઊભાં રહી જોય રે;
નાથે ધીરજ લાવિને ઉચલિને બહાલીસું બેસીકરી,
ખોળામાં લઈ ફેરવ્યો કર બધે પેલી પ્રિયાને વળી—૨૮.
થોડીવાર પછી બહૂ તજવિજે નારીસું ઊઠો વળો,
શુદ્ધી આવતિ તેમ તેમ નિરખે રૂપાળિ વાંકી વળી;
વીચારે ચિતમાં ઘણું પણ નહોં બોલાય તો તેથકી,
પ્રેમીસ્હોડ-એ સેકથી રસિકડી ઊઠી કળેથી નકી—૨૯.

(માલિની.)

ટક ટક ટક જોએ જોજણાં પ્રેમઅંધ,
 ગદ ગદ ગદ જોલે જોજણાં પ્રેમઅંધ;
 ખરે ખરે ખરે ચાલે આંસુની ધાર અંગ,
 (પણ) કંઈ કંઈ કંઈ ભાસે ગાલ છિપેર રંગ—૩૦.

(ઈંદ્રજી.)

છૂટાં પડીને વળગ્યાંજ પાછાં,
 અંગે ચુમીઓ લઇનેજ રાત્ર્યાં;
 થેલાઈ થેલાં કરતાં હતાં તે,
 જોઈ ગયાં રે ધરમાં ખિન્ન તે—૩૧.
 રાંધી જમાડ્યાં વળિ દાસિએ ને,
 સૂએ સુવાડ્યાં નરનારિ એને;
 ખીજે દિધી તો ખુબ રંગ મહાલે,
 આનંદમાં જે જણ કાળ ગાળે—૩૨.
 સંયોગ દૂકો વરણું હવે તે,
 વાંચી સુણીને સુખિ રોહ હોતે;
 ડાહ્યાં થઈ ને કરશે વિલાસ,
 તેને જ સાચી મુકતીની આશ—૩૩.
 બહાણે ઉડી સાથ ફરે મુખાગે,
 જોતાં કુલો સાંભળતાં ખગોને;
 આવી ફરી તે દુધ ચાહ પીએ,
 વાંચે લખે ને ઘરકામ જોએ—૩૪.
 સાહેબે તો જમવાનું થાએ,
 કાને પિપૂડાં પછિ રોજ જોએ;
 કોટી ફરીને ચુમીઓ લઇને,
 આંખો ઘણી અંચળ મેળવીને—૩૫.

સીવે ભરે ને લખતી હિસાબ,
 મૂઝે ખપોરે પછિ થોડિ વાર;
 ત્રણેક વાગે ઉઠિ કેશ હોજે,
 ઘોઘ પછી તે ઘસિ મ્હોડું લોહે—૩૬.
 પેરે ધણી તસ્તસ કાંચળી જ,
 જે લાલ કાળી લિલિ ને સફેત;
 સાડી તુટી રેશમિ લાંબિ પ્હોળી,
 કાળી પિળી લાલ ગુલાબિ ઘોળી—૩૭.
 શોભે સુનાતી કર પાટલીઓ,
 નંખૂડિયા બેસતિ બંગડીઓ;
 કંઠે બિરાજે મણિયુક્ત કંઠે,
 મોતીતણા હાર રમે સુહૈડે—૩૮.
 ઝીણી સુયાંઈ કરિ હીંગળોકે,
 વસ્ત્રો સુવાસે ભરિ નાખિને તે;
 શૃંગાર એવો જીગતે સજીને,
 જોતાં સુખાપે રસથી ફૂલી રે—૩૯.
 આંખો ઉમંગે પિયુ એટલામાં,
 એસે સુખાગે પછિ સામસામાં;
 બાઈ જીઈ ને ખુલતા ગુલાલા,
 તેની ઘટામાં રમતાંજ કાલાં—૪૦.
 ઘેરે કુલો ને સુંઘતાં કુલો ને,
 ખાતાં સુમેવો જ લિલો સુકો તે;
 દીપે પિંઈને પલિયાં સુમારે,
 ઘેલે સુખે તે હસતાં મુગલે—૪૧.
 વસંત ખીલે બહુ ચાર પાસ,
 વસંત જામે ખુબ તાનસાય;

અતીસ જ્વેર છુટતાં કટાક્ષ,
 ભકાડિ ભેટાડિ જ દે ન લાજ—૪૨.
 નીશા પડેથી પછિ તે ઉઠેછે,
 ધીમે ધીમે આંદનિમાં ફરેછે;
 સાતેક વાગે ધરમાં જઈને,
 વચ્ચો ઉતારિ જમવા જ બેસે—૪૩.
 ગાએ પછી બે લઈ તાન રાગ,
 વાંચે કવીતા રસની મુહાગ;
 એ રીતથી તે ચડિ જૂબ રંગે,
 ઉઠે પછી તો ઝટ તે ઉમંગે—૪૪.
 ઘોળાં ત્રિણાં વચ્ચ જ પ્હરિ બંને,
 જાએ સુવાને ઉલટે પ્રલંગે;
 જાએ છુટી બંધન સજ જોતાં,
 જાએ છુટી બંધન સજ જોતાં—૪૫.
 આજોરતાં તે લજગી જ મૂઈ,
 આરા અને આરિ વદે તુટું ઈ;
 પાછા ઉઠીને જુબ આંધિને તે,
 બંચે દમ કોટિ ફરેછ હેતે—૪૬.
 બાહ્યોપચારો ફરિ લેઈ પ્હેલાં,
 સંગ્રામ માંડે પછિ મોટ પેલાં;
 નાના પ્રદારે રમતાં રસીલાં,
 એતે પછી જુબ જણાય દીલાં—૪૭.
 આંખો મિચાએ બહુ હહેર આવે,
 મ્હોડું હસતું રહિ થેલું જાએ;
 વાંમો અને મૂળડું જુબ કોટે,
 બાહ્યો છુટેલા વિટલાય ગાણે—૪૮.

ચૂમી કરીને પછિ હાથ નાખી,

ઉધિ પછી બેઠે નિરાંત રાખી;

પ્રીતીજ આનંદ સુખાળ શીત,

એવો બિજોતો અહિંયાં નથીજ—૪૯.

(અનુષ્ટુપ.)

એ પ્રમાણે સુખી જોડું, આનંદો ઉરમાં ભરે,

ઋત ઋત તણા રંગી, કામ કલ્પોલને તરે—૫૦.

દંપતી સાંબકેરી તે, સેવા રોજ કરે ઘણી,

માને પાડ વળી ઝાઝા, ગાઈ ને સ્તુતિ તેતણી—૫૧.

સાંબસ્તુતિ.

(ગીતિ.)

આહા આ શી લીલા, લાહી લાલા લખી સમજ લાખો

આતુરિ હાપણ રાડતી, અનંત એવો પ્રપંચ છે આખો—૧.

ઋત ઋત બદલાબદલી, બાહ્યાંતરમાં રહી રસે ખૂલી

ચુણુ ગંભીરા રસિયા, ગાતાં જમ્યે બની બગો ભૂલી—૨.

રે આ નંદવર રંગી, મંડપ રચના સુરંગિ આ તે શી?

નવરસ મ્હસ દરસાવે, ભાવે શિક્ષા મળેજ જેમાંથી—૩.

પાતાળે સહુ શોભે, ધાતુઓના થરો ઘણે રૂપે

યુગાંતરનાં પ્રાણી, ઉદ્ભિજ સંઘાં બનેલ પર્યતર તે—૪.

પૃથ્વીપર સહુ શોભે, ઝાડ જનાવર ઘણાંક માણસ જ

નદિનાળાં સરે સિંધુ, પહાડો ખીણો વિશાળ મેદાન—૫.

આકાશે સહુ શોભે, સૂરજ તારા ગ્રહો ઉપગ્રહ ને

કેતુ પ્રકાશ ન્યારા, વાયુ હવા ને ખગો બહુ બહુ તે—૬.

અતિરાય તાપે ખાકે, ધામે ઢાકે નુરે દિકાસે ને
 ઝાડે ફુલ ફળ ઝૂમે, ગ્રીષ્મઋતુ તે રસજ આપે રે—૭.
 વિજ ગર્જન તોફાનો, પાણી પાણી બધી જગામાં ને
 લીલોતરિ જિવજંતો, મૃતક સજીવન કરે જ વર્ષા તે—૮.
 સ્વચ્છાકારા રાશી ને, ધાન્યો પાકેલ એતરે જોય
 જળથળ નિર્મળ સઘળાં, જનંતન મનંધનં શરદ્ વિસે સોય—૯.
 કુંઠ કુંઠ વધતી ટહાડે, ધાન્ય કપાએ નિરોગિ રંગે જ
 પીપળપાન ખરેથી, ઓસ પડેથી જણાય હેમંત—૧૦.
 અતિરાય ટહાડે વાએ, કુંવાતે છે તને તર પ્રાણી
 ઘી ટૂંકા નિરા લાંખી, ખાવે પીવે મઝો શિશિર જાણી—૧૧.
 શીતળ સુગંધ વાયુ, કલોલિ પંખી લતા નવલ ફૂલો
 રાગ વસંત હિડોળો, 'સહુએ આણે વસંત ઋતુ ફૂલો—૧૨.
 પ્રીતિતણા તે ઉભરા, મુખહાસ્યે ચપળ ચક્ષુ ચળકાટે
 હર્ષ કુલેલે હૈડે, મ્હોટું જણાતે તને તુટું ભાખે—૧૩.
 હાસ્યતણા તે ઉભરા, દાંતો કહાડે કુંઠ સજળ આંખે
 કૂંટિ ઉમળકે કપાતું, પેટ, ડખાયે જણાય છે ગાલે—૧૪.
 શોકતણા તે ઉભરા, આંમૂ લાળે લિંટે બહૂ નિસરે
 કંકડું ભરેલે કોડે, કુકણકણાએ ઉભે નિમાળેરે—૧૫.
 ક્રોધતણા તે ઉભરા, ઝોળા કહાડે પિંસે ઘણા દાંત
 જાંચે જાડે શખ્દે, કપાળ ખેચે ઉભા કરે હાથ—૧૬.
 ઉત્સાહતણા ઉભરા, ઉંચકાએલે તને શુરે મોટે
 ધીરી સાવધ નજરે, ને ભારેખમ મુખે ખુલે હોઠે—૧૭.
 ભયકેરા તે ઉભરાં, ધ્રુવતી દેહે મિચાતિ આંખે ને
 ધનધન ધાતિ ધયેથી, કુસકાં ખાતાં લુલે જ પાગે રે—૧૮.
 કંટાળાના ઉભરા, કરચલિ વાળે મુખે છિછી બોલે
 આંખ મિચાએ ધૂળે, પાછેહઠતે રાશીરથી ત્રેરે—૧૯.

આશ્ચર્યતણા ઉભરા, ડોકું હાલે ઉતાવળે રાખે
 જાચી કરતી આંખે, પછી થયેથી તટસ્થ પડી ધીમે—૨૦.
 રામથી સમતા ઉભરા, ગરદન નાખે નિરાંતમાં સ્કંધે;
 નીચી નજરે જોએ, સંકોચાંતે તને ભિતર થડે—૨૧.
 એ પરમાણુ નિત્યે, તું ને તારી જુદી જુદી રાક્ષી;
 રૂપ અનેક ધરીને, નાચે ગાએ કરાવવાસકતી—૨૨.
 માણસઅર્થે સંધૂં, સર્વ પ્રસંગે મુતીતિયે ચાલે;
 સુખદુઃખ સમાન માની, જ્ઞાન રસે તે સુમુક્તિયે મ્હાલે—૨૩.
 જલરે તારી ઇચ્છા, આવી સંધે જણાય છે યાર;
 કાં ના ભક્તી કરિયે, જોઈ રંગો શરીરમાં પહાર—૨૪.
 જય જય જય જગજીવન, તારે નામ જ સદા કુડું સાચે;
 જીગલ સ્વરૂપ સાંખ્યા, શુભ દર્શનથી જિવો જરૂર રાચે—૨૫.

નીતિ.

(દોહરા.)

સિંહણ બુખથી જો મરે, તોય ધાસ નવ ખાય;
 પતિવ્રતા મદને મરે, પરપાસે નવ જાય—૧.
 મેઘ વીજ વાયૂથકી, ડોલે નહિ ગિરિરાય;
 આધિઆધિઉપાધિથી, વ્રતાજિ ચલિત ન થાય—૨.

રખારીની સાથે જવાસારે રખારણુના કાલાવાલા.

(રાસડો.)

સાચે તું લે જોલીડાં સાચે તું લે મને,
 નહીં તો આ જીવડો જાયરે તાહોલીયા—૧.

- ચોરણો કડલગ વહાલીડા માથે તો કાળિયું,
 દીલે કડીયું ને પંગે જોડા નાહોલીયા—૨.
 ધાભજો ઓઢ્યો વહાલીડા સૂંઝાજો ધાભજો,
 ધાભજો ઓઢીને આવું સાથરે નાહોલીયા—૩.
 ફૂવાડી તે વહાલીડા લાંબાં હાથાને ખભે,
 રાખી બહુ કાપવા ડાળાં નાહોલીયા—૪.
 પાવાને ખોખ વહાલીડા દોહવાને હાંડલું,
 ખભે ટંગાવ્યાં ભલાં દીપતાં નાહોલીયા—૫.
 લોટું ચક્રમક વહાલીડા ગૂંજમાં ખીલડાં,
 સામેરનું રૂંડ તમાકુ ટુંકવા નાહોલીયા—૬.
 ચીપીઆ સોયા વહાલીડા કાંટાને કાઢવા,
 પીળા ડોળાના કાળા રંગના નાહોલીયા—૭.
 લીધી તે ડાંગ વહાલીડા લીધી કર ડાંગ જે,
 ફેરતી ખડંગ કહું ચાલતાં નાહોલીયા—૮.
 છેડલે બાંધ્યાં વહાલીડા ડુંગળી ને રોટલા,
 ચપટીઓ ભાંગ્યની મૂંઘે નાહોલીયા—૯.
 બચ્ચાં ખભે વહાલીડા વ્યાણલ નવાં તે વળી
 ચાલે આગળ સહુ ટોળું નાહોલીયા—૧૦.
 બધાંઓને વહાલીડા સાથે તું રાખતો,
 વાંકો કચ્છા રા મને નાલે નાહોલીયા—૧૧.
 ડુંગરાપર તું વહાલીડા ધરમાં હું એકલી,
 બેઝને જૂદાં રેવું એ ખોટું નાહોલીયા—૧૨.
 મેહુલો વરસે વહાલીડા ગાજે ને ગડગડે,
 વીજળી ચોપાસ ભે લાગે નાહોલીયા—૧૩.
 એકલો જાગે વહાલીડા દુખી તું થાય ને,
 જાયા રેહ આપણા જીવડા નાહોલીયા—૧૪.

ઘોલકી રૂડી જહાલીડા ડાંગો ધાબળાથિકરી,
 માહે રમીશું ઉંચે રંગમાં નાહોલીયા—૧૫.
 હમણાં તો નથ જહાલીડા છોર કો આપણે,
 છોર થયેથી રેવું ધરમાં નાહોલીયા—૧૬.
 અબળાની હોંસ જહાલીડા પૂરી તૂં પાડની,
 ફરી સોમાસું આપું નાવે નાહોલીયા—૧૭.
 ઘણીએ ઝોક જહાલીડા ગામોને ગોંદરે,
 દીકી પણ ડુંગરા ન દીકા નાહોલીયા—૧૮.
 જોવું રૂડું જહાલીડા રૂડું તુજ ખોલવું,
 ભમવું રૂડું ને રૂડું આપું નાહોલીયા—૧૯.
 હાંકવું રૂડું જહાલીડા રૂડું તે કાપવું,
 રૂડું દોવું ને રૂડું પાવું નાહોલીયા—૨૦.
 રાતો રડાં જહાલીડા રડા તે ડુંગરા,
 કે દી હું દેખું પછી કેહની નાહોલીયા—૨૧.
 પાણી બહુ વેહ જહાલીડા માઠી ઘોવાયરે,
 લીલા આરાને ચરે બકરાં નાહોલીયા—૨૨.
 સાથે ખાવા જહાલીડા ખેસીને રોટલા,
 વચ્ચે તે દૂધ દોહી પીવાં નાહોલીયા—૨૩.
 લાગૂં તુજ ખાવ જહાલીડા લાગૂં તુજખાયરે,
 રાખા સોમાસે મને સાથરે નાહોલીયા. ૨૪.
 નરમદલમાં જહાલીડા આવે જો આંકડી,
 સાથે લે રાંકડી છે, આખડી નાહોલીયા. ૨૫.

નર્મકવિતા.

ખંડ ૭.

વિવિધવિષયસંબંધી.

વનવર્ણન.

(દોહરો.)

યજને હામે જળ કરે, વળિ થળ જળને હામ;
ભેગાંનાં જૂદાં કરે, જૂદાં ભેગાં રામ—૧.

(ઈંદ્રવજ્ર.)

જાણીશ મા કે કદિ જુલું તૂને,
લાગે ભયો ને દુખ થાપ મૂને;
ચીડાઉ ભારી વળિ દેહધર્મે,
તોએ હું પાછો ભળું ભડિતમર્મે—૧.
તારે ગમે તો સુખ પાછું આપ;
તારે ગમે તો દુખમાંજ દાખ;
તારો ગયો જો કદિ છેક ખાર,
મારો વધ્યોછે નકિ જાણુ ચાર—૨.

પહેલાં ઘણો તે રસ જે ચખાડ્યો,
 તેનો મને તો ગળકોળ લાગ્યો;
 પાછો ન પામ્યે હડથી કદાપી,
 તોમ્મે હું રાજી રહું ગૂણુ ગાઈ—૩.
 સંયોગકેરો ફરિ સૂખ નાવે,
 તોમ્મે વિયોગી ખમું દુઃખ ભાવે;
 કાંકે દિધું એ પણ મૂળ વારે,
 મારે ઉગારે મન જેમ ધારે—૪.
 તારાં ચરિત્રો ખુશિથી હું ગાઈ,
 સંતોષિ એમાં બહુ નિત્ય થાઈ;
 લીલાનિમાંહે મન મેળવું કે,
 તુંમાંજ ભેળ્યું સમજૂ ખરું રે—૫.

શીયાળામાં.

કેવાં દિવે જે સહુ ખેતરો જે,
 લીલાં પિળાં નૂતન ભાતથી તે;
 કોણે ગલીઓ ખુબ છે બિછાવ્યો?
 જેની પટ્ટીએ જરને લજાવ્યો?—૧.
 છોડો નમેલા કણથી ભરેલા,
 ગર્ભે પુરે કષ્ટિત જેમ બાલા;
 જેએછ તે વાટ જ દાઈકેરી,
 જેઓ થઈ છે હરખાઈ લેરી—૨.
 ઊભૂં કુડું ખેતર ભવારકેરું,
 જોતાં રસેથી દિલ થાય ભીનું;

શોભે ઉભા મારગ આરપાર,
 બેપાસ છોડે ધૂમતાંજ વાર—૩.
 હીઆ સુડા લીતર ફાંગડાઓ,
 કાબેર ચક્ષી રિડ જીવજંતો;
 ઉપેર નીચે ધૂમતાંજ રંગે,
 તે જોઈ કોને નહિ ખૂશિ અંગે—૪.
 આનંદમાં એકુત બેસિ માણે,
 ફેકે ભુંડી ગોફણ પંખિ ભાણે;
 ટાંપી રહીછે બિંદુ ચોભણી જો,
 મક્ષી છુટે અંત ઉમંગથી જો!—૫.
 કાપે અનાજો વણિ એકુ કોઈ;
 ગાએ જ ગીતો શુભ રંગ જોઈ;
 ઉઘોગિ સાચા જ નિરોગિ રાતા,
 થાએ નહીં કો દિ મદેયિ માતા—૬.
 ધત્રે ડરયાં આકળ બિંદુ સોએ,
 મેદાન સંધૂ થયું બીતું જોએ;
 કેવું મળેનું ફરવું પ્રભાતે,
 લાગે જનોને ખુશ છે હવા તે—૭.
 વાએ ઘણી રહાડ સવાર સાંજે,
 એકુ ઉંકાળા પટ કાંચિ લાપે;
 બેસે કુંડાળે ફરિ સાંપણી ને,
 આએછ મોખો પછિ પાડિને તે—૮.
 વહાણે ચઢેનો અમયાજ દીડો,
 લાગે રવી ધૂમરમાંથિ મીઠો.

રોબી રહેછે વન તેમ સાંભે,
 ખહો સુનાના ઢગ જેમ બાસે—૬.
 વાગ્યે ઘણો જોરથિ વાવરો ને,
 કુંચે ઘણાં ઝાડ જનાવરો ને;
 ઝાડોતણાં પાન ખરી પડે તે,
 જોતાં દિલાસો દિલને મળે રે—૧૦.

ઉનાળામાં.

(માનિની.)

સરસ પવન ટહાડો મંદ વાસીત આવે,
 સકળ વસતુ અંગે હોસ આનંદ લાવે;
 વન ઉપવન સંધાં દીપ્તતાં રમ્ય રંગી,
 નવલ જ અનુરાગે પ્રાણિઓ છે ઉમંગી—૧.
 વિધ વિધ વિધ રંગે ફૂલડાં રોબી પહેકે,
 ઉંચિ નિચિ ઘટ પત્રે વેલિયો ખૂળ હેકે;
 મધુરરસકળો તે સર્વને પાસે તેડે,
 વણિ મિહું પંચરંગી પંખિયો ગાય કોડે—૨.
 વિવિધ ફૂલલતાએ ખૂલતા માંડવાઓ,
 તરુણ તરુતણો છે ડોલતા છાંયડાઓ;
 હરખથિ નર માદા પંખિ જૂને હિંડોળે,
 મધુરસ સુખ તે લે બાગ્યશાલી જ હોએ—૩.
 પરવતતણિ ટોચે મોર કોએલ આંખે,
 મધુર રવ કુરે છે ધન્ય સાદે જ લાંબે;

સૂત તડપર તાજ મોરતા ગુચ્છમાં તે,
 મધુકરજીય ધૂમે હર્ષ પેલાઈમાં રે—૪.
 દિવસ મુરખિ મારે કૂંમળે સૂર્યતાપે,
 નિરમળ શરિયોગે રાત તો રમ્ય લાગે;
 સરસ પુલ્લ પરાંગો ડામડામે જા બાડે,
 નિરખિ સકળ તૂંમાં ભાવથી શો ન જુડે—૫.
 અતિસ ગરમ કીર્ણ સૂર્ય સંચે પ્રકાશે,
 મૃગજલ બહુ ભાસે ક્ષારવાળી જગાએ;
 સખત હુ વરસે ને સોદિશા શૂન્ય થાએ,
 નદિસરવરકેરાં પાણિ મૂકાઈ જાએ—૬.
 બહુ ડર ઉપજાવે એતરો તો તપેલાં,
 ધર સુકિ કરવા તે રે પ્રવાસો ન રહેલાં;
 અતિશય ક્ષિકાશે વાદળી તાપ લાવે,
 અમ સહજ કરતાં લોક થાકીજ જાએ—૭.
 ખુબ લટકતિ આંખે લીસતી કેરિઓ ને,
 અવર ફળ ઘણાઓ દે રસો મિષ્ટ મોને;
 હરિત ગુરુ તરુઓ રોબતાં પાતરાંથી,
 મુખ સરવ જિવાને આપતાં છાંયડાથી—૮.
 પરવતનિ તળેડી તેથિ યોડેક દૂરે,
 મુણું અટકતિ ગાતી કુજ ધીમેજ સૂરે;
 સરખિ મધુર ચૂ ચૂ કૂપસાંગિ વાગે,
 છરર પડતું પોણી નિર્મળું રમ્ય લાગે—૯.
 ચરિ કિરિ વળતું તે પાછું ગોવાડું જોઈ,
 કુડું કરતુંજ બે બે ટોણું પેઠાનું જોઈ;

વળિ-રમણિય જોઈ થંડ દીનાંત સીમા,
રસ પિઠ બનિ કેદી રે સમું પોકળીમાં—૧૦.

ચોમાસાંમાં.

(નંદાકાંત.)

તૈયારી છે ચુપચુપ કહે કાગડાઓ નકીબ,
સંધૂં દીસે પવન ત હિજે શાંત રૂં ગભીર;
શોભા વર્ણું શું હું અટ પછી મેઘરાજ પધાસ્ત્રા,
વૃક્ષાદિએ હરખથિ નમી સ્વસ્તિ રાખે પુકાસ્ત્રા—૧.
કેવો થંડો પવન અતિસે જોરમાં આવતો રે,
ઓ આ આવી અડપથિ બહુ વાદળી કાળિ જો રે;
આહા કેવું પડું પડું કરે ધોર આકાશ ભારે,
ઓહોઃ આઓ ખુબ તુટિ પડ્યો મેઘ મોટીજ ધારે—૨.
ચારે પાસે વિજળિં ચમકે ઊપરા ઊપરે,
ગાજી રહે ગરજનથકી રાત આખું વળીરે;
બાષો સિંહો અતિસ તડકે આડ મોટાં પડે રે,
જોતાં ત્રાસે પ્રથમ નિકળ્યો તે પ્રવાસી મરે રે—૩.
જોગી ખીજા જન હું સરખા કષ્ટ જોને પડેલાં,
તેઓ રાતે લવ નવ બિહે જોઈ ઉત્પાત ઘેલા;
જોગી હવે ચિંતન કરતા સન્નિવેદનંદનું ને,
હુઃખી અસાઃ મરણ ઇછતા મુક્ત તે રંગ જૂએ—૪.
ચાલ્યાનએ ગડ ગડ ગડી આ ભડાકા-કડાકા,
વીજો ચમકે જળ ખુબ પડે વાણ દેતા તડાકા;

વાંસો ફૂટે તડ તડ ફરી રાત થાએ કુરાળ,
 ઓયો વીના સરવર તટે ખૂમ પાડે મરાળ—૫.
 પહાડે મોરો થન થન કરે મૂર ઊંચૂ લઈને,
 આંખા ડાળે કરતિ રૂઢિયા ખૂબ કોચ્છેલડી તે;
 દાદૂરો તે સરવર વિષે જોલતા કૂટતા ને,
 ખીએ તોએ પય પય કરે આકળા સાતકા તે—૬.
 પાણી પાણી સકળ વનની કુંજમાંહે મચે ને,
 પહાડી ભૂમી ચક્રચક્ર બને સાફ ધોવાઈને રે;
 થંડી મીઠી અનુકૂલ હવા થાપ તાંહાં પછીરે,
 દદો જાએ દરદિજનનાં રમ્ય પાણી હવાએ—૭.
 એડૂ લાજો શરિર ભિન્નવી જેતરે કામ કર્તી,
 જેતે થાએ શરદિ ગરમી થોડિ રે અન્ય કર્તી;
 આહા જોતાં બહુ નવ નવા રંગના જીવજંતો,
 થાએ ડાહ્યો રમજીવજંતી જીવ મારો નચંતો—૮.
 પહાડો લાગે રમણિય બહુ છેક જંગાલિ લીલા,
 કોઈ ભૂરા ધુમરથ કે તો કોઈ આઝાજ લીલા;
 જોયે જોઈ પંચવત ચંડી તો ધણાં અભ રંગી,
 નીચે જોઈ ભરપુર મુલ્યાં ઝાડનાં સુંડ રંગી—૯.
 આડો જાતો બહુ પવનથી મેઘ જોયેયિ જોયો,
 એતો લાગે ધુળ ઉડિ રહી વા દિસે ધૂમ ગોરો;
 સિંધૂ પહાડો તડ નભ સહુ એક રંગે મળ્યાં રે,
 માટી રાતી ભિનિ ભિનિ અંતે ધાસ લીલાં ભિનાં રે—૧૦.
 જોયે તર્તો વિધ વિધ કહૂં શોભતાં વાદળાંઓ,
 આકારે જે તડ પશુ જિવો પંખિ જોવા ધણાંઓ;

વળિ રમણિય જોઈ થંડ 'દીનાંત સીમા,
રમ પિઠ બનિ દેકી રે સમૂં પોકળીમાં—૧૦.

ઓમાસાંમાં.

(મંદારકાંત.)

તૈયારી છે ચુપચુપ કહે કાગડાઓ નકીળ,
સંચું દીસે પવન ન હિલે શાંત રૂડું ગભીર;
શોભા વણૂં શું હું ઝટ પછી મેઘરાજા પધાસ્યા,
વૃક્ષાદીએ હરખથિ નમી સ્વસ્તિ રાખતો પુકાસ્યા—૧.
કેવો થંડો પવન અતિસે જોરમાં આવતો રે,
ઓ આ આવી ઝડપથિ બહૂ વાદળી કાળિ જો રે;
આહા કેવું પડું પડું કરે ધોર આકારા બારે,
ઓહોઃ આઓ ખુબ તુટિ પડ્યો મેઘ મોટીજ ધારે—૨.
ચારે પાસે વિજળિ ચમકે ઊપરા ઊપરીરે,
ગાજી રહે ગરજનથકી રાત આખું વળીરે;
બાધો સિંહો અતિસ તડુકે ઝાડ મોટાં પડે રે,
જોતાં ત્રામે પ્રથમ નિકળ્યો તે પ્રવાસી મરે રે—૩.
જોગી જીજા જન હું સરખા કષ્ટ જોતે પડેલાં,
તેઓ રાતે લવ નવ બિહે જોઈ ઉત્પાત ઘેલા;
જોગી હર્ષ ચિંતન કરતા સન્નિવદાનંદનું ને,
દુઃખી અસાઃ મરણ ધાંજતા મુસ તે રંગ જૂએ—૪.
આલ્યાજાએ ગડ ગડ ગડી આ બડાકા કડાકા,
વીજો ચળકે જળ ખુબ પડે વાણુ લેતા તડાકા;

વાંસો ફૂટે તડ તડ કરી રાત યાએ કરાજ,
 ઝોયો ચીના સરવર તટે જૂમ ખાડે મરાજ—૫.
 પહારે મોરો થન થન કરે ગૂર ઊંચું લઈને,
 આંખા ડાળે કરતિ ટુકડા ખૂણ કોચ્છલડી તે;
 દાહુરો તે સરવર વિશે જોલતા કૂટતા ને,
 ખીએ તોએ પપ પપ કરે આકળા ચાતકા તે—૬.
 પાણી પાણી સકળ વનની કુંજમાંહિ મચે ને,
 પહાડી જૂમી ચક્રચક્ર બને સાફ ઘોવાઈને ;
 ચંડી મીડી અનુકૂલ હવા થાપ તાંહાં પછીરે,
 દર્દો જાએ દરદિજનનાં રમ્ય પાણી હવાએ—
 એડૂ લોહો શરિર ભિંજવી એતરે કામ કર્તી,
 જોતે થાએ રારદિ ગરમી થોડે રે અન્ય કર્તી
 આહા જોતાં બહુ નવ નવા રંગનાં જીવંતો,
 થાએ ડાહ્યો સમજણુથકી જીવ મારો નચંતો—૮.
 પહાડો લાગે રમણિય બહુ છેક જંગાલિ લીલા,
 દોઈ ભૂરા ધુમરચક્રે તો દોઈ આગાજ લીલા;
 જોએ જોઈ પરવત ચડી તો ઘણાં અમ્મ રંગી,
 નીચે જોઈ ભંરપુર ખુલ્યાં બાડનાં જુંડ રંગી—૯.
 આડો જાતો બહુ પવનથી મેઘ જોએયિ જોયો,
 એતો લાગે ધુળ ઉડે રહી વા દિસે ધૂમ ગોટો;
 શિંધૂ પહાડો તડુ નભ સહુ એકે રંગે મળ્યાં રે,
 માટી રાતી ભિનિ ભિનિ અને ઘાસ લીલાં ભિનાં રે—૧૦.
 જોએ તર્તો વિધ વિધ કહું શોભતાં વાદળાંઓ,
 આકારે જે તડુ મથુ જિવો પંખિ જેવાં ઘણાંઓ;

કાણાંવાળા ધું ધું ધું ધું ધું ધૂં વાંસ પોલા કરે રે,
 તેનો કુલ્યે પ્રિય કરણને ખૂબ લાગે ખરે રે—૧૧.
 કો કો કામે કુંગરપરથી ઘોઘ મોટા પડે રે,
 જેમાં રૂડા સુરજ ફિરણે રંગ આઝા બને રે;
 એને જોતાં અચરત થઈ કાં ન તૂને રતવું રે,
 ઘો ઘો ઘો ઘો મધુર સુણતાં કાં ન હોરે સુજી રે—૧૨.
 જહાણે સાંજે રૂડું ધનુષ જે આસમાને જણાએ,
 જોતાં તેને નિરભય તરે કો ન આનંદમાંહે;
 થાએ જોતાં નદિ ભરપુરી કેમ ના મંત મોટું,
 સૂણે પાણી ખજ ખજ થતું કેમ ના સહેજ લોટું—૧૩.
 હોડી ચાએ છર છર કરી કાપતી પાણિને ને,
 જેથી બાંધ્યા પવનચક્રિ આ તોય કૂને મડો તે;
 બારા વાળી નનિ રહિ જુઓ બાજુ પાણીભણી રે,
 સંધ્યા કાળે તટ નિરખવું મોજ આહા ધણી રે—૧૪.
 શોભે કેવાં બહુ ખડ અને ધાન્ય તે ખેતરોમાં,
 ઝાડો લીલાં વિવિધ ફુલડાં વંત ને વાડિઓમાં;
 મીઠાં ખાસાં સરવરતણાં નીરતો નિર્મળાં ને,
 મેદાનોમાં હરણુ બકરાં ગાય ઘેટાં ચરે રે—૧૫.
 આકાશે તો ચક્રચક્ર થતો શ્વેત વાગો સંજ્યો રે,
 તારાઓ જે મુઝઈ રડના શોક તેણે તળ્યો રે;
 પીડાતો તે અતિસ કમળે ચંદ્ર સારો થયો ને,
 પાવા માંડી ફરિ મિઠિ સુધા ધન્ય તેણે સહૂને—૧૬.
 રતિ ચાંદો અધવચ કરે થંડ આકારમાં ને,
 તારા સંઘા અળકિજ રહે ખૂબ ગંભીરતાએ;

રાખ્તો લાગે દુરથકિ થતા માછિના મિષ્ટ કાન,
વાયુ આવે ફરફર વળી એ મગ્ગો કાણુ જાણે !—૧૩.

(૫૬.)

પ્રેમચંદાની પલીહારી રે, રસીક જન સોએ; પીએ
અમૃત તો તરનારી રે, અંશી જન હોએ. ટેક. ચંદા મળે
હવે માહેર રે, ફરવી તે કોતી આરા; જળજળથી છુટકો
થશે રે, પીજી અમૃત હોસે હાસ રે—અંશી૦ પીએ૦ પ્રે૦
પી૦ ૧. એ અમૃત એવું બાપિ રહે રે, તનમન ભરપૂર થાય;
ખાણીતર આનંદમાં રે, સહુ તાપ સમૂળા જાય રે—અંશી—૨.
રૂવે રૂવે ચંડક પહુ ઝરે રે, હરથી આંખ મીચાય; ચંદા
ચરીત સંભારતાં રે, મેજ સૂચથી જીવાય રે—અંશી—૩.
સ્વપ્નમાંહે ફરી જો રસું રે, શુભ રંગ ચંદા સાય; રસ ધૂંટડે
પી પીપિ થઈ રે, છાતી સરસી સલૂણી જાતરે—અંશી—૪.
ધોર નિદ્રા ફરી જાગું તારે, સત્ત ગુણી સોહાઈ; ચંદા ફરી
તીહાજતાં રે, બનુ સચ્ચિદાનંદ શું ગાઈ રે—અં—૫.
ચંદા નર્મદ તે એક જગે રે, પામે પરસ્પર જાય; રંગે રૂપે
એ સગી ખડા રે, ખૂબ અનુપમ રસમાં સોય રે—અં—૬.
ચંદાનર્મદ પછી એ તહી રે, એકજા ખીજ દેખાય; જે
પિગળી ગંગા જન્યું રે, જેમાં ખીજાં પ્રેમીજનો ન્હાય
રે—અં—૭.

સરદ પુનમની રાત.

(ગરબી.)

હો બેહેની સાહેલડીરે સહુ ગરબા ગાધયે, હાં હાં રે
 સહુ ગરબા ગાધયે. ૧. વળી હરી ચરિત ચલબેલડીરે
 સખિ પ્રેમે ગાધયે, હાં હાં રે સખિ પ્રેમે ગાધયે. ૨. ખૂબ
 ખીલી સરદની રાતડી રે રંગ ભરી ભીની છે, હાં હાં રે
 રંગ ભરી ભીની છે. ૩. જીવો ગભિર ગગનની ભાત-
 ડીરે ભલી ભૂરી ખીલી છે, હાં હાં રે ભલી ભૂરી ખીલી
 છે. ૪. ભેઈ ચંદ્ર નખેતર છાતડીરે ઠરી સુખે કુલેછે,
 હાં હાં રે ઠરી રસે કુલેછે. ૫. નંદિ નિર પરવતની વાત-
 ડીરે શી હરખ હસેછે, હાં હાં રે કેવી હરખ હસેછે. ૬.
 કુમુદાદિક કુલ ભાતડીરે ખુલિ રત રહેછે, હાં હાં રે ખુલિ
 રત રહેછે. ૭. સખી રાગમસ્ત બની ઘેલડીરે, ગુણી
 ગોવંદ ગાધયે, હાં હાં રે સખિ ગોવંદ ગાધયે. ૮. થઈ
 નિરમળ રંગની રેલડીરે હવે લાહણી લાહિયે, હાં હાં રે
 હવે લાહણી લાહિયે. ૯.

વસંતઋતુ.

(હોરી.)

ખલખાલા ખૂખી ખીલીરે, ફાગે ફૂલતી ઋત રમી. ટેક.
 નવલ લલીત વેલી ફૂલો રંગીન, ભાતની ધાટડી ધાલીરે;
 ગોરી ગુણધારી ધણી ઊપકારી છે તનુ ખીમળવાળીરે, ફાગે ૦

૧. ભ્રમરકુચેલ પીકસહ માલિણી, મોહિની સૂરની સૂરીરે;
રાગ રસ દૂલી આનંદથી ગૂલી સર્વ જગે સુખ નૂરીરે,
કાગે ૦ ૨. નરમદ બાલ છે સલૂણી સાધવી નીતિહયે
અસવારી રે; સુજીવનકારી વસંતની નારી, રેલડી રંગની
બારી રે, કાગે ૦ ૩.

વસંતકવુ.

(હારી.)

ફૂલો ફૂલથી કાગ—ગીતડાં ગાની રસાળાં—ફૂલો ફૂલથી
કાગ, ખુલ્લો ખૂબ સુખાગ, રમ્યો રંગથી માગ, મર્યો મ-
સ્ત સુરાગ, ખર્યો શોક અયાગ, વર્યો બહુ અનુરાગ,
ખીન્ને આવો ન લાગ, ગીતડાં ૦ ટેક વેરાવિષે નવ લે-
રા ઉણરે, વેરાવિષે નવ લેરા ઉણ, નવરંગી ઉમંગી ખા-
લા. ફૂલો ૦ ગીતડાં ૦ ૧. નીચે ફૂલો ને ઉંચે પંખિયો તે,
મનોહર લાગે કાલાં; આંખે જોઈ ને કાને સુણું રે, આંખે
જોઈ ને કાને સુણું, યુણ ગોવીંદના ધન વાહાલા. ફૂલો ૦
ગીતડાં ૦ ૨. ખહાર આનંદ માંહે પણ આનંદ, થયાં અસી
તમ અજવાળાં; માટી અધાર સહુ સલૂણું રે, માટી અ-
ધાર સહુ સલૂણું; સમી સાંજ સમે ગોવાળાં. ફૂલો ૦ ગી-
તડાં ૦ ૩. શોભે નારી ઘણીજ કુવારી, વળી નવપલ્લવ
ડાળાં; વસંત લીલાની લેરે ધુણું રે, વસંત લીલાની લેરે ધુણું,
થયા ઊભાજ નર્મ નીમાળા. ફૂલો ૦ ગીતડાં ૦ ૪.

એકુતની હોળદેવી.

(ગરબી.)

ધંન છે ધંન છે ધંન છેરે, હોળદેવી પુને તો ધંન છે.
 ટેક. તારા ઉપર તો જગત જીવેછે; આધાર તાહરો તદ્દન
 છેરે, હોળ૦ ૧. લીલોતરી સહુ પુંથી ખીલેછે; નૂરે શૂરે
 ભસ્ત્રાં જન છેરે, હોળ૦ ૨. થોડી સેવાએ ધણો આપે
 વર; મૂઠી લખને દે ટંન* છેરે, હોળ૦ ૩. સાદી રંગીલી
 ઉદાર મહેનતૂ; કરે જમીનનું પીજન છેરે, હોળ૦ ૪.
 તારા પુજારી સુખી સંતોષી; સદા નિરોગી મગન છેરે,
 હોળ૦ ૫. તારા દેહરાંની શોભાથી સીમા; ક્રત ક્રત રંગમાં
 પ્રસન છેરે, હોળ૦ ૬. આકાશ ધૂમટ રંગિત સુશોભિત;
 તેવુંજ રૂકું આસન છેરે, હોળ૦ ૭. પંખીની હાર તે તો-
 રણુ રપે; ગાને ગાજી રેહ ગગન છેરે, હોળ૦ ૮. તો-
 ફાની વાયુ ને વીજ સમકારા; ગર્જાડે શોભતું વન છેરે,
 હોળ૦ ૯. દુનીયામાં દોલત તરેતરેનો; મોટી સાચી રૂડી
 આન છેરે, હોળ૦ ૧૦. દેવી દેખતાં દીલ તો ડોલે; જાય
 પડી લેહરમાં મન છેરે, હોળ૦ ૧૧. યુણો નર્મદ તે શા
 શા ગાએ; દેવી તો ભીડભંજન છેરે, હોળ૦ ૧૨.

વડનું આડ.

(ચિખરિણી વૃત્ત.)

ન તે જાતી જેનાં, ફળ બહુ જ નામી જગવિષે;

પરંતુ વૃક્ષો આ, ઉજખ ધણિ જેની હિંદુવિષે;

*ટંન એટલે ૮૦ મણ;

વળી જ આ કાળે, રસિક ગુજરાતી જ અથવા,
 બિન જો પ્રાંતોમાં, નિજ ભુજ પસારેછ ટકતા. ૧.
 કુટી લાંબાં ખોળાં; અતિરાય જ ડાળાં વિટિ વળે,
 જટા પૃથ્વી ફોડી, અસલ મુળિઆં સાથ હળિજે;
 અને બેઠીઓ તો, જનુનિતકુને ભેટિ ઉછરે,
 દિસે છાંયો જાણે, બહુજ કદવાનું સ્તંભ નગરે. ૨.
 ઘંટા જાંચી આવી, વળિ દિસતિ નેરાળ સરખી,
 લિયો વીચે વાટો, ખડ ખડ કરે નાદ હરખી;
 વળી થંડા વાયે, સુપવન ઝુંધાઈ પસરતા,
 મુઝે થાડ્યા ભાથું, જમિ જળ પિ મૂસાફર જતા. ૩.
 વસાવે ચોપાસે, પિપળ બહુ આંખા તડતરે,
 સિમાડા તે મધ્યે, જલ ભરિત ખાડા નિરમળૂ;
 પરાપક્ષીની તે, તરસજ મટાડે હર ઘડી,
 વળી ભેસો તેમાં, ઉલટથકિ નાહે પડિ પડી. ૪.
 છુટે ગાડાં ગાડી, બળદ વિચારાંતી સહુ લિયે,
 નિચા આસો મેલી, ખડ જમિ હવાડે જળ પિએ;
 ટ ટ ટ ટ ઘંટા, કદિ ઘણણ ઘંઘં કરતિ છે,
 જેના નાદે ડોલી, બળદ સહુ કાપે મજલને. ૫.
 (મિશ્ર.)

શુક્રને ખારણે તોરણ.

(અરિલ વૃત્ત.)

દેખિયે શુભ લટકતૂ તોરણ ખારણે,
 હથે મંડપ માંડવા મંદિર કારણે;

સુંદર રત્ન્યાં મંડપ ચુકે નામી જને,
 જાણું અશક્ત ખાંધવા તોરણો અને. ૧.
 પ્રભુ ધારે પ્રસંન કરી મહા કામ રે,
 કિંચિત દિસે લાંછન તોરણુ ન કોતરે;
 તૂર્ત જીગી પસરચૂં બહૂ વડવૃક્ષ રે,
 કિંધું કમોન તોરણુ દીપતું ભારિ રે. ૨.
 ભયાશ્ચર્ય લાગે બહૂ ઉંડાણમાં,
 જોયી લીલા ઝાડ પહાડ રેડાણમાં;
 ભમવું દિન રાત તાપ ઝાંપ્યા બહુ ટાડમાં,
 દેખિં સૃષ્ટિ રમણીય ભજવા પ્રભુ પાડમાં. ૩.

ઉપકારને બદલે અપકાર.

(ચોપાઈ.)

કેતકિ રાત દિવસ ધૂમાય, ભમરો તે વણિ નાજ મનાય;
 રાત દિવસ ચિત ચિન્તા ભરે, ક્યારે ભમરો તરપત કરે. ૧.
 ગભરાતાં મન આળ્યું એમ, વચમાં કાંટો નડતો કેમ;
 ખરે કનેથી કાંટો ખરે, તો તો મારું કારજ સરે. ૨.
 બહાર રહે કાંટો દિન રાત, ભમરા સાથ કરેછે વાત;
 બહારથી એ પાછો વેળે, ભીતરમાં મૂને ના મળે. ૩.
 મનમાં છે કાંટાપર વેર, પણ સમજવે ઉલટી પેર;
 રેજે સાવધ કાંટા ભાઈ, ભમરો સહુને દંખે સાઈ. ૪.
 કાંટો આઈગયો તે વાત, મનથીકી ના મૂકે ખાંત;
 ભમરો ભૂંડો ક્યમ કેવાય, કેતકિ ચિત ખીજી કંઈ લાલ. ૫.

ચતુરો કાંટો એતી ગયો, ભમરાને પૂછતો થયો;
 નીતી સમજાવી બહુ ધેર, આખર તેને આણ્યો ઘેર. ૬.
 કેતકિ ભમરો ભેગાં થયાં, એક બિજાથી સુખિયાં લહ્યાં;
 વીજોગી સંજોગે સાથ, તે કાંટાને લીધે હોય. ૭.
 (દોહરા.)

કાંટો કેતકિને કહે, દુશ્મન જાણ્યો તેહ;
 રમેવાળ છૂં રાહીદી, હૂંથી નચિન્ત રેહ. ૧.
 એન બન્ધુને ના ઇછે, બન્ધુ ઇછે એન;
 પરધરા જનને લાગતૂં, ખીલ્લૂં સન્ધૂં એન. ૨.
 એન બનેલી રેહજો, રંગ રંગમાં રોજ;
 ડાહી રીતે ચાલજો, રહે ભાર ને ખોજ. ૩.
 કાંટો મન સમજી કરી, ખરીપડ્યો મૂકાઈ;
 મુણ કરતાં અવગુણિ કહે, ત્યાં રૂં રેવું ભાઈ. ૪.

દેસમે આનંદ ભયો, જે જે વિકટોરિયા.

તા. ૧ નવેમ્બર સન ૧૮૫૮.

(દોહરા.)

ધન્ય જન્મ વિકટોરિયા, ધન્ય ધડી પળ વાર;
 ધન્ય અદાર ઉગણીસ જે, તારિખ વિસ ને માર. ૧.
 ધન્ય રાણિ મદ પામિ સન, સુનિ વિક્રમ વસુ અંદ;
 ધન્ય જાનની વીસમી, એડી આસન દંદ. ૨.
 ધન્ય મુહૂર્તજ લાભનૂં, રાજ્યપદાભીષેક;
 ધન વસુ ખલિ વસુ રારિ સને, જાન આઠ વિસ નેક. ૩.

ધન્ય ધન્ય વિકટોરિયા, ધન્ય રાજ દિન આજ;
 જ્ય જ્ય દેશ સુધારમાં, માંગલીક શુભ કાળ. ૪.
 રાણી ગુણ બહુ વરણતાં, કવિજન હારી જાય;
 માન ઉપમાન મળે નહીં, તે તે તેજ બણાય. ૫.
 એમ આટપી નાખતાં, સંતોષે નહિ મન;
 ઉલટ ઉલટ રસ તો વધ્યો, ઝરણ ઝિલો સજ્જન. ૬.
 આજ કાલ પૃથ્વી વિષે, ઇંગ્લીશનું રાજ;
 વિજય વિજય સહુ દેશમાં, નહિ નબળાનું કાળ. ૭.
 શરદ કમળ જ્યમ શોભતું, સ્વચ્છ નીર સહસાજ;
 સુધરેલા સહુ રાજ્યમાં, ઇંગ્લીશનું રાજ. ૮.
 કમળ ગર્ભ સમ રાણિ છે, જગમાં બહુ વિખ્યાત;
 પરદુખ ભંજન શ્રદ્ધિ તે, કરે સૂખ દિન રાત. ૯.
 દિગવિજયી વિકટોરિયા, તેસમ નહિ કો આજ;
 સુખ સંપત વરસાવતી, જગત ઇંદ્રની લાજ. ૧૦.
 રાજ કાળ વેહવારમાં, નિપુણ હાહિ શુભ વેશ;
 સંપતકી તે ફેરવે, આણ રૂડિ બહુ દેશ. ૧૧.
 બાળપણે વિદ્યા ભણી, સંજળ અબજનના ધર્મ;
 રાજપાટને યોગ્ય તે, સમજે સઘળા મર્મ. ૧૨.
 પંચતંત્ર નીતી ભણી, ક્ષમા શૌર્ય ઔદાર્ય;
 આર્ય કૂળમાં જન્મે પણ, ભણી ગૂણ આચાર્ય. ૧૩.
 કરે કષ્ટ દેહે ઘણું, વેઠે તડકો ત્હાડ;
 સૈન્ય વાણના નાદથી, ધૂળવે નહિ હાડ. ૧૪.
 વચન પ્રમાણે ચાલતી, પ્રાપતકી પસ્તાય;
 પ્રજા મિત્ર કૂટુંબને, યોગ્ય માન બહુ થાય. ૧૫.

અગુણિ ગુણિ રિપુ રતેહિને, કરિ પ્રારબ લે પાર;
 કદર ગૂણીની જાણતી, કરજ અજાણે સાર. ૧૬.
 વિદ્યા હુનર કામ ને, સત્ય વાત અનુકૂળ;
 હક સહુનો સંભાળતી, દીપાવે તે કૂળ. ૧૭.
 વળિ ધરમાં રૂડી ઘણી, સંપ અહુ વરવેર,
 વરવહુ પ્રીતી ધર્મને, સમજી કરે ન વેર. ૧૮.
 સંતતિ સારી રાખતી, સંપ મચાવે ઘેર;
 કૂળધર્મ આચારને, શીખવતી અહુ પેર. ૧૯.
 અમળા બળ નહિ આછું કંઈ, કરે સમજ નિર્મળ;
 અમળા કમળા કળ અહુ, વિચારમાં અવિચળ. ૨૦.
 ધન્ય દેશ ને ધન્ય જન, ધન્ય રાણિની દેહ;
 ધન્ય રાણિના ગૂણને, અચળ રાજ શુભ રેહ. ૨૧.

(સોરઠા.)

ખેલ દયાથી આજ, અવસર રૂડો આવિતો;
 રેશે સહુની લાજ, થયું રાજ શુભ રાણિનું. ૨૨.
 હોમ હરીની મેર, થાયે લીલાવેર સહુ;
 આચ્છવ ઘેર, લાભ લક્ષ આ દેશિને. ૨૩.
 સર્વ ગૂણ તે પાસ, ગ્રજ પાળતી પ્રીતથી;
 પાડે પૂરી આસ, રાણી તે વિકટોરિયા. ૨૪.

(ત્રિભંગી વૃત્ત.)

વિકટોરિયા રાણી, જગમાં જાણી, સહુ વખાણી, ખડ
 પાણી; રેયત કુળ નાણી, ન ગર્વ આણી, કરશે લહાણી,

ધણિ રાણી ; છુટ દે મ્હારાણી, દમે ને દાણી, ખુશિ સ-
હુ પ્રાણી, શી ક્હાણી ; ખોલો સુખ વાણી, અવાજ તાણી,
વધાવો ધાણી, જય રાણી—૨૫.

(મંજિની વૃત્ત.)

બહુ બહુ ઉપમાથી રોબતી રૂડિ રાણી,
હણિ દલદર જોશે દીલમાં પ્રેમ આણી ;
વળિ ઘટિત ઉપાયે, દેરાં સુધારવાની,
તજવિજ કરશે તે, ખોલજો શૂભ વાણી. ૨૬.
જય જય જય થાઓ, રાણિ તારા કુડા ઓ,
ભય ભય ભય જાઓ હિંદુનાં નાસતાં ઓ ;
ડમ ડમ ડમ વાગો, રાણિ ડંકા સવારા,
ઝટ ઝટ ઝટ જાગો, દેરાના ઓ સુધારા. ૨૭.

(દોહરો.)

ખુદીવર્ધક સંવતે, વિનતિ કરે આ દાર ;
રાણી શ્રીનો આ સમે, ખોલો જે જેકાર. ૨૮.
ધંધર રાણીનું રક્ષણ કરો.

આલખ્યર્થનું મૃત્યુ—રાણીને દિલાસો.

(દોહરો.)

દેરાદિવો ધરછત્ર ને રાણીનો ભરથાર ;
મયો જીડિ લખ્યર્થ તે, જસવંતો સરદાર—૧.

દેશ લાભમાં બહુ કર્યું, કર્યું ધાર્યું સારું;
 ગયો ભિડિ અલખદે તે, ઉત્તેજન દેનાર—૨.
 “મ્યૂ*ભિયમ” નાં કામમાં, ધણિ મહેનત લેનાર;
 ગયો ભિડિ અલખદે તે, તન મન ધને ઉદાર—૩.
 જીવાનિની સમિ સાંજરે, રડતી રાખી નાર;
 ગયો ભિડિ અલખદે તે રાણીનો દિલદાર—૪.
 એકસેટ, ડીસેજરે, તારિખ દશ ને ચાર;
 ગયો ભિડિ અલખદે તે, રાજમહેલ સણગાર—૫.

(લાલત વૃત્ત.)

દુખડું રાણિ આં તૂજને થયું,
 હલકું તાહરું રે તુટી ગયું;
 જખમ તો નહીં નહાનિમૂનિ રે,
 કદિ ન જાય તે વીસરાઈ રે—૬.
 શિર ઉપેર છે દેશભાર રે,
 ધરતણો બિન્ને તે થયો અરે;
 સરવ મૂખમાં મૂખ મોટું રે.
 પતિતણું ખરું ખીજું છોટું રે—૭.
 બહુજ યાયછે રોક હંમને,
 અતિસ યાય ના કેમ તૂજને;
 ફરતિ મૂણિ છે તેનિ સાથ રે,
 ફરતિ સૂણિરૂં એકલી અરે—૮.
 બળતરા બહુ દેખિ લિલની,
 દિલગિરી વધે દેશલિલની;

પરમ પ્રીય તે મૂકિને ગયો,
 મનસુઓ બધો મંત્રમાં રહ્યો—૯.
 સહુ કુટુંબનો બાપ બાપડો,
 સહજ ખાટલે તાવથી પડ્યો ;
 જિવ જતાલગી ઓળખી પુત્રે,
 સ્મરણ સાલશે હર્ષડી પુત્રે—૧૦.

(દોહરા.)

ઓ રાણી દુખ તો ધણું, પણ રૂં કરિયે બાધ ;
 દશિવર ધ્રુવ આ એવિ ત્યાં, રેહવું ધીરજ સાધ—૧૧.
 સર્વ વાતની અનુભવી, મુખ દુખ વેઠ્યું છેજ ;
 હંગ જોઈ સંસારનો, દીલાસો દધ રેહ—૧૨.
 શોકથી તંત બગાડતાં, બગડે કારોબાર ;
 પરીવાર દુખિ થાય ને, રૈયત વળી અપાર—૧૩.
 સહુ સમજે છે માવડી, પણ મુશ્કેલીએ આજ ;
 રાંકડિ રૈયતસાડુ તું, સમજી શોક સમાવ—૧૪.
 પ્રિયપતિ મૃત્યુ નિમિત્તનાં, ધર્મકૃત્યથી રાચ ;
 એજ વિનંતી સર્વની, દિલથી નિકળે સાચ—૧૫.

(ખાલિની.)

કર કર કર રાણી, કીજ તું દેશઅર્થ,
 ભર ભર ભર પેટો, રૂંકનાં હે સમર્થ ;
 સકળજ હક આપી, તું પ્રજના ખરા તે,
 અહિ તહિ સુખ લે રે, સાચું તું દીન રોતે—૧૬.

(દોહરો.)

દેશીઓની તરફથી; કહે નર્મદા ક્ષેમ;

ખાસક જાનેવારિની, ચોવિસમીએ એમ—૧૭.

પ્રોફેસર પાઠન.

(ગરબી.)

જોસક પાઠન હિતૂ હમારા, 'કચ્છ' પરમારથ કાજ જો;
સ્ત્રી કેળવણીનું ખીજ રોખું, જાણી અખળા દાજ. ધન પા
ઠન સાહિબ ૧. ખીજ જનને મેનત લખને, સમજાવ્યા
ખહુ પેર જો; લાજ ટેક સહુ દૂર ખસેડી, કસ્યાજ ઘેરે ઘેર.
ધન પા ૨. નીજ વિચારતણા કરિ સહુને, પછી કડાવ્યું
ધન જો; ધન કડાવી નીશાળ થાપી, કચ્છ અરપણ તન મન.
ધન ૩. કસ્યા ઉપકારો નાજ વળાએ, ખરું કહિયે મહા-
રાજ જો; નહાની ગરબીમાં મુખ નહાને, ગાતાં આવે લાજ.
ધન ૪. સ્ત્રીને શિખવી દેવી છૂટો, એ અહીં નોતી આ-
લ જો; એ પર રડો મોટો આલ્યો, દૂર કસ્યાં સહુ આળ.
ધન ૫. સ્ત્રીથી મુધારા છે સઘળા, એનું કરાવ્યું સ્નાન
જો; પશ્ચિમ હિંદુસ્તાન જનો સહુ, દેહે તમને માન. ધન ૬.
રોપેલાં ખી ને કળ આપ્યાં, તેવા ન રહ્યા આજ જો;
એ મોટી દલગીરી હમને, રહ્યાં હમે વણ તાજ. ધન ૭.
મંદહસંતું મનહર મુખાડું, કરતાં જોને જોઈ જો; અણખી-
ત્યું તે ગણું કરમાઈ, રહ્યાં હમે તો રોઈ. ધન ૮. જો
જીવંતા હત તો આજે, અંગે હરખ ન માત જો; દેખી ઉ-

દ્યુમ વાંધત સહુને, વેલી સુધરત જાત. ધનં ૯. રહો
નિરંતર સ્વર્ગે રહા, સ્ત્રીકેળવણી તાત જો; એ આશિષ હમ
અમળા સહુનો, ખરે ખરો દિનરાત. ધનં ૧૦. સમ-
રણ કરતાં નામ તમારું, મળેજ ઉત્તેજન જો; ઉદ્યમ કરિ
સુધરીશું વેલાં, યશ તમને સજ્જન. ધનં ૧૧.

પારસી છોકરીઓની નિશાળને મદદ આપનારા વિષે.

જરતોરતી જે જે કાર, જગતમાં જાણીતો; કારજ બહુ
કીધાં સાર, રીઝે રાણી તો. ટેક. કોમ સુધારે ધનવંતા
બહુ, ધરમ ધુરંધર હોયરે; નિરધન પામે સુખડાં ભારી,
ઘેર ઘેર આનંદ જોય. જગતમાં—જરતોં ૧. નાત અ-
ભીમાન અદકું જાણે, નિરધનની પુરે આસરે; પારસી શેહો
ધરમી સારા, કરે સુધારા ખાસ. જગતમાં—જરં ૨.
નિજ હસ્તક કરિ લીધી સઘળી, છોકરીઓ નીશાળરે; કે-
ળવણી રહી આપવા સાર, કાઢી નાણાની થાળ. જગ-
તમાં—જરં ૩. પટેલ ફરામંજી નોસરવાને, આગેવાની
લીધી રે; મોટી રકમો ધરમે કાઢી, રહી પટેલાઈ કીધી.
જગતમાં—જરતોં ૪. નામીયા કામાવાળાઓ, તેપણ ન-
હિં પછવાડે રે; ઝટે ઝટે કોથળી આગળ કીધી, વાહવા તેતો
ઊરાડે. જગતમાં—જરતોં ૫. ખરસેદજી ને ધનજી
ભાઈએ, વળી સુનાઓઈ માતરે; ઉદારપણું-ધણું ધણું
સહુ કીધું, નામ રહે દિનરાત. જગતમાં—જરતોં ૬.
બેરામજી જીજીભાઈ મોટા, પીટી માણેકજીયરે; એ આદી
લઈ ખીજ શેહો, સખી ધણાં તે જીવ. જગતમાં—જરં ૭.

પંદર હજાર તો પેલે મળવે, થયાં અડધી વેલરે; શું
છાતી તેઓની કહિયે, સરવ સખાવત સેન. જગતમાં—
જરતો ૦ ૮. અળખા જાતી મુઘરશે ને ઘણિ ઘણિ
દૂવા દેશે; વિદ્યાદાન તો સહુથી ચઢવું, રહો સદા રૂડ
વેરા. જગતમાં—જર ૦ ૯. નવરોજી સોરાખી બેઠું,
રૂડો કરે કારભારે; એ બેની મોટી મેનતપર, સઘળો
છે આધાર. જગતમાં—જર ૦ ૧૦. ધન ધન છે સખિ તમને
શેઠો, નામ અમર સહુ અમરે; પરમારથ પુનય આઝાં
કરજો, સૂખી અહીં તહીં તેમ. જગતમાં—જર ૦ ૧૧.

યેગંબર જરતોસ્ત.

(દોહરો.)

ખુદ હજારત જરતોસ્ત જે, યેગંબર કેવાય;
દૂંકિ તવારિખ તેહની, હોસે અહિં શીખાય—૧.
(આપાઘ.)

પારસિ કોમિ ઈજત દીધ, પાદશાહ જમશિદ પરસીધ;
ધરમ મુધારો ધાસ્યો ખરો, પણ પૂરો તેથી ના થયો—૨.
પૂરો તો જરતોસ્તે કીધ, શુભ રસ્તો દેખાડી દીધ;
અહુરમઝદે કરમાવ્યું જેમ, જરતોસ્તે સમજાવ્યું તેમ—૩.
ખાપ નામ પૌરુશરૂપ જાણુ, કરદુનની આલાદે માન;
માતનું દોગ્ધો નામ વખાણુ, વન બાયગ બેના પરમાણુ—૪.
રખ્યે રહેર તિહરાનનિ પાસ, જન્મ્યો ત્યાં જરતોસ્ત સુવાસ;
સાલ નનકી કોઇયે બણ્યું, (તોખી) ચાર હજારનિ બપર ગણ્યું—૫.

ખોરદાદ સાલજ પરસીધ, જનમ દિવસ સાચો તે સીધ;
 ફરવરદિન ખોરદાદરોજ, સહુને યાદ રહે તે રોજ—૬.
 થયો સમજતો જરે તેહ, તકરારો કરતો ખહુ રેહ;
 સુરતી પૂજ જાહુ હણે, દુરામનની સંખ્યા નવ ગણે—૭.
 એક દિવસ કુટાણી ગયો, બેમિ વતનથી દૂરજ થયો;
 બલખ જતાં નદિ આવી જેમ, તરી પાર તે ઉતર્યો તેમ—૮.
 ક્તેયિ ખુશી અંગે ભરે, ખુદાતણી બંદગી કરે;
 માંગી અક્કલની બખશિશ, તેથી જાણ્યું રેસ રેસ—૯.
 નજર દોડવી ચારે પાસ, એકાંતે બાંધ્યું મત ખાસ;
 સુખ ખ્યાલ તણ નક્કી કસ્યા, જેમાંથી ખીજ નીસર્યા—૧૦.
 “ખુદા સહુથી બંધો રેહ, અને સહુથી ખેલો એહ;”
 “સર્યાઈને ચાહે જેહ,” “કુદરતને વધારે તેહ”—૧૧.
 બલખમાં નામાંકિત થયો, સૂરજ તે ના છૂપો રહ્યો;
 શુસ્તારેય પણ જાણી વાત, બીડે દાનાવોમું ખાય—૧૨.
 એકવાર મોટી તકરાર, થઈ કચેરીમાં નિરવાર;
 હરિકો હાસ્યા જેવા થયા, તેજ મ્હોડાં ઉતરી ગયાં—૧૩.
 ઘણું બદગોઈ છૂપા કરે, જરતોસ્તો હલકો ક્યમ કરે;
 જૂઠું ભેરવ્યું પાદશા કને, જેણે કેદી કીધો અને—૧૪.
 એક સમે પાદશા ખીડાય*, તેના બિપાયો ના થાય;
 વજર ને દાનાવો ખહુ, ચાક્યા જીકતી શોધી સહુ—૧૫.
 બંદીખાને પ્હોંચી વાત, ખુશી થયો જરતોસ્ત સુખત;
 ખખર કરાવી મારફતથી, તે સાંભળજે કહુછું કથી—૧૬.

* શરીરના આબરે નહીં પણ ચિંતાથી.

ચાર વાતની દે કચ્છલાત, જાપાચોતી કહું પછિ વાત ;
 “મૂને પેગંબર સત્ત માન” “તો પીડા વણિ જાએ જાણ”-૧૭.
 “તારો પુત જે અસપંદિયાર” “તે પણ મુજને માને ચાર”
 “રાણી પણ વણિ તારી તેહ” “મુજને પેગંબર કરિ કેહ”-૧૮.
 “હેમી જાદુગર જે લોક” “જેઓના આ દેરો યોક”
 “જેઓએ મૂકયું તોહમત” “જોલાવી પૂછી જે સત”-૧૯.
 “કુચ્છલ કરે વાંદો જે તેહ” “જોડી દે કે સૂખી રેહ”
 “નવ માને તો ઘટતી સજ” “થાએ તેવી દધદે રજ”-૨૦.
 ચાર વાત પછિ મંજુર કીધ, તેથી પાદશાએ સુખ લીધ ;
 પેગંબરને કીધી સાહ, જેથી મત ફેલાવો થાય-૨૧.
 “દેનાંમાજદિયરાનિમ” એમ, નામે દીનનૂ રાખ્યું એમ ;
 એ રીતે જરતોસ્તનું માન, ગાજ રહ્યું પછિ ઠામે ઠામ-૨૨.
 જરતોસ્તી જામર આળીસ, પાચ્છે દિન માતી તજિ રીસ ;
 હમર સાડી સિતોતેર, પેગંબર મૂઝા કહું ઠેર-૨૩.
 ગુર્કસ્તાન તણો પાચ્છાય, કરિ હલ્લો ધરને જાય ;
 હાર થઈ ગુસ્તાસ્પી બહુ, પેગંબર ગભરાયો કહું-૨૪.
 બંદગિ કરવા બેઠો હતો, દુશ્મન ધા ભૂંડો કરતો ;
 દએ મહા ખોરસેદ રોજ, જરતોસ્તી દીસાની મોજ-૨૫.
 (ભાષાંતર.)

કવિતાના જોરસા ખાહાર પાડવા આપત.

(દિહરો.)

કાગળ વાંચી તાહરો, થયો છઠી રજિયાત ;

નિભે થઈ નિત પૂછજે, અંદેરાની વાત. ૧.

(ઝોખાહરણનો ઢાળ.)

કવિતા કરવાનું મન બહુ થાએ, પણ તેમ કરી ન શકા-
એ; માટે આજીજીથી લખાએ, હૂંથી જલદીથી કેમ શી-
ખાએ. ૧. જોઈ કાગળે નમ્રતા સારી, તેથી સરમીદો
છઈ ભારી; જેવી બલટ શીખવે તારી, તેવી શીખવેછે
મારી. ૨. હાલ વાત કહુંછૂં ચાર, પણ તેને તૂં ખૂબ
વિચાર; રૂડી શીખ જો અમલમાં લાવે, દિલ જોસ્સા
ખરે પહાર આવે. ૩.

(દોહરા.)

સરમ મૂકતી સામઠી, શિખતાં ગુરુની પાસ;
દિલની તબિયત કેહતાં, પૂરી પડશે આસ. ૧.
ધીરજને ધરિ રાખવી, નહીં છોડવી લેસ;
રાત્રીઆતે સહુ સોસતાં, કામ થશે સઠ જેસ. ૨.
જેવો જોસ્સો જે સમે, તે લખવો તેવાર;
જોસ્સો કંઈ લખવું કંઈ, કાજ ન સંધરે ધાર. ૩.
જેવી ઝીણી આંખથી, વસ્તુ ભીતર પહાર;
જેણે કરિને યાચછે, ખરેખરે ચીતાર. ૪.

કવિતા સારી કરવા બાબત.

(ઝોખાહરણનો ઢાળ.)

કવિતા તૂંથી થડકતી થાએ, એવું કાગળપરથી જણાએ;
કહું તેવીશે પણ ચાર, તુંને શીખામણુ શુભ ચાર. ૧. ૨એ

વિવિધવિષય સંબંધી.] નર્મકવિતા.

૪૫૫

ભાઈ ઉતાવળ કરતો, રાજ્ય મેહેનત કરતાં કરતો; આંખા
રાયણુ ના ફળે બહેલાં, કામો કવિતાનાં નવ મેલાં. ૨.

(દોહરા.)

જે સાદે ઉતરે તુરત, તેમાં પદ ઉતાર;
ફરી ફરી લખ્યું વાંચતાં, મૂઝે નવા વિચાર. ૧.

જેવો અક્ષર ખોલવો, લખવો શુદ્ધ સદાય;
લાંખો ટૂંકો વાંચતાં, કાનિ તે અથડાય. ૨.

ધીમ ધીમ વાંચિને, તાળીનો નિમ રાખ;
કવિતા કરતાં રાગને, દિલથી કહાડી નાખ. ૩.

ભરણી કરવા રાખદની, ખીજી કવિતા વાંચ;
સમજી જો રસ પો જશે, ઓછી કાઢિશ સાચ. ૪.

સુધરેલવું ડોળ ધાલનારાઓ વિષે.

(ઓખાહરણનો ટાળ.)

બહુ કહેવાએ જે સુધરેલ, માથે ભાર ધણોજ ધરેલ;
ગર્વપારાથકી ધરેલ, નહીં દેરા પ્રદેરા કરેલ. ૧. માન ભારે

દબેલજ દીસે, ડાખી નાખરો સહુ જન રીસે; છે ભારે
દબેલ અતીસે, કેથે લેશ દબેલ ન મીસે. ૨. કરે વાત

તેતો એકદેશી, બ્યર્થ ગાંધ્ય ભારે બહુ બેશી; મુદ મંડળમાં
બહુ વેશી, થઈ દાખવતા સહુ કેશી. ૩. બણે પહાર ન

અંતર ખોલી, ગણે દીલમાં ચોખી ચોખી; કહે વાત તો
લાંખી પોહોળી, કરે તારે જણાએ ખોલી. ૪. મીઠાખોલા

વદ મીઠી ખોલી, લઈ પેચમાં ભારે ખોલી; આજઠૂંચે ચૂન-

રાઈ બોળી, ભોળા ભાવિકને મારે બોળી. ૫. રમે આડું
 લવાઈ જાએ, અને પૂંજી બિઠાડી થાએ; માટે સમજ
 ના આગળ ધાએ, જેથી થોડું ઘણું સમજાએ. ૬. જે
 વી કસબણની છે રીત, રીત-તેમની તેવી જાસીત; સાથે
 સ્વાર્થ પોતાના નીત, જરમાવી ભોળાનાં ચીત. ૭. કોનું
 સાઈ સંખાય ન લેરા, બળીએલ અદેખા નહેરા; મોડે મીઠું
 ભણી મારે ઠેરા, એમ ભૂંડું કરેજ હમેરા. ૮. કોઈ રસી-
 કતાના રાએ, સહ સુમ થઈ સહુ ચાએ; બળધૂત થઈ
 ચાંચ નાએ, બારી રાખી રાખીને ભાએ. ૯. જે વાત
 નહીં પૂરી જાણે, તેતો શેખી સાથેજ પ્રમાણે; સહુ શાગી-
 રની મોજ માણે, નહિ મંત્રને કંઈ પણ છાણે. ૧૦. સહુ
 મુધારાની વાતો બોલે, કરતી વળા રહે નહીં બોલે; કરે
 તેઓ શું લોહી મોળે?, બહીકે ધરમાં ભાજીઓ મોળે. ૧૧.
 તાડે ત્રાહિતનેજ ઘડાવે, બિન્નાએને તો ખૂબ લડાવે; આપે
 આંધા રહીને કડાવે, નાણાં જોરથી કાવતે દાવે. ૧૨. મુણે
 લોકની વાત હજાર, કરી બટક બોલ્યાનો વધાર; કહે આ-
 પની નાજ લગાર, જેનાં કૃત્ય છે તીરની ધાર. ૧૩. ધન
 માન અધીકારકાળે, પાડે હોકારા બહુ આળે; સ્વાર્થ
 સાધ્યા પછી તો લાળે, દીનદુઃખયકી નહિં દાળે. ૧૪.
 માંહો માંહે સંપે નહીં ચાલે, સારા કોકા સજી કરી ચાલે;
 રાએ ઘેર ઘણો પટ ચાળે, આવે આજખાઈ ઝટ ચાળે. ૧૫.
 બુદ્ધી હીણા રમે ગ્રંથ એકા, જેનાં ફૂલી ગયાં છે પેટાં;
 દીસે ફૂલતાં બાળક ઘેટાં, ના જાણે પડીયું હેઠાં. ૧૬.
 કરે ઉલ્લાસનાં કામ, રડું મેળવવા પેહલું નામ; ધન લાભી

થઈ આઠ જામ, બકરો કરશું સુધારા આમ. ૧૭. વિદ્યા
બુદ્ધી વીના બહુ દોડે, વિના શક્તી બુંને ચડે ઘોડે; જેવા
ગીસતણા વર ઘોડે, બને ઠાવકા તેવા કોડે. ૧૮. વળી
કોમલાવી કામ કાડે, ફરી મૈત્રી રૂડી બહુ લાડે; ભૂંડું બોલે
બહુ પછવાડે, હડસેલી દીએ પછી ખાડે. ૧૯. મિત્રદ્રોહી
કાંત્રી થાએ, લોભી એવા કે નાજ ધરાએ; થઈ બેવચની
ફરી જાએ, માંડે નીતીને ખૂબજ ગાએ. ૨૦. બદ્ધે હું
હું અને હુંજ શાણો, બદ્ધે ગબડું હું ગોળ વટાણો; મન
ત્રેલા ગંધાતા જાણો, પગ આંખે સુધારા નાણો. ૨૧.
પૈસાદાર થવું સહુ ધારે, તેથી ખૂશામતીઆ ભારે; પૈસા
થીજ સુધારા ધારે, જેમાં આખર તેઓ હારે. ૨૨. ધ-
ની લોક તો આજસુ બેસે, ગપ નીંદા ખીજાની કેસે; શું
બખીલ બકાલો દરો?, ખીસે હાથ તો રાખી રેરો. ૨૩. જે
ઓ અડધા છે સુધરેલ, તે તો કપટના કૂપ ભરેલ; સર્વ
વાતથી હીણા ફરેલ, વિદ્યા એક અધૂરી કરેલ. ૨૪. નહીં
વર ભાવે કંઈ ભાખું, આતો થોડું કંઈ બહુ રાખું; બધી
વાતને જો કદી ભાખું, ઝાડ થડથીરે કાપી નાખું. ૨૫.

સાહસિક રજપુતનાં વચનો.

(દિહરા.)

ગુણી પુરુષ માપાણચિજ, વજને ના વેચાય;
જાય દૂર નિજ ભૂમિયા, અધિક કિંમતી યાય. ૧.

થયે ઘડાં ભાઈ, વિષય સહુ તૂને તનિ દિયે,
 તું તે વેળા કેહે, રતિ તનિ હમે રોજ કરિયે;
 થયે ઘડાં ભાઈ, ભગત થઈ સાધુ તું ભણવે,
 કુડી નીતી મોડી, નહિજ પુરુષાર્થી તું ભણવે. ૧૭.
 સવારે ઊઠીને, શરિર મન શુદ્ધી કરિ અને,
 નિરાંતે અકાંતે, ઘડિ ભર હરી તું ખુબ ભજે;
 પ્રછી ખીજે કામે, વળગ કુડિ ગીતે ન્યમ કુચે,
 પરંતુ નીતીને, લવ નવ વિસારીશ નિવરે. ૧૮.
 હસાડે રોવાડે, સુખ દુખ અહીંનાં હર ઘડી,
 સહુ ખોટું અંતે, સત વગર સાથે નહિ કંઈ;
 ન ધાર્યું થાએ તો, વિરજ મન રાખી હરિતણી,
 વિનંતી જો ભાઈ, કરિશ મટિ જાણે ભિડ ધણી. ૧૯.
 ક્ષમાવંતો થાજે, બહુજ સહુ ઇંદ્રીયનિંત તૂં,
 દયાળુ અક્રોધી, ભય રહિત વૈરાગ્ય સુખિ તૂં;
 સુદાતા નિર્લોભી, સરવ જનને પ્રીતિકર તૂં,
 વળી શોકે છૂટો, દશ ગુણથિ જ્ઞાતી સમજી તૂં. ૨૦.
 હરિઃઓ આ બાપા, અતિસ અપરાધી હું છું ખરે,
 પ્રતિજ્ઞા આજે હું, ખરિ કંકુછું તે તૂં પળવજે;
 સજી નીતી વચ્ચો, સમરિશ હું ઐહીક હરિરે,
 ગુણો ગાઈ સાચા, કરિશ મનપૂજ પરમ રે. ૨૧.
 ધણી જે વાતોમાં, નથિ વરત તો નિર્ભયપણે,
 હવે તે સંભાળી, કરિશ હું વિચારી ન્યમ બને;
 બહુ લોકો ખોલે, નરસું ન લગાડી મન વિષે,
 કૃપા તારી હોશે, જ્ય જ્ય કંઈ રે જગ વિષે. ૨૨.

દૃપાળુ ઓ નાથા, નિયમ શુભ રૂડા ગુણબર,
 સહુ છાનું જાણે, જગતકરપાળુલયકર ;
 નીતી ધર્મો રૂપી, મધુ રમણમાં નિત્ય સધર,
 ઉમંગી રંગીલો, કર મધુ પિતો તૂં મધુકર. ૨૩.
 દયા કીધી તેથી, સજનતણિ મૈત્રી કુડિ કરી,
 સુવિદ્યા શીખીને, સુજ મન મનાવ્યું કરગરી ;
 પરંતુ સત્ધર્મે, ભવભવકથા તે રસભરી,
 ભણાવી લેજે રે, કરિ તું હરિરંગે સદિ કરી. ૨૪.
 સહુ લીલા શિક્ષા, સુગુણ ધન મારે મન વસી,
 કિંધૂં નક્કી મેં તો, જ્ય જ્ય વિમાસી કસ કસી ;
 હરિઃ જહારે મહારે, અધ ભય ન કો દી પિડ કંઈ,
 હરિઃ જહારે મહારે, અમળ સુખ નિત્યે અહિં તહીં. ૨૫.

લાલજનાં ભોપાણાં.

(ચાળકા.)

સાહે સતી સ્ત્રીયોના સાળુ રે, નીકળ્યું લાલજનું ભોપાણું.
 ૧. રૂડી નારીને ભીતર ઝોલાવી, ભોળવે થઈ માયાળુ ;
 જન્મે સાધે તેમ પાપી પરાણે, બાંજેજ વ્રતનું તાળું રે. ની-
 કળ્યું. ૧. રાધાકીસનનાં ખાનાં ખતાચી, બહરે રમેછે
 કાલું ; માયામઝામાં મચી રહ્યાછે, નીતી તે શી ભાળું રે.
 નીકળ્યું. ૨. ધર્મ ગુરુ થઈ કર્મ ખાંધે તે, શેના રે હોય
 દયાળુ ; છુદ્ધી કેહેછે સેવો ન લોકો, ધર્મકળો કરે કાળું રે.
 નીકળ્યું. ૩.

જોઈને ચેલીતણું મુખ રૂંડું રે, કીધું લાલજીએ બહુ
 ડૂંડું. ટેક. સ્નાનથકી દેહ શુદ્ધી કરીને, સંધ્યાપુજમાં
 બેશે; દરશનનું ટાણું ગાળે નહીં તે, તાકે ત્રીયા ખગવેશે રે.
 કીધું. ૧. ગુરચંડાને ચેલી નિહાળી, તુકો કૈવલો કેશે;
 સાને સમજીને જશે ભિતર તો, પાછળ પોતે ખેશે રે. કી.
 ધું. ૨. તન મન ધનને લૂટે જમે તે, મૂકે ન બાકી
 લેશે; બુદ્ધી કેહેછે હીણા ગુર કાં, આપ્યા તે પરમેશ્વરે.
 કીધું. ૩.

લાલજી કુઃખને ના ટાળે રે, તે તો પૂરાજ પ્રાપી આ-
 જ. ટેક. સન્યાસી થઈ ગૃહસ્થ થયો મૂળ, મુકાયો નાત
 બહારે; નાતીલા ફીટ ફીટ કરી કેહેતા, ગોસઈ ગોસઈ તારે
 રે. તેતો. ૧. ગોસઈનું મણું જુલાવી દેવા, ગોસ્વામી
 પદ ધારે; લોભી મદીએ જુકાં ચલાવ્યાં, ભોળામાં મત
 ભારે રે. તેતો. ૨. ખઈસાવાળાને પાસે બેસાડે, નસાડે
 નિરંધન ખારે; બુદ્ધી કેહેછે ધક્કાધક્કીમાં, સતીતણું વ્રત
 હારે રે. તેતો. ૩.

આવે લાલજી તો ધામધૂમે રે, ભોળાં ચેલા ચેલી ધૂમે—
 ટેક. સદગુર સન્યાસી આવે નગરમાં, ઠામો નહિ કંઈ
 પામે; લાલજીકેરે સામેયે જાવા, ઘેર ઘેર ઉદ્ધમ જામે.
 ભોળાં. ૧. બાળકને રોતાં મહેલી સ્ત્રીઓ સહુ, રંગડોલાય
 ઠામ ઠામે; લાલજીકારણુ શ્રો યારોકારણુ શ્રો, હોકારા
 સામસામે રે. ભોળાં. ૨. લોભી ગુર પર રાજે લલૂતા,

ભવ પીડા નવ વાગે; બુદ્ધી કેહેછે સેવો નીતીને, એણે જ્યું
હરી ધાગે રે. ભોળાં ૩.

તેના થોતીઆં લેવાયાં ભાઈરે, હવે કહાં નાસી ભરાશે
ધાઈ—ટેક. લાડૂ લુટાતોહતો તે લાંતો, કચેરી ચૌટે આ-
લ્યો; પોતે લૂટાયો બચ્યા ચૌરામાં, સાથીએ હાથ ન કાલ્યો
રે. હવે ૦ તેના ૦ ૧. તન મન ધન ખુચ લૂટયાંતાં તેણે,
તન મન ધન નિજ ખોયું; તિરસકારને તોરે ટૂંપાતાં, રડીને
નીચે લેયુંરે. હવે ૦ તેના ૦ ૨. સહુથી મોટી રૂડી પ્રતિષ્ઠા,
લુટાવી સેજે દીધી; અગજાને દમતો સળગો પછાડ્યો.
શિક્ષા શ્રીકૃષ્ણે કીધી રે. હવે ૦ તેના ૦ ૩.

એક સુરતીલાલનાં ગુણગું વર્ણન.

(ગરબી.)

આવ્યો આવ્યો રે, સુરતીલાલ મુંબઈ ડગવાને; લાવ્યો
લાવ્યો રે, સુરતી ચાલ ગજ્યું ભરવાને. ટેક. સુરતીલા-
લો એમ લવેછે, પથરને શૂં પૂજે રે; મૂને કાં ના ઈશ્વર
માનો, હુંજ પ્રભુ નહીં દૂજે. મું ૦ ૧. મૂળ પુરૂષનું નામજ
ખોખું, ઘણું રમીને જાહે રે; સેવક વહુ ખેડીને ખાત્રે, લાલ
ખતી કરે કાળું. મું ૦ ૨. પોતે નાં સમજે કંઈ શોરતર, તો
પણે કે હું સમજું રે, ભોળાને બોસી ખીવડવે, જેનું કાંઈ
ન ગળું. મું ૦ ૩. અત્તાનીની આગળ છોટે, હું વરસાદો
આણું રે; કંઈ માંડવીમાં સુકાળે કરવું, જે દો મૂને તાણું.
મું ૦ ૪. વળી સુય માંડી જુગાર ખેલવે, મણા નહીં જી-

પદરો રે; કીઆં રાસ્યમાં એમ કહ્યું છે, જમ તો બિના
દેરો. મું ૫. સહુને તે સમજાવે છે, હું તો લંગોટ
અંધ રે; પણ ભૂલી તે ગયો હરોરે, કૂડો કામે અંધ. મું ૬.
અંદરવાસી કરીને કાહડ્યો, માંડવીમાંથી બાહાર રે; ધીક
પડો એવા લાલાને, મારો ખૂબજ માર. મું ૭.

‘હત્તાહવાણી.

(ગરબી.)

જે જે જે થયો તે આજ સુધારાતણો જો; જે જે જે
થયો તે આજ વલ્લભમત્તનો જો—જે ૧. સૂરજ તાપતો
થયો તે સુધારાતણો જો; ચંદ્ર અસ્ત થયો છેક વલ્લભ
મત્તનો જો—જે ૨. ચડવા માંડ્યું પાણી આજ સુધારા
તણું જો; ભરાઈ ચૂકાં પાણી છેક વલ્લભમત્તને જો—જે ૩.
ધળ ફરફરે સુધારફિરી ચઢી જો; વલ્લભમત્તની તો છેક
તૂટી પડી જો—જે ૪. ગડગડ ગર્જના થઈ તે સુધા-
રાતણી જો; અડીયા અડખડ ગઈ તે વલ્લભમત્તની જો—
જે ૫. સુધારાતણો તે પાયો નખાઈ રહ્યો જો; વલ્લભ
મત્તનો તો છેક ખોદાઈ ગયો જો—જે ૬. ડંકો વાગ્યો
આજ ખૂબ સુધારાતણો જો; ધડો ફૂટી ગયો ફૂંપ વલ્લભ
મત્તનો જો—જે ૭. જગતનાથ સુધારાતણી રક્ષા કરે જો;
કરી નાખી વલ્લભમત્તની રક્ષા ખરે જો—જે ૮. અ*
દાર ચૈત્રવદી નોમ વાર મંગળે જો; ખાસટ† એપરેલની
ખાવિસમીએ જો—જે ૯.

ધિવરસ્તુતિ.

(પદ-રાગકલ્યાણ.)

ઓ ધિવરાજ-કેમ પાડ વાળીશું તે, ઓ ધિવરાજ, ટેક.
નિરવિધને તે પાર લેતાશું; મીંધુમાંથી રૂડું ઝાઝ-કેમ૦ ૧.
તોફાનમાં બહુ દુર ખડકોથી, રાખી રાખી ઘણી લાજ-
કેમ૦ ૨. દુષ્ટ જુડો પૂરો કુખાડ્યો તે, ચોરિઓ તે મહા-
રાજ-કેમ૦ ૩. ન્યાય કસ્યો ખરો સુધારાની બાણી પ્રભુ
બહુ દાજ-કેમ૦ ૪.

(ઓખાહરણનો ઢાળ.)

પત્ર વગર પલારા શીઆળે, રે પ્રવાસી બપોરે હુનાળે;
ફૂલ કેમળનું તે ચોમાસે, પ્રાણ ઘૂંટાયો નીરાણે. ૧. વીમા
વગરનું જહાણ તોફાને, બકર આરડે સિંહને રાને; નૃપ સૈન્ય
વના સંગ્રામે, હરિ લીના કેમ આવે ઠામે. ૨. અમનો
બદલો આપ્યો વાળી, થયો આગેવાન તે વાલી; કૃષ્ણદાસને
લીધો સંભાળી, પ્રતિનીધી સુધારાનો ભાળી. ૩. તેને હિ-
મત પ્રેરણા કીધી, રૂડાસાંથીની મદદજ દીધી; જેથી સહુએ
સુકીરતી પીધી, નાખી જૂડી અનીતી વીધી. ૪. લક્ષ્મીદાસ
મથૂરાદાસ, બાઉ ધીરજરામ એ ખાસ; એક પીળે અને
કૃષ્ણદાસ, એ તો વીર ખરા સાખારા. ૫. (વળી) કોકે ક્યે
મદદ કીધી પૂરી, કોકે સાક્ષી રૂડી સત પૂરી; કોકે દેવની
પ્રાર્થના કીધી, કોકે જાહેરલેખણી લીધી. ૬. પ્રભુ પાડ
વળાણે ન મોટો, ખુદિ રાખ્દનો છે ઘણો તોટો; માસ્યો
રાત્ર રિરે ખુબ સોટો, હુતો ડાંડિઓ જે વળી લોડો. ૭.

હરિ તે રંકનાં સામું, જોયું, જોયી વિશ્વ સંધૂં બહુ મોહું;
કીધો પાખંડ ખંડિત પૂરો, યશ તારો પછી રો અધૂરો? ૮.
વાલકેશ્વર; તાં ૧૩ મી જુલાઈ ૧૮૬૨.

ધરિવરપ્રાર્થના.

(૫૬—રાગ કાલિંગકો.)

હરી મને તું તો છોડીશ મા. ટેક. જીત્તું બધાંવણુ ચાલ્યું
ચાલશે, નહિં નહિં ચાલે તું વના—હરિં ૧. કદી જણાએ
વાંક માહરો, ઝટ ઝટ આડો નવ થા—હરિં ૨. ઘેર કરી
સજા પહાર લાજમાં, બહુ બહુ રાખી યશ પા—હરિં ૩.
નર્મ હરી વણ કોણુ કુઝાવે, પ્રાનમનતણા સહુ ધા—હરિં ૪.

ભક્તીનો ટેક.

(૫૬—કુમરી.)

હરી તું મૂકે મને, હું ન મૂકું રે—કદી જાએ આ. જાન.—
હું ન મૂકું રે. ટેક. પેહેલાં હસાવી હમણાં રડાવે; કરી
નાજ દીલ સુકું રે. કદીં હરીં ૧. હું છું દીવાનો જોઈ
જતમા તુજ; ગધાપેરે સંઘે ભૂંકું રે. કદીં હરીં ૨. નર્મ
કંહૂં તું મારે ઢગારે; ગુણ ગાવે ના હું સુકું રે. કદીં હરીં ૩.

આગગાડીવિષે.

(કઝાવ.)

ખસો ખસો સહું, બાજૂ આવો, જુઓ જુઓ રે, પેલું
ઘેલું, જંગલી ગજનું, જુથડું મહોટું, ખૂબ હાંફતું, કૂંકુંકૂંકું, કૂંકું

કરતું, વરાળરૂપે, હંમ કાઢતું, ચીંઈ રાખ્દે, ચીસ પાડતું, સાવંધ
કરવા, મુકામપરના, રખેવાળને, જોસનારને, જોનારને, કે-હું
આવું, સહુ સલામત છે વા ગરબડ, નીજ જાતને, રસ્તામાંની
પગથીયોને, અથવા ખીજી, મારગમાં કો, થઈ હોય ને, પ્રથ-
મ જણાવે, તારઘંટથી; ભય બહુ હોએ, ચિંઈઈ કરિને, ચી-
સકારમી, તાણી પાડી; તેમ ચેતવણી, મુકામપરના, રખે-
વાળ તે, નીજતરફથી, જો કંઈ હોયે, તો ખતલાવે, હંચે
કાઢતી, ફળી ટાંગિને, વાવટા ઉડવી, દીવા રાખી, સિગંતલ
રૂડી, રાતી જણાવે, ભય છે માટે, ઊભું રહેવું, લીલી જણાવે,
સંભાળીને, હળવે હળવે, જોતાં આવું, ઘોળી જણાવે, નથી
હરકતો, પુચી દોડથી, અટ અટ આવું, વળિ કો ઠામે, હવા
ધુમસથી, જણાય નહિ ત્યાં, સીસાકેરા, દાડુ ભરેલા, ડબ્બા
જાણે હોય ખતાસાં, તેને રાખે, વળગાડીને, પગથીસાથે, આ-
ગળથી કે, જોના ઊપર, પગલાં પડતાં, થાય અવાજને, જાણે
કૂટી તોપ હોયની, એ તજવીજે, સાવત્ર રહે જીથ, ઘણું
ડાહ્યું તે, સમજણવાળું, ખુખી ભરેલું, રમાડનારે, ગુણ
કરનારે, તોપણ દીસે, બહારથકી તે, ગાંડું ઘેલું, ઘણીક રીતે,
ખરાડવામાં, વળી ચાલવે, પગલાં મુકવે, સરખી રીતે, વેળા
એ તો, ધીમે ધીમે, વેળાએ તો, હતાવળાં ખુબ, વાડુ
પેટે તે, ઊડી જાએ, જે કારણથી, પગથી જાણે, ડબ્બા
ડબ્બા ડબ, ડબ ડબ ડબ ડબ, ધપ ધપ ધપ ધપ, ટકઠક
ટકઠક, ટૂકઠક ટૂકઠક ટૂકઠક ટૂકઠક, ખડ ખડ ખડ ખડ, ખર
ખર ખરખર, સરખર સરખર, ટક ટક ટક ટક ટક ટક ટક ટક
ટક ટક ટક ટક, વાયું જાણે, ખરખરખરખર, સરખરખરખર, હાંકે.

ધન અંધરાએ, તારા અળકે, જીથ દોડે જ્યાં, લોહાના-પુલ,
કારિગરીનાં. કમાન ઊપર, અંધાએલા, વળિ કો મારગ, પહાડો
વચ્ચે, ખોદી કાઢ્યા, ખાન્તુ જોતાં, કાપ્યા લાગે, કુરવતથી
જીથ, સકાઈથી તે, જોમાં જીથડું, ચીંઈંઈં કચીને, જાંચે
તારે, અંધાઈં ધન, અજળ પમાડે, પછી જતું રેહ, ને અ-
જવાળું, પાછું આવે, આહા કેવું. વિસ્મય કરતું, ખેસનારને,
પવન મજેનો, દીલ લાગે, એ સઘળાંથી, તન મન ઊપર
થાય અસર બહુ, હરખ હરખમાં, હહેરે ઊધે, એવી રીતે,
એક જગેથી, બિજી જગોએ, કામકાજપર, મોજ મારવા
થોડે પૈસે, ત્રીજે વર્ગે, જે પાઈમાં, ખીજે વર્ગે, અડચે આને
ખેડે વર્ગે. એક જ આને, એક નૈલતી, લોકો કરતા, સવારિ
ખાસી, જીથપર ખેસી, તે કેવું? તો, બહુ દોડતું, સરતી
ઘોડો, તેની આગળ, રાંજ દોડશે?, જરૂર પડેથી એક તા-
સમાં, સાઠ મૈલનું, અંતર કાપે; રોજ કામમાં, ઘણીક વેળા,
લોકોનો તો, હજાર પંદર, મુંઝઈ મણનો, બાર લઈને, તિ-
સનું જીથડું, દર દલાકે, વીસ મૈલનું, ફક્ત માલનો, કહું
પિસતાજિસ હજાર મણનો, ખોળે લઈને, પચાસનું જીથ,
બાર મૈલનું અંતર કાપે; અવધડ વેળા, અતીસ ચાલે, કદી
ન થાકે, ખેસનારનું પાણિ ન ઉછળે, એવું દોડે, ઝુલતું ઝુલતું,
મદે ભરતું પણુ, માવધકેરી, આસા ઝટ લઈ માનિ કચીને,
અટકે ચાલે; એ સહુ ખડું પણુ, જરે કરિયે, વિચાર કે
એ, રૂડું જીથડું, માનવિ જોતે, જીથી જોરે, ઘણી મહેનતે, ધ-
ણેજ પૈસે, ઉપજાવ્યું છે, તારે તો વળિ, આંખો ફોટે, મોઝાંમાથી
ચાએ હે હે, ધન્ય ધન્ય છે, માનવિ તૂને, તું ન કરે રૂં ?

લાભ થાય તે. ગણાય નહિં રે, સહુ જન કેહે, લાભો મોટા,
 દેશાટન ને, વેપારોથી, થાએછે પણ, તેનાં સાધન, આવાં
 જીય છે, ઘણે દૂરથી, માલ લોક તે, આવે સ્હેજે, એક
 જગે જો, પડે કાળ તો, બિજી જગેથી, ધાન્યો આવી, છત
 થઈ રેહે, એક જગે જો, બંડો થાએ, બિજી જગેથી, ઝટ
 કરિ આવે, લશ્કર મોટું, એક દેશની, વસ્તૂ રીતો, બિજા
 દેશમાં, આવી મચતી, વળિ વેપારો, રારાદિ બંધા, વિદ્યા
 હુન્નર, વધે બહુ જહાં, અછત હોય તહાં, કુસંપ અંતર,
 તૂટી જાએ, સંપ વધેથી, સુખ ને સંપત, વધે દેશમાં,
 ખરે કહુંછું, આવાં જીયડાં, જગે જગેરે, ભમતાં થાશે,
 રમતાં રેરો, પ્રવાસ વધશે, ઝંઘો વધશે, તારે પાછી, ભર્ત-
 અંડની બઢતી થાશે, નક્કી નક્કી, શુકત થાયછે, ભાવી વાતો,
 હમણાં દીસે, નહોતું આવું, દીસે આવું, લાભ જોઈયે, એ
 ઉપરથી, જણાયછે કે, હરિ અનુકુળ છે, એ એમ ધારી
 પાપ કરેથી, સર્વ માનવી, રીત ભાતમાં, વિચારમાં બહુ,
 જૂઠાં પંડિને, ખૂબ રિખાયાં, હવે ફરીથી, ખરૂં સૂખ તે,
 તેઓ પામે, થાય એકઠા, જમિન હવા ને, બોલીકેરા, વિચાર
 કેરા, તફાવતો તે, જતા રેહ ને, એકમેકતું, જોઈ લઈને, વેમો
 કાઢે, રીત મુધારે, તેનેસાર, જેમ્સ વાટને, કરી પ્રેરણા,
 જેણે બુદ્ધી, ઘણી વાપરી, વરાળબળને, ઘણીક રીતે, યંત્રો
 મધ્યે, લાગૂ પાડ્યું, તેમાં આ પણ, ગજ જીયડાંતો, અને
 તેમની, રીત ભાતનો, ચાલ ચંલણનો, રસ્તાઓનો, કસ્યો
 મુધારો, જોને યોગે, સૂખ સર્વને, થાએછે બહુ, શોધક
 નરને, છે સાખાશી; એ પરમાણે ઇશ્વર બાપો, પુત્ર પુત્રિને,

સુખી કરવાને, નિજ કુદરતની બાણ કરે કે, તેઓ તેની,
સ્તુતિ પ્રાર્થના, કરે અહોનિરા, નીતી પાળે, મૂખી થાઓ,
માણસ અમયું, તેના વણ શું. કરી શકે, બિતર તણી જે,
કુંચી ફેરવે, ઘટતી રીતે, તે હરિ જગતપતિ, અતી દયાળુ,
દ્રરિદ્રિ સામું, જોએ હમણાં, તેની સેવા, ખરા ભાવથી,
રોજે કરવી, જરૂર છે પણ, છતૂં ઠાણું ને, સમરણ કાં
ના, કરવું સાચે, માટે તેનો, આજ પ્રસંગે, પાડ માનવે,
સાચેલ સહુ જન થાઓ થાઓ; જય જય રાખે શુણ
ગાઓ ગાઓ,

તવંગર શંડખાજનું વર્ણન.

(ચિંપાઈ.)

ધનવંત ઘેરે જન્મે પુત્ર, શોભે બહુ તેનું ધરસુત;
હંદુભિ વાજાં વાગે ઘણાં, કામ સરે સોપાણીતણાં. ૧.
છઠ્ઠિ પુજાયે ઠાકે ગોર, ભવિષ્ય જોઈ વખાણે દોર;
નૃત્યકરી માનીતી બહુ, ખખર પુચ્છે શેઠાણીવહુ. ૨.
જણી વહુ ઇંછે વર પ્રેમ, વગે શેઠ પણ કરવા તેમ;
રાખેલીનાં તેજનિ સાંમ, ઢંકાઈ જાય સુખધ્યા કામ. ૩.
નહાની વયં સુત રમતે ખોય, જૈરાનું શીખે બહુ તોય;
ભણવું ગણવું થકવી દઈ, ખાય પિયે અતિહારી થઈ. ૪.

(દોહરા.)

અપરાધોના સિંધુમાં, તરવા પડે કુમાર,
મદઉન્મત્ત મગર થઈ, કર્મો કરે ગવાંર;

તડુણ વયે ફાટો ફરે, ધરને દેખે કાળ,
સુતીમ મેતા ચાકરો, ફરેજ ખોટા રાજ.

(ચરણકુલક વૃત્ત.)

નવે ભિડિને દાતણ આવે, દશે ચાહ તે પીએ ભાવે,
વહુ ધૂણ પૂછે ધરકાળે, શેક વદે રાંડોની દાઝે;
સોદોઆણૂ બહુ મિજાણ, કામ કરે ત્રણ ધરનું પાણ;
નીજ શેક રંડી કારભારો, તે શ્રમનો ક્યમ આવે આરો?

(દોહરો.)

શેક લવે ગપ્પાં બહૂં, વેઠે હોયે નાર;
રસોડું અખળા સાચવે, રાજ લાજ કિરતાર!

(સાખી.)

(સ્ત્રીનો વિલાપ.)

જોખન જાએ માહરં, કુંથડો ખેલે પહાર;
મારં કહ્યું માને નહીં, હૈયું અરણાલૂહાર. સખી શું માનો તમે.
એનાં જેવું હું કરું, પાપ કલંક શિર જર;
નથી સમાતો કામડો, પિઉ પિઉ કરું આંમૂધાર. સખી૦.
તમે જાણો હું છું સુખી, મનડે દુઃખ અપાર;
છાની વાતો કેમ કરું, અપરાધ થાય દાતાર. સખી૦

(દોહરો.)

સ્નાન કરી ભોજન સમે, જપે રંડિનું નામ;
જમી પ્રસાદધિ ભાતનો, કરે સેન આરામ.
ત્રણ વાગે બેથે સહુ, વળી ખોટલે શેક;
ગપાં સપાં મારે ધણી, કરે પાક છે ચેક.

પાંચ થએ કરવા જશે, બદ સાથીની સાથ ;
આઠે તે પાછા ફરે, વાળુ કરવા નાથ.
પછી જાય મુક્તિ સ્થળે, સૂવા વેશ્યા વેર ;
રાત્રી ગુમાવી તે સ્થળે, વાહાણે આવે ધેર.

(નારાયણવૃત્ત.)

હરામ કર્મ આદરી રમે ઘણા કુછંદમાં,
ન લક્ષિ સાર ગ્રંથમાં લેવેછ'આપ શૂંભમાં ;
પિતાતણું ન માન રાખિ ઓળવે બહુ મતાં,
સદાય હોય આજમૂ પ્રજ્ઞતણી ભિતી છતાં. ૧.
ભણે ન શેઠ બુદ્ધિ લાવિ રાસ્ટ્ર બોલિ પાંરકી,
પિછે ન સૂળવૃદ્ધિ રાથિ રૂઢિ પાળિ લાડકી ;
* પટે ન આપ રાસ્ટ્ર હેત લાવિ ઉચ્ચમોથકી,
ન સાંખિ દોષ હોય 'તો લવારિયે જશે છકી. ૨.

તેની રાંડ બોલેછ :

શેઠ નહીં સરકાર નહિ, મેં તૂમરિજ હોઉં ;
જિતના તુમારા પ્યાર હે, ઉસ્સેં બ્યાદા રહોઉં.

પૈસાદાર ઝંહારે ઠેકાણે આવશે ?

(ચોપાઝ.)

ખુદશે કોથળિમાનું ધન, કરશે વિચાર રૂડો મન ; ધન
તન માણસથી હેરાન, બનશે તારે ધરશે સાન—૧. લક્ષ્મીનો
મદ અપરમ પાર, બહુ બોધે સમજે નહિ ચાર ; સર્વ વા-
તથી હું હું કરે, પણ તે તો સહુ હોએ જરે—૨. સંગતશરમે

સમરે જાણુ, પણ નહિ તેથી પૂરો માન ; ગરીબાઈને પેડે
પડે, જાળમારી કહિને તે રડે—૩.

હોળી.

નાખો વેહેલા રહી છાંડી, હોળી આવે હાથિણી ગાંડી. ૧
મંડો નાહીં, પૂજવા જુદી, એવી દેવી જાણને જુદી. ૨. કો
રાજાએ થઈ ગુસ્સે, મારી સ્ત્રીને પૂરે જુસ્સે. ૩. વાહાણી
ને સદ્ગૂણી જાણી, મારે પદ્માત્માપને આણી. ૪. વર્ષે વર્ષે
રાખવા હૈડે, કીધાં જે માતેમ તે સૈયે. ૫. ખીજી ગમ્યાં
ચાલતી એવી, રાજકન્યા નાગણી જેવી. ૬. મોટા અમી
કુંડની જવાળે, મોટો માસ્યો કૂદકો બાળે. ૭. તેને દેખી
દૂરથી રાજા, ખૂમો પાડી લોકને ઝાજા. ૮. દોડી પોહોંચી
વળ્યા જાંઠાં, દીડી પૂરી બળી તાંઠાં. ૯. રોક કસ્યા
ભારે નેણે, મસ્તી કાડી હોળીએ તેણે. ૧૦. ત્રીજી ગમ્યાં
જાણુને ખાડો. ખોટા વેમો રેચ લે પાડો. ૧૧. રાક્ષણોમાં
નાયકા મોઢી, કો દેવીસું લડે જોડી. ૧૨. અંતે પામી હાર
તે હુસ્તી, દેવીશ્રીની જાંતે તો જીતી. ૧૩. શૂરી મેલછી
રાક્ષસી કેહે, માગૂં હું તે આપજે નેહે. ૧૪. મોટા થાએ
ઓરછવો મારા, ભૂંડાં વેણો આરડે બારા. ૧૫. જૂઓ
ભાઈઓ વીચારિને, દેવી નામે ખોલિયે કોને. ૧૬. સત્વર્મો
ને નીતી લેહેછે, તે પ્રાણીને દેવ કેહેછે. ૧૭. જાંઠાં બાપે
દુર્ગુણો બહોળાં, કાંડે વેણો તોપતા ગોળા. ૧૮. જાંઠાં બ્રષ્ટા
આર થાએ, ગંદી દેહે કૂદતા રેહે. ૧૯. મર્યાદા તો પાળતા

મૂઝા, કુંડે જેવા દોરને જૂઝા. ૨૦. ભૂંડી શિક્ષા આપતી
એવી, તેને થેની દેવી કેહેવી. ૨૧. એતો કો લુચ્ચાઈનાં
કાંદા, તેને માને દેવતા સાદા. ૨૨. હોળી મસ્તી ખોટી
જાહેરે, ચાલો જોલા તજો તારે. ૨૩. ગાઓ એલો સભ્યતા
રાહે, કાંજે દીસો માનવી કાંએ. ૨૪.

જિવને શિક્ષા.

(ગીતિ વૃત્ત.)

જય જય જય જગજીવન, આરંભે હું કરું નમન તુજને;
જુજ જિવ જાણી જાણું, સુમતિ સુભાખ્યા રસ જમવા વજને. ૧.

(અલ્લિકા વૃત્ત.)

જાણ જાણ જાણું ઝાઝ, દીન લોકની જ દાઝ;
આપ આપ આપ હામ, મામ કામ હામ આમ.

(દોહરા.)

મનથી માને મોટપણ, કરિ જીજ્ઞાસે ખોધ;
પોતે તામ વરતે નહીં, તે ખોધક નવ શોધ.
અથાક ભવજલને વિષે, નીતિ ધર્મ એ નાવ;
નાવધરા જાણે જ્ઞાનને, સત હોકો દિગ્દાવ.
ભવસાગર વરસે ધુમર, કો નહિં તારે આપ;
આપ મુકરિતે મુક્તિ છે, અવર ન ખાળે પાપ.

(ચાપાઈ.)

ખાણીમાંહિ પતાસાં જેમ, તનમનધન તમારા તેમ;
ખાણીમાંના પ્રથર જેમ, સતસંગો માણસને તેમ.

વાણ પૂછે જે ખોલે ખેલ, જાણો તેને અડધો ચેલ;
 બંકે ખોલવે બહુ જે ફેલ, જાણો તેને પૂરો ચેલ.
 બણિ વિદ્યા ને સમજ્યો નીતિ, તેણે દુનિયાં અડધી જિંતિ;
 સમજી જેણે આચરિ નીતિ, તેણે દુનિયાં પૂરી જિંતિ.

(ભુજંગી.)

લિયો જન્મ મોને ઈહાં ગાવનેકું, યરાસ્વી હરિ શ્રદ્ધ સાચે પુરેકું;
 યહી દેહ નાહી નિતી ભંગનેકું, નહીં નર્મ આચારહી ત્યાગનેકું.

(દોહરો.)

શ્રી પ્રભુને શિર નામિને, માગૂં વર કર જોડ;
 નિબંધ રમ્ય કરી ઘણો, પૂરાં મુજ કર કોડ.

(આમર વૃત્ત.)

નર્મદા વિનંતિ વાણિ મુક્ત સ્નેહિ સૂણુરે,
 ભાણિ દોષ હોય કાંઈ રાખ શાંત ગૂણુરે;
 સાચ જૂઠું જોઈ ધારિ વર્જવે જુઠાણુરે,
 ઝઢ ઝઢ સત્ય ગોઠ દેહમાં વું આણુરે.

(દોહરો.)

ખૂનિ હાથ તલવાર જ્યું, નહીં મ્યાનમેં કુચ્છ;
 કામછલ યું ખૂનિજે, પાપિ કહાવે તુચ્છ.
 ભટક ફિરે સંસારમેં, નહિ રેહવે નિજ કામ;
 સત્સુખ અમૃત છોરિ કે, પિયે હલાહલ આમ.
 ખીન્ન કુત્તા અંધ લિન, નિજકી કાટે કાપ;
 ઔરકું હી ખૂરી કરે, કખહુ ન રાચે રાપ.

દાવાનલતે દેહકું, જલે જગી જવાન;
 સુધ યુધ ધૂતકું હોમિકે, કારે પાણ પ્રાન.
 કામાધિન સખ હોય કે, ખુયા મુગલને રાજ;
 શ્રીમંતહિ પીછે ચલે, છોડી દેકે રાજ.
 ધર્માચારી ભણે હુએ, દેવ દૈત ઋષિ ધ્યાનિ;
 એસિ દુષ્ટ કામવાસના, છોડો સંગત સાનિ.
 જોગ રીતમું રતિ કરે, ખિલાસીન નર નારિ;
 પટે તીતિ ખિયા બહુ, દે ઓછું મુરારિ.

(શીર્ષાવૃત્ત.)

પાપી પ્રાણી જગી છે, આચારે તે છારી છે;
 આખે ના દેખે કોઈ, જાણે તે મૃષ્ટી મોઈ.

(ત્રિપાંઈ.)

પણિયત તેની વેશ્યા થાય, જારે તે વેશ્યા ધર જાય;
 પણિયતથી જે છોડે બહુ, લાભે બાપ કહે તે મહુ.

(દોહરા.)

નર્મદ ચિત ધર બ્રહ્મને, જાર આણસે માર;
 ભેટ કામિની પાપિણી, ભેટ પ્રેમની સાર.
 કાળું કામ કાલો કરી, નાખે નેકું નામ;
 મુકરિત સંધા સાચવી, રાખ હૃદમાં રામ.
 જાળે જન જે કામને, જાપે ન નામ અમૂલ્ય;
 જાય જલદિ જાપ મારવા, નેકું અધમ અતૂલ્ય.
 નર્મદ શત્રુ કામને, નહીં જીતવો સેલ;
 નરમંદિ લેહ જેને ધણી, તે ન ચળે કંઈ સેલ.

વણસાડે જે કામને, જોઈ તરુણ રૂપ;
 હેમ પડે જહાલાં પ્રથમે, પછિ રાડાં હિમે કૂપ;
 એક અંશ તો રૂપ ને, જોય અંશ બે ગૂણ;
 તે નર નારી ભોગવે, અમળ સૂખ સદગૂણ.

(માલની વૃત્ત.)

ભગભગત ભગોને સેવવી છોડિ દેરે,
 નથિ નથિ જસ તેમાં હાનિ ના હોરિ લેરે;
 થઈ ગરક અનિત્યે નિત્ય દે છે વિસાગી,
 સમજ સમજ ગંડૂ જન્મનો હેતુ બારી.

(કવિત.)

કાયાપે સતવ જાત દીલપે ખીરામ જાત નેતરોપે તેજ જાત
 બળ જાત અંગપે, પદ્રપે કુલૂસ જાત કામમેપે જસ જાત
 પ્રીતિ ધર્મ ડૂબેજાત જીવામદોમંગપે; કૂલકી કીરત જાત
 પવારમે ધીર જાત સંબંધીપે પ્રીત જાત મતિ મંદ છંદપે,
 ત્યમે બિશ્વાસ જાત પ્રભુપેહી ભાવ જાત પુણ્ય સખ બેહ
 નત પરનારી પ્રસંગપે. ૧.

દેશાટનથી થતા લાલ.

(છપ્પ વૃત્ત.)

રીત ભાત પરદેશી, ભણતર બુંધી આતુરી
 જાત જાત પેદારા, જાણિ પ્રવાસી આતુરી
 મુકાબલો નિજ સાથ, કરીને સરસ સ્વીકારે
 સાર વસ્તુના લાભથી, દેશ દેશી સાણગારે

રાત વર્ષ રાત અમંથકિ બની, વસ્તૂ આણે સેજમાં
દેરાટન આનંદકારી, સ્વદેરા લાવે તેજમાં. ૧.

સભાને ઠપકો.

ધિક સભાકો નામ, ગુની અગુની સમ લેહે

ધિક સભાકો નામ, નીકોકો ખૂરો કેહે

ધિક સભાકો નામ, સૂમ મનૂના ખૂજો

ધિક સભાકો નામ, ગુની અપમાન જળ સૂજો
દ્વિજ નર્મદરાંકર યો કહે, અંગ દોળ તો બાપ્પિજે
બઈ સભા અપકારિ તળ, તાસૂં ખુરા ન મનાઈજે.

વિદ્યાવિવે.

(આત્માતરલાપિકા.—છપ્પ.)

સરવદાનમાં શ્રેષ્ઠ, નરનૂં બ્રૂવણ હોએ;
રસવિલાસ સુખદાઈ, રમત શી સુંદર સોએ!
માનયકી નહિં ગર્વ, મણિ મોઘૂં બહુ સાચૂં,
ધિર સહુ સંકટમાં, દાનું કામ નવ કાચૂં,
હરમાં સંતોષી સદા તે, શંકા નહિં કંઈ જનરે,
સાસ તે માન પામે ઘણું, કર વિદ્યામાં મન રે.

સુધરેલ કોણ ?

(કુંડનિષા.)

મામલો સુધરેલતો, લેવા રાખે આસં;

બણ તેના રસસાનને, એજ કસોટી બારા.

એજ કસોટી ભારા, દાખવે જસ ગુણુ ધૂમી;
 મૂઘડતાનું સ્વરૂપ, જણવે વજન કુળ જૂમી.
 કહે નર્મકર જોડ, ધરે દીલ નહિ આમજો;
 પાળે નીતી ધર્મ, તે સુધરેલી મામલો. ૧.

હિંમતવિવે.

(તોટક વૃત્ત.)

ધર હિંમત અંગ ઉમંગથકી,
 કર કારજમાં પછિ રંગ નકી;
 મસ હિંમતથી જસ લાભ વકી,
 નહિં તો અમથી મતિ જીભ બકી—૧.
 વળિ અર્જુને હિંમત ભારિ ધરી,
 બડિ કૌરવ કોળ હટાડિ બરી;
 વળિ કોલને કીરતિ ભારિ કરી,
 કુડિ આભિરિકા નવિ શોધિ ખરી—૨.

નાણું.

(ભુજંગી.)

તમે કેમ જાણો સહુ નાણું સારું ?
 નહીં પાસ જેની ન તે ધૈર્ય વાળું;
 દિસે પાસ જેની હશે દુઃખિ ભારી,
 હતૂં પાસ જેની થયું છે ભિખારી. ૩.

(ભાષાંતર.)

મિતાહાર.

નિમેલીજ વેળે મિતાહાર લેછે,
કરી મહેનતો આછિ આનંદિ રેછે;
કરી આ વળી પાણિ જોણે ઉમંગે,
સરે રોગ તેની નહીં કોઈ અંગે. ૧.

(ભાષાંતર.)

ગણપતીનું વર્ણન.

(કવિત.)

સહુથિ પુજાય પેલ બેસે જાયે અધીકારે,
વરદાતા મોટો માટે વિનાયક રાવ છે;
જેનાથકી મંગળ તો હરગીસ અજગૂ ન,
મંગળમુરતી માટે સાથ લક્ષ લાવ છે;
મંગળ અભેદ થયું તથાપિ વિવેક ધરી,
થવાને મંગળદાસ મંગળનો ભાવ છે;
વિશ્વતણું દુઃખ લોઈ લઈ ભાવ દાજી દીલ;
મંગળદાસની કૃને કરે આવ જાવ છે. ૧.

સમશ્યા—પ્રશ્નોત્તર.

શેણેકરી સારી પડે, દેશની દોલત વગે,
લગનમાં મોજ મારે, તેને તો શું કહિયે;
ભાંયથકી હંચાં કાંહાં, રહે પંચિ માનવિ તે,
આજક સંભાળ કો લે જેના વેણ સહિયે;

ન્યારે ન્યારે અલંકાર, ચાલ ભેદ રસ ચાર :
કુખીત પઢાવ મોકું, સારદ આરાધકે ;
જેસી ખાસ આસ મેરી, તેસી સીકસા હોવે તેરી,
મુલબ પ્રકારસુંજી, કૃપા ભાવ લાવકે. ૧.

પારસીના તીસ રોજ.

હોરમજદ^૧ બેહેમન^૨ અરદિબેહેરાત^૩ ને શેહરીવર^૪
અસપંદાદ^૫ ખોરદાદ^૬ છે^૭, અમરદાદ^૮ દઅપઆદર^૯
આદર^{૧૦} આખાં^{૧૧} ખોરસેદ^{૧૨} મોહર^{૧૩} ને તીર^{૧૪} ગોસ^{૧૫} યાદ છે;
દઅપમેહર^{૧૬} મેહર^{૧૭} સરોસ^{૧૮} રસને^{૧૯} ને ફરવરદીન^{૨૦} બેહેરામ^{૨૧}
રામ^{૨૨} ગ્વાદ છે^{૨૩}, દઅપદીન^{૨૪} દીન^{૨૫} અરસસંગ^{૨૬}
આસતાદ^{૨૭} આસમાન^{૨૮} જમિઆદ^{૨૯} થયું પૂરું પાદછે. ૧.

(દિહરો.)

મારેસપંદની^{૩૦} પછી, અનેરાન^{૩૧} કેવાય;
તીસ ફરેસ્તા નામથી, તીસ રોજ સમજાય. ૨.

ગુણીની કદર ગુણી બાણેછે.

(કુમિલા વૃત્ત.)

રસ પંકજકો નહિં દાદુર જનત જનતજૂ અલિ ધાવતહૈ,
નહિં જોત્યરઆહત જનત રતન અમૂલ મતૂ ગુનિ આહતહૈ;
કુખિ પંડિતકે રસગૂન બડે ગુનિ સજ્જન ચોરહિ માનતહૈ,
ભગતી પરશ્વલ પિછાનંતહૈ રસ ઓ બિધયીકું ન બ.વંતહૈ—૧.

દેશ વસ્તી વધેથી ગરિબને દુઃખ.

(શાર્દૂલશિક્ષિત વૃત્ત.)

વરતી દેશ વધી પડે પિડ કરે કુંગાલ દારિદ્ર્યે,
 શ્રીમંતો ધનને મદે લઈ લિયે કુળજે જમીનો અરે;
 નીસાસા પડિ અંધ દોર ચરતાં ભારી મુકેછે ખરે,
 વાસો કહાં કરિયે હવે દિન વદે રોકેજ બર્વાડ રે. ૧.
 થોડી એકજ લાકડી બળતરો દૂધો દહીં માસરે,
 નજે તે આ જિવિકા હતી ગઈ હવે રહે નહીં આસરે;
 રોકે ભૂમિ ધણીજ ખાગ બગિચે ખેડાવિ પાકો જમે,
 પૈસાદાર સુખેયિં ડાચું બરિ કાં હીણાં હમોને દમે. ૨.
 (ભાષાંતર.)

દેશીઓને વિનંતી.

(શાનિની વૃત્ત.)

રૂડા દેશી, સજ્જનો માનવી ને,
 શિક્ષા ડાહી, નીજ લાભોતણી ને;
 ગારડીઓ, છંદ વીસારવાને,
 વિદ્યા જ્ઞાનો, પિંડમાં આદરોને—૧.
 ભાષા મધ્યે, યોગ્યતા આણતાં કે,
 લેઈ દોડો, સાચ્ચની બાબતો કે;
 જ્ઞાની હોઈ, વેહવારી થવું ને,
 અંતે પામો, મોક્ષધામી મુખો ને—૨.
 શિક્ષાભાગા, શુદ્ધિ અંયોવિષે છે,
 હેતે ને કો, પાઠ રચી કરે છે—

લહે છે અત્યંત લાભો દુડા ને,
પૂરા તેને, બાણવા મૂઘસ્યા ને—૩.

(ભુજંગી વૃત્ત.)

સદા સજ્જનો માન આપેછ બારે,
દિસે ને રણીઆમણો સૂવિચારે ;
ગુલાખી કુલો બિગતાં મોગરામાં,
ઘણી બહારથી ખીલિ રહે ઘટામાં—૧.

આહાણુની તપશ્ચર્યા અંગેજને કૃષ્ણી,
સુવર્ણયુગના દ્વીજ, બાણી પ્રણવ ને ખીજ,
સેવ્યો અમી ગોર, હોમી ધી બહુ દોર ;
કૃષ્ણોજ તે કદિ હોય, તે નહિ બાણે કોય,
વર પામ્યા ઇંગલીશ, ને ત્રુકા જગદીશ—૧.

ઇશ્વરપ્રાર્થના.

(ત્રિલંગી વૃત્ત.)

જ્ય બિશ્વાધારી, કહેતાકારી, મંગલકારી, ભગતિ દીને,
ભગતિનિકો સામી, ઐશ્વલધારી, અંતરજામી, સકતિકી ને;
સકતી સત બારી, લીલા આરી, નિતિકી યારી, તૂં અજ ને,
તુ મુશ્કિ દાતા, સખહી સાતા, કીજે ગાતા, જ્ય સ્તુતિ ને—૧.

વિદુશક અથવા રંગલાલું કામ.

હં ખતી ખનાવું, રંગ બિખળવું, હસવું લાવું, ખડ ખડ ખડ,
બગાવું, કોષ જગાવું, આંસૂ પડાવું, દડ દડ દડ;

જેવી પ્રીતી દાખવે, તેવી સદા નિભાવ;

આચર ના એવું કદી, આવે વેરી ભાવ—૩.

શ્રીમંત મિત્રની વરસગાંઠે રંકે મિત્રનો આશીર્વાદ.

સહુથી ઉમદા ખાર છે, આ દુનિઆમાં જાણ;

તે નર્મદ હું આપુંછું, આજ તને ઓ પ્રાણ—૧.

કુળ ધન કુપ ગુણથી દિપી; અરતો રસ હરદમ;

તું, નર્મદ આશિષ દઈ, અહિં તહિં સુખમાં રમ—૨.

ધર્મપ્રાર્થના.

ધણું કંઈ હું ભોગવું, સાંમું જો ભગવાન;

કામ પુને તો છે ધણાં, (પણ) દયા ભક્તપર આણ—૧.

ત્યાંલગિ ભક્ત હું તાહરો, દાસ ગાઉં તુજ ગૂણ;

ત્યાંલગિ તું મૂકીશ મા, દીન વાણિ એ સૂણ—૨.

તું હું ગવાયા જગતમાં, હરિ ને હરિનો દાસ;

જો દીસે મુજ વાંક તો, દે માફી ઓ આશ—૩.

ફરિ દરશન નવ દેવું જો, ફરિ ન થવું પરસન;

તો તેપણ તું કહે કે, દુઃખ તનું તજી તન—૪.

સાનિ ભક્ત ઘેલો થઈ, તરસ્યો રઝળું રાંત;

કૃપાસિંધુ કડુણા કરી, જો ફરિ છઉં નાદાન—૫.

મિત્રકાવ્યે ગણપતિખંધ-

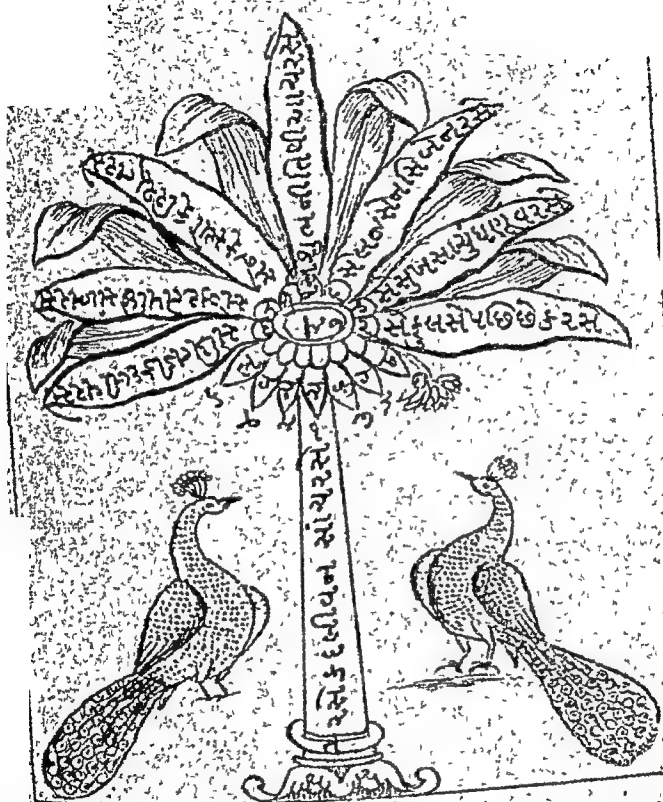

(છપયવૃત્ત ૭)

મમલિ સખજ સખજ સરવ સરસ સતત સત સુખ જમ, કેનક
કામિલિ કપર તનિ ફરિગુણ ભસ રસ ભજન રમ; હરમ કથનિ
નહિકરી સું ભલમ મરમ મન ભણે, કેદનિ લીલિલી સંજી ક
ફરમ રોગ નગાણે; કેવશંતિલિવ ગણપતિ પદેરેમ બહુલ

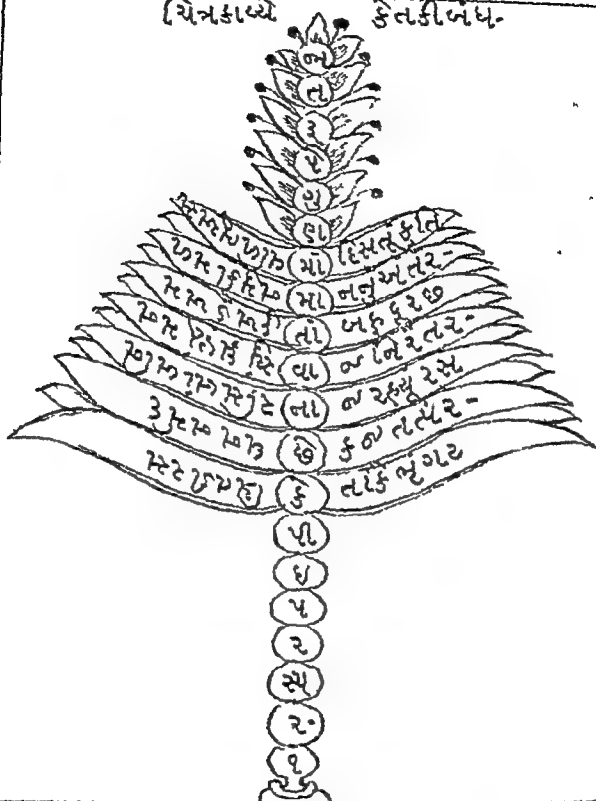
તરસે કદલીવન સાંચરસે ચરસે શુભનીતિથી આચરસે, ચરસે
ફુલસે પછી છેક રસે કરસે પ્રિતહી કદલી વરસે; વરસે સુખસા-
યું ધણૂં વરસે. વરસે ઝરતે પછિ સાંભરસે, ભરસેલ નસે
નસીલે નરસે નર સેન ફર્યો ફરિ શૂં તરસે ? -

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

(६)
 तरसे कदलीवन सांयरसे यरसे शुलनीतिधियायरसे;
 यरसे तुलसे पछि छेकरसे करसे जितडी कदली वरसे;
 यरसे सुनसायु धण्डापरसे वरसे जर ते पछि सोलरसे,
 लजसे नसिजेनरसे रसे नृप्यो हरि शूलरसे-१

ચિત્રકાવ્યે કેતકીબંધ-

(હિંદવધૃત)

જતરમે શુભામાં દિસતું કૃતિમાં વળિ ભૂ અસમાનનું અંતર,
માનમુકી મળતાં બહુ દુરછતાં દુખદૂખમવાળ નિરંતર;
વાસ્યું ધણું મન નાજ રહ્યું રસનાં રસિલાં બનિ છેક જતસર,
છેધન નમીદ કેતકિ ભુંગ રકે પ્રિતકી રસ પીઈ પરસ્પર. ૬

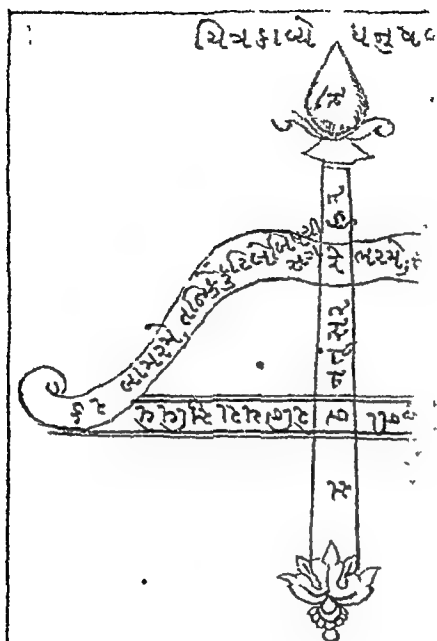
ચિત્રકાવ્યે કમલબંધ-

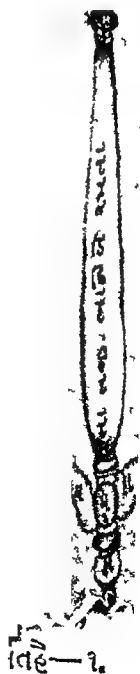
(ફિરીટવૃત્ત)

જેમ અમર અધોરવિષે નિરંજન સરોયરનાં મન રંજન,
કૂલકમુદનિ ખીસિ નિરંજન રત્ન રહે નિરંજી પતિ અંજન;
પાપઅમર અધોરવિષે સુનિલી નિરંજન વિવેક સરે ભિડ ભંજન,
માર્ગિ પંતિ પ્રત શ્રીમ ભજ વિર દ્વિ જે પતિ દેવ નિરંજન-૧

ચિત્રમાં વિકારને ઠેકાણો અમર અધોરવિષે, સરને ઠેકાણો નિરંજન
ઠેકાણે

(નલિનીવૃત્ત
સરે ભરમે સુનિબેકકલા મર
ચી સરે ભરમે; સલબુધિનિલી
ભમપાશ ફની ભન ભૂં સરે ફરે

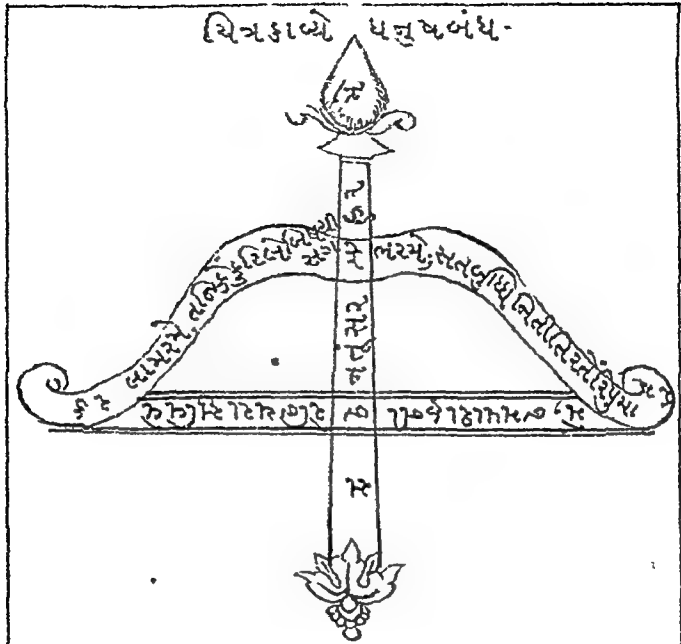

ચિત્રકાવ્યે ચામરબંધ-

દોષમે.

તુલ્ય મેલ મેલ સુ સુવિન્દ્ય જલ્પનામ શ્રીકૃષ્ણ; ન ધન ધન મેલ મેલ જલ્પનામ શ્રીકૃષ્ણ - ૧.

(નલિનીવૃત્ત)

સજરે ભિયરા સુભિબેકકલા મરમે, તબિર્કેકુટિલેભિષ-
યી સગરે ભરમે; સતબુધિનિતીતિરનેરિપુ મારરમે,
ભમપાશ ફની જન લૂં સરરે ફરમે-૧

ચિત્રકાવ્યે ચામરબંધ-

દોષરો-

તુભ્ય ગાન ગાન સુ. મેવિન્દુ, અસનામ શ્રીકાંત; ન ધન ધન ગુણ જાનહી, નર નયેન મનકાંત-૧

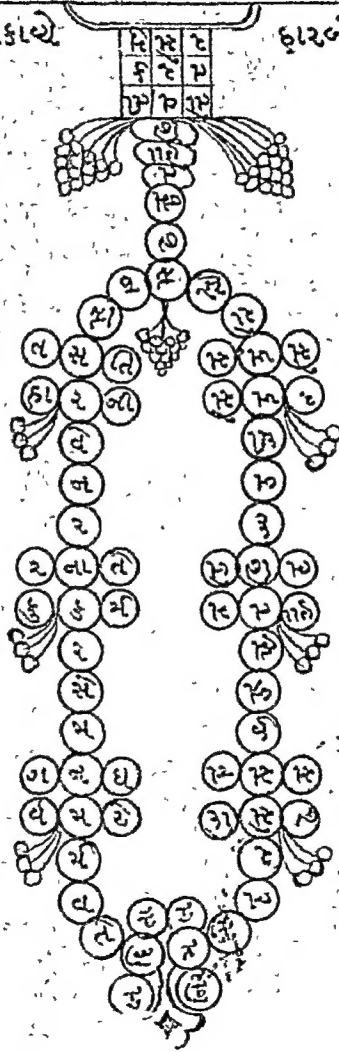
ચિત્રકાવ્યે ચામરબંધ.

દાદરો

કુલમ દામ ચામતા નભઃ પાણિ રમતા રામઃ મુલામ ચામરો મુલામરિ, મુલ મરમ લામ રામ. ૧

લાવૃત્ત— સજસે સતકાર નિતી સરવે નરનારકુકર્મ તેનાં કરસે,
 માનગર્ભ મેરધન મર્મ યતે દિલ નિરુમલતા દિમતો ભરસે,

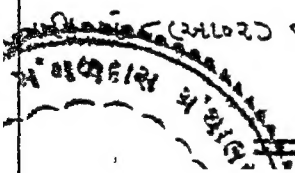
જસ સત્ત દિસે સફુ બ્રહ્મ તથા ભલિલો મત નિદુ બધી ખરસે,
 ખસસે ખખરો હાસ જાનતણે નિવસો તરસે મુકતી વરસે-૧

શ્રીમદભગવત ગોવિંદાસ ગ્રંથાલય

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ

સાત વરસમાં જુદા જુદા આંકડામાં છપાઈ ગયેલ
પાંચેલી નમકવિતાની નકલો :

પિંગાલ પ્રવેશ (આંકડો) ૧૦૦૦	નમકું ૦૨૦૪ - - - - ૫૦૦
આલંકાર પ્રવેશ - - - - ૫૦૦	નમકું ૦૨૦૧૦ (આંકડો) ૫૦૦
રસ પ્રવેશ - - - - - ૨૫૦	કવિકવિતામકું પેદેલામાંની ૫૦૦
નમકું ૦૨૦૧ (આંકડો) ૩૦૦૦	કવિકવિતામકું બીજામાંની ૫૦૦
નમકું ૦૨૦૨ (આંકડો) ૫૦૦	કવિકવિતામકું ત્રીજામાંની ૫૦૦
નમકું ૦૨૦૩ (આંકડો) ૮૦૦	સુભાષિન - - - - ૨૦૦
નમકું ૦૨૦૪ - - - - ૫૦૦	નમકું ૦૨૦૫ - - - - ૪૦૦
નમકું ૦૨૦૫ (આંકડો) ૧૦૦૦	નમકું ૦૨૦૬ - - - - ૨૦૦
નમકું ૦૨૦૬ (આંકડો) ૧૦૦૦	નમકું ૦૨૦૭ - - - - ૨૦૦
નમકું ૦૨૦૭ - - - - ૫૦૦	નમકું ૦૨૦૮ પુસ્તક ૧૫૦ આખું ૬૦૦
નમકું ૦૨૦૮ (આંકડો) ૮૦૦	જુમલે નકલ ૧૩૫૫૦

૧૬૪૬૬

16466